

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ
BİLGİ AĞI KURULMASINA İLİŞKİN
SORUNLAR

Ahmet Çelik

Hacettepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin
Kütüphanecilik Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
DOKTORA TEZİ
olarak hazırlanmıştır.

Ankara
Aralık, 1990

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Kütüphanecilik
Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan Berin U. Yurdadoğ
Prof.Dr.Berin U. Yurdadoğ

Üye Adil Artukoğlu
Prof.Dr. Adil Artukoğlu

Üye Ilhan Kum
Prof.Dr. Ilhan Kum(Danışman)

Üye Nilüfer Tuncer
Prof.Dr. Nilüfer Tuncer

Üye İrfan Çakın
Prof.Dr. İrfan Çakın

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait
olduğunu onaylarım.

26./XII./1990

Prof.Dr.Süleyman YILDIZ
Enstitü Müdürü

"Büyükbavam Ahmet Çelik'in
Aziz Anısına"

TEŞEKKÜR

Bu çalışma sırasında çeşitli kişilerden unutamayacağım yardım ve destek gördüm, kendilerine teşekkür borçluyum.

Başta Danışmanım değerli Hocam Prof.Dr. İlhan KİM'a çalışma süresince gösterdiği ilgi ve yardımlar için minnetimi ifade etmek isterim.

Çeşitli yardımları için Prof.Dr. Nilüfer TINCER'e, çalışma ile ilgili görüş ve eleştirileri için Prof.Dr. Berin U. YURDADOĞ'a, Prof.Dr.Adil ARTUKOĞLU'na, Prof.Dr. İrfan ÇAKIN'a, Prof.Dr. Tülin SAĞLAMTUNÇ'a, yaptıkları değerli yardımlar için M.Emin KÜÇÜK ve Bülent YILMAZ'a, Hacettepe Kütüphanecilik Bölümü'ndeki arkadaşlarıma, ODTÜ Kütüphanesi'nden Neral GÜR ve Habib GENÇ'e, gönderilen anketleri yanıtlayan Daire Başkanlarına içten teşekkürü zevkli bir görev olarak kabul ediyorum.

1987'de yaptığı anket sonuçlarını kullanmama izin veren Doç.Dr. Tekin AYBAŞ ile İsrail'deki gelişmeleri tarafımıza gönderdiği yayınlarla izlememi sağlayan Elyachar Kütüphanesi Müdürü Nurith BOITBERG'in unutulmaz katkılarını anmak isterim.

Bu alandaki görüşlerinden yararlandığımız ve adlarını belirtme olanağı bulamadığımız kişilerin çalışmaları olmasaydı bu çalışma gerçekleşemezdi. Kendilerine teşekkür borçluyum.

Tezin daktilosunu dikkatli bir şekilde yapan Muzaffer ŞAHİN'e ayrıca teşekkür ederim.

Eşim Gülser ve oğlum Sercan da en büyük manevi desteğim olarak bu çalışmanın sonuçlanması için bana güç verdiler, sağolsunlar.

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri arasında bir bilgi ağı kurma girişimi olursa karşılaşılabilecek sorunları saptamayı ve çözüm önerilerinde bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın hipotezi, "Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinin alt-yapı sorununu henüz çözmemiş olmaları bilgi ağı oluşturulmasında en önemli engeldir." biçiminde saptanmıştır.

Betimleme ve tarihsel yöntemlerin kullanıldığı araştırmada veriler gözlem, görüşme, anket tekniklerinden yararlanılarak ve mevcut literatür incelenerek elde edilmiştir. Üniversite kütüphanelerine yönelik olarak 1987 ve 1990'da yapılan iki anket çalışması üniversite kütüphanelerinin mevcut durumunu saptamak için kullanılmıştır. Denekler Anket-87'ye %92.5, Anket-90'a ise %83 oranında yanıt vermişlerdir. Anketlerin ortaya çıkardığı bulgular bina, bütçe, personel, kullanıcı, derme, bibliyografik denetim, bilgisayar uygulamaları, kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme gibi çeşitli boyutlar dahilinde değerlendirilmiş ve üniversite kütüphanelerinin mevcut durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın sonunda üniversite kütüphanelerini etkileyen en önemli sorun alanlarının bütçe, personel ve politika konuları olduğu, diğer sorunların da bunlardan kaynaklandığı, mevcut durum itibarıyla bütün üniversite kütüphanelerini kapsayacak bir bilgi ağı kurmanın uygun olmadığı sonucuna ulaşılarak bilgi ağı girişimine bir pilot proje biçiminde başlanması önerisinde bulunulmuştur.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the problems which may be met in establishing a library network for Turkish university libraries. The main hypothesis of the study states that the infrastructural problems are the main barriers for establishing a university library network in Turkey.

Descriptive and historical methods have been used in the study. The methodology utilized for data collection in this research consisted of analysis of the literature, questionnaires, and interviews. Two questionnaires, conducted in 1987 and 1990, have been used for gathering information on the present state of university libraries. 92.5% of the participants of Questionnaire-87 and 83% of the participants of Questionnaire-90 have returned the questionnaires. The findings shown by questionnaires have been evaluated by the criteria which includes building, budget, personnel, user, collection, bibliographic control, computer applications and inter-library loan aspects of university libraries and by using this criteria the present state of university libraries has been described.

In conclusion, the main problem areas which affect the university libraries have been classified into three groups: a) budget, b) personnel, c) policy. These are the crucial problem areas and others derived from these directly or indirectly. Study concludes that establishing a network for all university libraries is not efficient and it has been suggested that a pilot project would be useful at the beginning stage.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÖNSÖZ.....	xv
I. GİRİŞ.....	1
I.1. KONUNUN ÖNEMİ.....	1
I.2. ÇALIŞMANIN AMACI.....	4
I.3. ÇALIŞMANIN ALANI, KAPSAMI VE EVRENİ.....	5
I.4. YÖNTEM.....	6
I.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ.....	8
I.6. TERMİNOLOJİ.....	9
I.7. KAYNAKLAR.....	10
II. CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÜNİVERSİTELERİN GELİŞME SÜRECİ İÇİNDE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ.....	12
II.1. 1933-1946 DÖNEMİ.....	15
II.2. 1946-1960 DÖNEMİ.....	19
II.3. 1960-1973 DÖNEMİ.....	20
II.4. 1973-1981 DÖNEMİ.....	23
II.5. 1981 VE SONRASI DÖNEM.....	26
III. KÜTÜPHANE BİLGİ AĞLARI.....	37
III.1. KÜTÜPHANE BİLGİ AĞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	39
III.1.1. İLK BİLGİ AĞI GİRİŞİMİ:OCLC.....	40
III.2. BİLGİ AĞLARININ İŞLEVLERİ.....	41

	<u>Sayfa</u>
III.3. NİÇİN BİLGİ AĞI?.....	42
III.4. İDEAL BİR AĞ HİZMETİ NASIL OLMALIDIR?..	43
III.5. TEKNOLOJİK GELİŞME VE BİLGİ AĞI.....	44
III.5.1. STANDARDİZASYON VE MARC.....	45
III.6. AĞ TASARIMI.....	48
III.6.1. BİLGİ AĞI MODELLERİ.....	48
III.6.2. AĞ YAPILARI.....	50
III.6.3. COĞRAFİ BOYUTA GÖRE AĞ MODELLERİ.....	52
III.7. BİLGİSAYAR AĞI NEDİR?.....	52
III.7.1. ANAHTARLAMA YÖNTEMLERİ.....	53
III.7.2. PROTOKOL SORUNLARI.....	54
III.8. BAZI BİLGİ AĞI ÖRNEKLERİ.....	55
III.8.1. RESEARCH LIBRARIES INFORMATION NETWORK (RLIN).....	55
III.8.2. JOINT ACADEMIC NETWORK (JANET).....	57
III.8.3. İSRAİL ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ BİLGİ AĞI.....	58
III.9. BİLGİ AĞLARINDA GÜNCEL DURUM.....	60
III.9.1. ABD'DEKİ DURUM.....	60
III.9.2. BATTI AVRUPA ÜLKELERİNDE MEVCUT DURUM.....	64
IV. TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ: MEVCUT DURUM.....	67
IV.1. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ.....	67
IV.1.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	68
IV.1.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	69
IV.2. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ.....	70

	<u>Sayfa</u>
IV.2.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	70
IV.2.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	72
IV.3. ANKARA ÜNİVERSİTESİ.....	73
IV.3.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	73
IV.3.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	76
IV.4. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ.....	78
IV.4.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	79
IV.4.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	81
IV.5. BİLKENT ÜNİVERSİTESİ.....	81
IV.5.1. KÜTÜPHANE.....	82
IV.6. BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ.....	83
IV.6.1. KÜTÜPHANE.....	84
IV.7. CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ.....	86
IV.7.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	86
IV.8. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ.....	87
IV.8.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	88
IV.8.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	89
IV.9. DİCLE ÜNİVERSİTESİ.....	90
IV.9.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	90
IV.9.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	91
IV.10. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ.....	92
IV.10.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	92
IV.10.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	94
IV.11. EGE ÜNİVERSİTESİ.....	95
IV.11.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	96
IV.11.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	97

	<u>Sayfa</u>
IV.12. ERCİYES ÜNİVERSİTESİ.....	98
IV.12.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	98
IV.13. FIRAT ÜNİVERSİTESİ.....	100
IV.13.1. KÜTÜPHANE.....	100
IV.14. GAZİ ÜNİVERSİTESİ.....	102
IV.14.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	102
IV.15. GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ.....	104
IV.15.1. KÜTÜPHANE.....	104
IV.16. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ.....	106
IV.16.1. TIP MERKEZİ KÜTÜPHANESİ.....	106
IV.16.2. BEYTEPE MERKEZ KÜTÜPHANESİ.....	108
IV.17. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ.....	109
IV.17.1. KÜTÜPHANE.....	109
IV.18. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ.....	111
IV.18.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	111
IV.18.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	114
IV.19. İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ.....	115
IV.19.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	116
IV.19.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	118
IV.20. KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ.....	119
IV.20.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	119
IV.21. MARMARA ÜNİVERSİTESİ.....	121
IV.21.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	122
IV.21.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	123
IV.22. MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ.....	125
IV.22.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	125
IV.22.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	127

	<u>Sayfa</u>
IV.23. ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ.....	127
IV.23.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	127
IV.23.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	129
IV.24. ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ.....	129
IV.24.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	130
IV.25. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ.....	132
IV.25.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	132
IV.25.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	134
IV.26. TRAKYA ÜNİVERSİTESİ.....	135
IV.26.1. KÜTÜPHANE.....	135
IV.27. ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ.....	136
IV.27.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	136
IV.27.2. DİĞER KÜTÜPHANELER.....	138
IV.28. YILDIZ ÜNİVERSİTESİ.....	139
IV.28.1. MERKEZ KÜTÜPHANE.....	139
IV.29. YÜZÜNCÜYIL ÜNİVERSİTESİ.....	141
IV.29.1. KÜTÜPHANE.....	141
V. BULGULAR VE YORUM.....	143
V.1. BİNA.....	145
V.2. BÜTÇE.....	147
V.3. PERSONEL.....	153
V.4. KULLANICILAR.....	161
V.5. DERME	165
V.6. BİBLİYOGRAFİK DENETİM.....	169
V.7. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE BİLGİSAYAR UYGULAMASI.....	173

	<u>Sayfa</u>
V.8. KÜTÜPHANELERARASI İŞBİRLİĞİ VE ÖDÜNÇ VERME.....	176
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	178
KAYNAKÇA.....	195
EKLER.....	216

TABLOLAR

<u>Tablo</u>		<u>Sayfa</u>
1	Akdeniz Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	69
2	Anadolu Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	71
3	Ankara Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	75
4	Atatürk Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	80
5	Boğaziçi Üniversitesi Kütüphane Bütçesi...	85
6	Cumhuriyet Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.	87
7	Çukurova Üniversitesi Kütüphane Bütçesi...	89
8	Dicle Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	91
9	Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	93
10	Ege Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	97
11	Erciyes Üniversitesi Kütüphane Bütçesi....	99
12	Fırat Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	101
13	Gazi Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	103
14	Gaziantep Üniversitesi Kütüphane Bütçesi..	105
15	Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Bütçesi..	107
16	İnönü Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	110
17	İstanbul Üniversitesi Kütüphane Bütçesi...	113
18	İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	117
19	Karadeniz Teknik Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	120
20	Marmara Üniversitesi Kütüphane Bütçesi....	123
21	Mimar Sinan Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	126
22	Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane Bütçesi.....	128

<u>Tablo</u>	<u>Sayfa</u>
23	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphane Bütçesi..... 131
24	Selçuk Üniversitesi Kütüphane Bütçesi..... 133
25	Trakya Üniversitesi Kütüphane Bütçesi..... 136
26	Uludağ Üniversitesi Kütüphane Bütçesi..... 137
27	Yıldız Üniversitesi Kütüphane Bütçesi..... 140
28	Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kütüphane Bütçesi..... 142
29	Türkiye'deki Üniversite Kütüphaneleri..... 144
30	Üniversite Merkez Kütüphanelerinin Bina Durumu..... 146
31	Üniversite Kütüphanelerinin Bütçeleri..... 148
32	Üniversite Kütüphanelerinde, Kütüphane Bütçesinin Üniversite Bütçesine Oranı..... 150
33	Üniversite Kütüphanelerinde Kullanıcı Başına Düşen Harcama..... 152
34	Üniversite Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlarının Eğitim Düzeyi..... 155
35	Fakülte Kütüphanelerinin Yöneticilerinin Eğitim Düzeyi..... 157
36	Üniversite Kütüphanelerindeki Personelin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı..... 158
37	Üniversite Kütüphanelerindeki Akademik Uzman Kadroları..... 160
38	Üniversite Kütüphanelerinde Potansiyel Kullanıcı Sayısı..... 162
39	Üniversite Merkez Kütüphanelerinde Kitap- ları Ödünç Verme Politikası..... 163

<u>Tablo</u>		<u>Sayfa</u>
40	Üniversite Kütüphane Dermelerindeki Kitap ve Dergi Sayıları.....	166
41	Üniversite Kütüphanelerinde Kullanıcı Başına Düşen Kitap Sayısı.....	168
42	Üniversite Merkez Kütüphanelerinde Dermeye Erişim Biçimleri.....	170
43	Üniversite Merkez Kütüphanelerinde Kullanılan Kataloglama ve Sınıflama Sistemleri.....	171
44	Üniversite Merkez Kütüphanelerinde Bilgisayar Uygulamaları.....	174
45	Üniversite Kütüphaneleri Arasındaki Ödünç Verme İşlemleri.....	177

KISALTMALAR

- AACR: Anglo-American Cataloging Rules
ABYKP: Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Plânı
A+G: Araştırma-Geliştirme
ALA: American Library Association
ACRL: American College and Research Libraries
ARPANET: Advanced Research Project Agency Network
ARL: American Research Libraries
ASCA: Automatic Subject Citation Alert
Bkz.: Bakınız
BLAISE: British Library Automatic Information Service
BLCMP: Birmingham Libraries Cooperative Mechanisation
Project
BRS: Bibliographic Retrieval Services
CCF: Common Communication Format
CURL: College, University and Research Libraries
CLASS: California Library Authority for Systems and
Services
DPT: Devlet Plânlama Teşkilâtı
EARN: European Academic Research Network
GSMH: Gayri Safi Milli Hâsıla
ILL: Inter-Library Loan
ISO: International Standards Organization
İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi
JANET: Joint Academic Network
KTÜ: Karadeniz Teknik Üniversitesi
LAN: Local Area Network
LASER: London and South Eastern Library Region
LC: Library of Congress
LSP: Linked Systems Project
MAN: Metropolitan Area Network
MARC: Machine Readable Cataloging
MARCIS: MARC Israel
MIT: Massachusetts Institute of Technology
NATIS: National Information System

NLM: National Library of Medicine
NPL: National Physical Laboratory
OCLC: Online Computer Library Center
ODTÜ: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OPAC: Online Public Access Catalog
OSI: Open Systems Interconnection
OSTI: The Office of Scientific and Technical Information
ÖSYM: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
RLG: Research Libraries Group
RLIN: Research Libraries Information Network
SCOLCAP: Scottish Libraries Co-operative Automation
Project
SDC: Systems Development Corporation
SWALCAP: South West Academic Libraries Co-operative
Automation Project
TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜRDOK: Türkiye Dokümantasyon Merkezi
TÜVAKA: Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı
UDC: Universal Decimal Classification
UNESCO: United Nations Educational Scientific and
Cultural Organization
UNIMARC: Universal MARC
UNISIST: Universal System for Information in Science
and Technology
UTLAS: University of Toronto Library Automation System
WAN: Wide Area Network
WLN: Western Library Network
WUNET: World Universities Network
YÖK: Yükseköğretim Kurulu

ÖNSÖZ

1980-1987 yılları arasında ODTÜ Kütüphanesi'nde çalışırken araştırmacılara çeşitli konularda yardımcı oluyorduk. Buradaki çalışmalarımız sırasında taşradaki üniversitelerden gelen çeşitli araştırmacılarla karşılaştık. Bu araştırmacıların çoğunluğu, zengin bir dermeye sahip ODTÜ Kütüphanesi'nde ilgilendikleri alanda çeşitli yayınlarla karşılaşınca gerçek bir sevince kapılıyorlardı. O zamanlar hep düşünmüştür, bu kişilere çağdaş anlamda bir kütüphanecilik hizmeti sunulabilseydi, verimleri kuşkusuz artacaktı.

1983'de yüksek lisans eğitimi için İngiltere'ye gidince, kütüphanelerin araştırmacılar için ne kadar yararlı bir kuruluş olabileceğinin yakın tanığı olduk. Böylesi bir hizmetin ülkemiz araştırmacılarına sağlanabilmesi çok önemliydi. Bu düşünceden hareketle en iyi çözümün üniversite kütüphaneleri bilgi ağı olabileceği sonucuna vararak bu konuyla daha yakından ilgilenmek isteği duyduk. Bu çalışma, o düşüncenin sonucu olarak gerçekleştirilmiştir.

Ahmet Çelik

BÖLÜM I GİRİŞ

I.1. KONUNUN ÖNEMİ

İnsanoğlu günümüzde doğayı denetim altına almak, yaşam standardını daha yüksek düzeylere çıkarmak ve çeşitli sorunların üstesinden gelebilmek için bilimsel ve teknik araştırmalara büyük önem vermektedir. Bu çalışmaların sayısı ve alanı o kadar artmıştır ki izlemek neredeyse olanaksız hale gelmiştir. Her geçen gün yeni bir gelişmeye tanıklık etmekteyiz.

Ne tür bir araştırma olursa olsun, önemli temel girdilerden birisi "bilgi" adını verdiğimiz araçtır. Sağlıklı bir araştırmanın doğru ve yeterli bir bilgiyle mümkün olduğu tartışmasız kabul edilmektedir. Gelişmiş ülkelerin çağın gerektirdiği bilimsel araştırmalara yönelmelerinde ve başarı sağlamalarında, sahip oldukları bilimsel ve teknik bilgiyi bilinçli bir biçimde örgütlemeleri ve kullanıcı ihtiyacına sunabilmeleri önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye ise bu konuda oldukça geri kalmış gözükmektedir. Türk Bilim Politikası adlı belgede ülkemizdeki durum şöyle eleştirilmektedir:

Türkiye ise enformasyon hizmetlerinin geliştirilmesi açısından oldukça gerilerde kalmış, bu amaçla kurulmuş merkezler yerine, uzun süredir, enformasyon sağlama hizmeti büyük ölçüde araştırıcının kendisince üstlenilen bir görev olarak sürdürülmüştür (Devlet Bakanlığı 1983:79).

Günümüzde "bilgi"nin önemi, öncesiyle kıyaslanamayacak derecede artmıştır. Naisbitt (1986:16)'in deyimiyile, "Yeni güç kaynağı, azınlığın elindeki para değil, çoğunluğun elindeki bilgidir." Günümüzün gelişmiş ülkeleri artık mal üreten toplumlar aşamasından bilgi üreten toplumlar haline gelmişlerdir. Bu ülkeler bilgi birikimlerini artırabilmek ve mevcut bilgilerden en verimli şekilde yararlanabilmek için her türlü önlemi almaktadırlar. Kütüphane bilgi ağları da, toplum içinde bilgi transferini sağ-

layan en etkili araçlardan biri olarak ortaya çıkmış, 1960'lı yıllardan beri kütüphaneciliğin önemli bir çalışma alanı haline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kütüphaneler "bilgi patlaması" adı verilen durumla karşılaşınca, verdikleri hizmette bir darboğaza girdiler. Bir yandan sürekli artan kitap ve dergi fiyatları ve azalan mali kaynaklar, diğer yandan ise hızla artan yayın sayısı bu kuruluşlar için en geçerli yolun kütüphanelerarası işbirliği olabileceğini ortaya koymuştu.

Söz konusu dönemi izleyen yıllarda, gelişen elektronik ve bilgisayar teknolojilerinin kütüphanelerin sorunlarını çözümlenmekte yararlı olabilecekleri görüldü. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren, bilgisayarlar Batılı ülkelerin kütüphanelerinde yaygınlıkla kullanılmaya başlandı. İletişim araçlarındaki gelişmelerin sonucu olarak da belge, veri, görüntü transferinde önemli gelişmeler sağlandı. Bilgisayar ve iletişim araçlarının sağladığı olanaklar kütüphanelerarası işbirliğine yeni boyutlar getirdi ve bilgi ağları gündeme geldi. ABD'de OCLC, İngiltere'de BLAISE bölgesel bilgi ağlarının başarılı örnekleri olarak ortaya çıktılar. Önceleri sadece kataloglamaya yönelik olan kütüphane bilgi ağları, günümüzde çeşitli alanlarda hizmet görmektedirler.

Kütüphane bilgi ağları kalkınmakta olan ülkeler için daha da büyük bir öneme sahip gözükmektedir. Mali kaynakları kısıtlı, nitelikli insan gücü az olan bu ülkelerin mevcut kaynaklarını en verimli biçimde değerlendirebilmeleri kalkınma çabalarına önemli katkılarda bulunabilecektir. Mısırlı bilim adamı El-Hadi (1980:555) kütüphane bilgi ağlarını "Çağdaşlaşma ve ulusal kalkınma için bir çekirdek" olarak görmektedir.

El-Hadi (1980:570-571) kütüphane bilgi ağı oluşturulmasına yönelik güncel eğilimin önemli nedenlerini şöyle özetlemektedir:

1- Mali nedenler: Kısıtlı bütçelerinin yanısıra, gittikçe artan malzeme fiyatlarıyla karşılaşan gelişmekte olan ülke kütüphaneleri, mali kaynaklarını daha akıllı bir biçimde kullanmak durumundadırlar. Kaynak paylaşımı kütüphanelere bu alanda önemli kolaylık sağlayabilecektir.

2- Daha fazla sayıda kullanıcıya hizmet edebilme arzusu kütüphane bilgi ağı düşüncesini desteklemektedir. Kütüphaneler sayıları artan ve istekleri değişen kullanıcıları için alternatif yöntemleri bulmak durumundadırlar. Bu ise ancak bilgi ağı ile olanaklıdır.

3- Yeni bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojisinin potansiyeli ve bunun kütüphanelere uygulanması, kütüphanecilik çevrelerinde gittikçe artan bir oranda benimsenmektedir. Gerçek zamanlı, etkileşimli ve kullanıcıya yönelik bilgi ağlarının gelişimi kütüphanelerin karışlaştığı sorunların çözümünde yardımcı olacaktır.

Bilgi ağı konusu Türkiye'de uzun bir süredir tartışılmaktadır. Devlet Plânlama Teşkilâtı'nda 1974'te oluşturulan bir özel kurul, çalışma raporunda bilgi ağlarının kurulması gereğine değinmiştir (DPT 1974). Sonraki yıllarda kalkınma plânlarında da bu konuya yer verilmiş, ancak olumlu bir sonuç alınamamıştır.

Türkiye'de ulusal düzeyde bir bilgi ağına doğal olarak aşama aşama geçilecektir. Böyle bir kuruluşa en çok gereksinim duyan ve kaynakları itibariyle en uygun durumda bulunan kuruluşlar ise üniversitelerdir. Çünkü araştırmacıların önemli bir kısmı üniversitelerde yapılmakta, ancak araştırmacılar çoğu kez neyi, nerede bulabileceklerini bilmemektedirler. Bu durum ise araştırmacılar üzerinde caydırıcı etki yaratmakta, mevcut potansiyelin ortaya çıkmasını engellemektedir.

Çeşitli ülkelerdeki örneklere bakıldığında, öncü rolün genellikle akademik kütüphaneler tarafından üstlenildiği görülmektedir. OCLC, WLN, RLIN ve UTLAS'ın başa-

rıları büyük ölçüde akademik kütüphanelere dayanmakta olup, ağ hizmetinden de en yüksek oranda yararlananlar gene bu tür kütüphanelerdir (De Gennaro 1980:305).

Türkiye'de de ulusal bilgi ağının ilk adımını oluşturacak çabalar bu kuruluşlardan beklenmelidir. Onların deneyimi diğer tür kütüphaneler için de uygun bir örnek oluşturacaktır.

I.2. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışma, Türkiye'de üniversite kütüphaneleri bilgi ağı kurma girişiminde karşılaşılabilecek önemli sorunları saptamayı, sözkonusu sorunlar için çözüm önerilerinde bulunmayı amaçlamaktadır.

Çünkü, böyle bir sistem kurmaya başlamadan önce, karşılaşılabilecek sorunların saptanması büyük önem taşımaktadır. Böylece gerekli önlemler zamanında alınabilecek, gereksiz masraf ve çabadan kaçınmak olanaklı olacaktır. Bu alandaki çeşitli deneyimler göstermektedir ki, bilgi ağı kurma girişiminde yasal ve yönetsel sorunlar, yetersiz mali kaynaklar, nitelikli personel azlığı, standardizasyon eksikliği, ilgili ülkedeki telekomünikasyon altyapısının elverişsizliği önemli engeller olarak ortaya çıkabilmektedir. Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde de bu sorunların hemen hepsi mevcuttur. Bu görüşlerin ışığında asıl problemimiz şu olmaktadır:

Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri arasında bir bilgi ağı kurmak olanaklı mıdır? Böyle bir girişimi destekleyecek veya engel olacak etkenler nelerdir? Bu sorulara bulunacak karşılıklar bilgi ağı girişimi için koşulların uygun olup olmadığı konusunda bir fikir verecektir.

Belirtilen bu problemin yanıtı olabilecek temel hipotezimiz ise şöyle saptanmıştır: Türkiye'de üniversite kütüphaneleri bilgi ağı kurulması yolundaki en önemli engel, bu kuruluşların alt-yapı sorununu büyük ölçüde

çözememiş olmalarıdır.

Temel hipotezin ışığında alt-hipotezler de şöyle belirlenmiştir:

- Üniversite kütüphanelerinin personel sayısı yetersizdir.

- Bu kütüphanelere ayrılan mali kaynaklar gerekenin çok altındadır.

- Kütüphane binası ve diğer fiziksel araçlar sorunu çözümlenememiştir.

- Kütüphane dermeleri, nicelik ve nitelik açısından kullanıcı gereksinimlerini karşılamaktan uzaktır.

I.3. ÇALIŞMANIN ALANI, KAPSAMI VE EVRENİ

Araştırma alanını Türkiye'deki 29 üniversiteye ait bütün kütüphaneler (merkez, fakülte, bölüm, enstitü, yüksekokul) oluşturmaktadır. Yapılan çalışmanın niteliği ile ilgili olarak, bu kütüphanelerin kitap ve dergi varlıkları, bibliyografik veri düzenleme biçimleri, bina durumları, personel ve kullanıcı sayıları ve bunların nitelikleri, bütçe durumları, varsa bilgisayar etkinlikleri ve kütüphanelerarası işbirliğine yönelik politikalarının ortaya konulması büyük önem taşımaktadır ve bu nedenle araştırma kapsamına alınmışlardır.

Araştırma, tarihsel süreç olarak, Türkiye'de ilk üniversite reformunun yapıldığı 1933 yılını başlangıç noktası olarak ele almış, çalışmanın yazımına başlanan 15 Ekim 1990 tarihine kadar olan süreyi kapsamaktadır.

Konu ile ilgili olmakla birlikte ayrı bir çalışmanın konusu olabilecek boyuttaki Türkiye'nin telekomünikasyon alt yapısı konusu ise çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Ayrıca, üniversitelere hizmet vermekle birlikte bir üniversite kütüphanesi olarak nitelendirilemeyecek YÖK Dokümantasyon Merkezi'ne çalışmada yer verilmiş, ancak ayrıntılı bir değerlendirme yapılmamıştır.

29 üniversite kütüphanesinin kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlıkları araştırmanın evrenini oluşturmuştur. 1987'de Dr.Tekin Aybaş'ın yaptığı anket (Anket-87) daire başkanları ile birlikte mevcut fakülte, bölüm ve enstitü kütüphanelerinin yöneticilerini de kapsamıştır. Daire başkanları toplantısında alınan bir karar gereği yapılan bu anketi o dönemde mevcut 27 daire başkanlığından 25'i cevaplamış, örneklemin evreni temsil oranı Anket-87 için % 92.5 olarak gerçekleşmiştir. 1990 Ocak ayında yapılan Anket 90'ı ise 29 başkanlıktan 24'ü cevaplamış ve bu ankette örneklemin evreni temsil oranı % 83 olarak gerçekleşmiştir.

I.4. YÖNTEM

Konuya uygunluğu açısından, çalışmanın tamamı boyunca betimleme yöntemi kullanılmıştır. Bilindiği gibi bu yöntem:

Olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların "ne" olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemelerdir. Bunlar nedir? sorusuna cevap bulmaya yöneliktirler. Bununla mevcut durumlar, koşullar, özellikle aynen ortaya konmaya çalışılır. Betimleme araştırmaları, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır (Kaptan 1977:69).

Belirtilen bu özellikleriyle betimleme yöntemi, sosyal bilim araştırmalarında en fazla kullanılan yöntemlerden birisidir (Kum 1974:8). Yapılan çalışmanın niteliğine uygun olarak, betimleme yöntemi araştırmaya yön veren yöntem olmuştur.

Araştırmada kullanılan bir diğer yöntem de tarihsel yöntem olmuştur. Çalışmanın II. ve III.Bölümlerinde betimleme yöntemi ile birlikte bu yöntemden yararlanılmıştır.

Çalışmamızda verileri toplarken, başlangıçta kapsamlı bir literatür taraması yapılarak bu alandaki önemli yayınlar saptanmış ve bu yayınlar çalışmanın kuramsal temelini oluşturmada yararlı olmuştur. Ayrıca, betimleme yöntemine uygun bir veri toplama biçimi olan görüşme, anket ve gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır.

Çalışmanın başlangıcı olan 1987 yılında, ODTÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı olan Dr. Tekin Aybaş'ın Türkiye'deki üniversite kütüphanelerine yönelik olarak yaptığı anket çalışmasında fiilen görev almıştık. Üniversite kütüphanelerinin bir bakıma envanterini çıkarmayı amaçlayan bu çok kapsamlı anket çalışmasının bazı kısımlarını uygulayıcısının izniyle inceleme ve kullanma olanağı bulduk. Araştırmada Anket-37 olarak adlandırılan bu anket o tarihte mevcut 27 üniversite kütüphanesinin (Bilkent ve Gaziantep daha sonra kuruldu) daire başkanlarına gönderilmiş ve anketi yanıtlamayan İstanbul ve Trakya üniversite kütüphaneleri hariç, 25 kütüphaneden yanıtlar alınmıştı. Ancak bazı alanlarda tekrar güncelleşmeyi sağlayabilmek ve Anket-87'nin kapsamadığı bazı alanlarda veri toplayabilmek amacıyla 1990 Ocak ayında yeni bir anketi (Bkz. Ek-1) hazırlayıp üniversite kütüphanelerine postaladık.

Çalışmada Anket-90 olarak geçen bu anket, 20'si açık, 20'si kapalı uçlu olmak üzere 40 soru ve dokuz bölümden oluşmaktadır. Gönderilen anketleri yanıtlamayan bazı daire başkanlarına, kütüphane ve dokümantasyon daire başkanları toplantısına katılan YÖK Dokümantasyon Daire Başkanı Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'in aracılığıyla 15 Mart 1990'da yeniden başvuruldu. Sonuçta anketi yanıtlamayan Selçuk, Dicle, Yıldız, Dokuz Eylül, Ege ve İstanbul üniversitelerinin bulunduğu grup hariç anket çalışması tamamlandı. Ancak ülkenin en büyük üniversitesi konumunda olan İstanbul Üniversitesi'nin güncel durumunun çalışmada yer almamasının önemli bir eksiklik olduğu düşüncesiyle 3-4 Mayıs 1990 tarihlerinde İstanbul Üniver-

sitesi Merkez Kütüphanesi ziyaret edilerek yetkililerle görüşülüp güncel durum saptanmaya çalışılmıştır. Böylece 29 üniversiteden 24'üne ait güncel veri toplanması tamamlanmıştır.

I.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Giriş Bölümü'nde konunun önemi, amaç ve hedef, çalışmanın alanı ve kapsamı, araştırmada kullanılan yöntemler, terminoloji ve yararlanılan kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir.

Araştırmanın II.Bölümü "Cumhuriyet Döneminde Üniversitelerin Gelişme Süreci İçinde Üniversite Kütüphaneleri" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, Darülfünun'un kapatılıp İstanbul Üniversitesi'nin açıldığı 1933 yılından başlanarak tarihsel bir süreç içinde üniversite kütüphanelerinin gelişimleri günümüze kadar incelenmeye çalışılmıştır.

II.Bölüm'de ise, kütüphane bilgi ağları, bunların önemi, çeşitli boyutları, güncel durumları çeşitli örnekler verilerek incelenmiştir.

Araştırmanın IV.Bölümü'nde Türkiye'deki 29 üniversite kütüphanesinin mevcut durumu çeşitli boyutlarıyla sergilenmeye çalışılmıştır.

V.Bölümde araştırmanın ortaya çıkardığı bulgular tartışılıp yorumlanmıştır.

Çalışmanın son bölümü olan VI.Bölümü ise "Sonuç ve Öneriler" kısmına ayrılmış, varılan sonuçlar tartışılarak bazı çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Kaynakça ve ekler ise sonuç bölümünden sonra verilmiştir.

I.6. TERMINOLOJİ

Kütüphanecilikte "terminoloji" konusunun henüz bir çözüme kavuşmamış olmasının yarattığı sıkıntılar çalışma süresince hissedilmiştir. Çalışmada, İngilizce literatürde karşılaşılan terimlerin en yaygın ve benimsenmiş Türkçe karşılıklarını kullanmayı denedik. Bu konuda Yurdadoğ (1974)'un Kitaplık Bilim Terimleri Sözlüğü ile Köksal (1981)'in Bilişim Terimleri Sözlüğü'nden yararlanılmıştır. Tam yaygınlaşmadığı düşünülen bazı terimlerin Türkçe ve İngilizcesi birlikte verilmeye çalışılmıştır.

Ayrıca metin içinde geçen bazı terimlere açıklık ve sınırlama getirmek gerekmiştir. Bu terimler ve karşıladıkları anlamları şöyledir:

Anket-87: 1987'de ODTÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı görevini yürütmekte olan Dr. Tekin Aybaş'ın daire başkanları toplantısında alınan karar gereği üniversite kütüphanelerine yönelik olarak yaptığı anket çalışması.

Anket-90: 1990 Ocak ayında üniversite kütüphanelerine ilişkin çeşitli konularda (bibliyografik denetim, personel, bütçe, kütüphanelerarası işbirliği, bilgisayar etkinlikleri, kitap ve dergi sayıları) veri toplama amacıyla Ahmet Çelik tarafından yapılan anket çalışması.

Akademik uzman: Üniversite kütüphanelerindeki personele verilen uzman, çevirici, araştırma görevlisi gibi kadroların tümüne verilen ortak ad. 2547 sayılı "akademik uzman" sıfatını taşıyan bir kadro yoktur. Ancak ilgili çevrelerde böyle adlandırıldığı için bu deyim kullanılmıştır.

Daire başkanı: Üniversite kütüphane ve dokümantasyon daire başkanı.

Klâsik Üniversite: İstanbul ve Ankara Üniversiteleri örneğinde olduğu gibi, binaları farklı yerlere dağılmış, kampus esasına göre kurulmayan üniversiteler.

Kütüphane bütçesi: Üniversite kütüphanelerinin yayın harcamalarını karşıladıkları, üniversite bütçelerinin 105.01.002.400 "tüketim malları ve malzeme alımları" adını taşıyan harcama kalemi.

Kütüphanecilik eğitilmiş personel: Kütüphanecilik lisans, kütüphanecilik yüksek lisans veya kütüphanecilik doktora eğitilmiş personel.

Öğrenci: Bir üniversitedeki lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencisi.

Öğretim elemanı: Bir üniversitedeki öğretim üye ve yardımcılara verilen ortak ad.

Potansiyel kullanıcı: Bir üniversitedeki öğretim elemanı ve öğrenciler.

Üniversite kütüphaneleri: Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri.

YÖK Dokümantasyon Merkezi: Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon ve Uluslararası Bilgi Tarama Merkezi.

I.7. KAYNAKLAR

Çalışmanın başlangıcında YÖK Dokümantasyon Merkezi'nde iki kez yayın taraması yaptırılmıştır. 1975-1988 dönemini kapsayan bu taramalarda bilgi ağına ilişkin oldukça fazla sayıda yayınlara karşılaşılmıştır. 1988-1989 ve 1969-1975 dönemleri için Library and Information Science Abstracts'dan yararlanılmıştır. Çalışmanın kuramsal temelini oluşturmada Library Networks 1986-1987 (Martin 1987) ile Networks for Networkers (Markuson ve Woods 1980) adlı eserlere başvurulmuştur.

Türkçe yayınlar için Türkiye Makaleler Bibliyografyası (1960-) ve Türkiye Bibliyografyası (1960-) temel kaynaklar olmuş, ancak üniversite kütüphanelerine yönelik yayın sayısının çok sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle üniversite kütüphanelerine ilişkin veriler, büyük ölçüde Anket-87 ve Anket-90 sonuçları ile araştırmacının

gözlem, görüşme ve gezilerine dayalı olmak durumunda kalmıştır.

Türkiye'de kütüphanecilik alanındaki en önemli yayın niteliğindeki Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni ve onu izleyen Türk Kütüphaneciliği'nin bütün sayıları taranmış ve konu ile ilgili yazılardan yararlanılmıştır.

Kütüphanelere ilişkin yasal mevzuat için T.C.Resmi Gazete, kalkınma plânlarında kütüphanecilik konusu için ise Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın Beş Yıllık Kalkınma Plânları (I-VI) temel başvuru kaynakları olmuştur. Yükseköğretimdeki öğrenci ve öğretim elemanlarına ilişkin sayılar ise Yükseköğretim Kurulu (1988)'nin Kasım 1981-Kasım 1988 Döneminde Yükseköğretim'deki Gelişmeler ile ÖSYM (1990)'nin 1989-1990 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri adlı yayınlardan alınmıştır.

Tezin biçimsel yapısının belirlenmesinde Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (1989)'nün Yüksek Lisans ve Doktora-Sanatta Yeterlilik Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi'nde belirtilen esaslara uyulmuş, bu yayının kapsamadığı durumlarda Turabian (1987)'in A Manual for Writers of Term Papers, Theses and Dissertations adlı eserine başvurulmuştur.

BÖLÜM II

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÜNİVERSİTELERİN GELİŞME SÜRECİ İÇİNDE ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ

Üniversitenin tanımı ve amaçları: 2547 sayılı Yüksek-
öğretim Kanunu'nun üçüncü maddesinin (d) fıkrası üniver-
siteyi şöyle tanımlamaktadır:

Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sa-
hip yüksek düzeyde eğitim-öğretim, bilimsel araş-
tırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, ens-
titü, yüksekokul ve benzeri kuruluş birimlerin-
den oluşan bir yükseköğretim kurumudur (Bkz.
6 Kasım 1981 tarih ve 17506 sayılı Resmi Gazete).

Aynı yasanın 12.maddesi de Yükseköğretim Kurumları-
nın görevlerini belirtmektedir. Buna göre, üniversitele-
rin görevi:

- a) Çağdaş uygarlık ve eğitim-öğretim esaslarına dayanan bir düzen içinde, toplumun ihtiyaçları ve kalkınma planları ilke ve hedeflerine uygun ve ortaöğretime dayalı çeşitli düzeylerde danışmanlık yapmak,
- b) Kendi ihtisas gücü ve maddi kaynaklarını ras-
yonel, verimli ve ekonomik şekilde kullanarak,
milli eğitim politikası ve kalkınma planları
ilke ve hedefleri ile Yükseköğretim Kurulu ta-
rafından yapılan plan ve programlar doğrultu-
sunda, ülkenin ihtiyacı olan dallarda ve sa-
yıda insangücü yetiştirmek,
- c) Türk toplumunun yaşam düzeyini yükseltici ve
kamuoyunu aydınlatıcı bilim verilerini söz,
yazı ve diğer araçlarla yaymak,
- d) Örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitim yoluyla
toplumun özellikle sanayileşme ve tarımda mo-
dernleşme alanlarında eğitimlerini sağlamak,
- e) Ülkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik
yönlerden ilerlemesini ve gelişmesini ilgilen-
diren sorunlarını, diğer kuruluşlarla işbir-
liği yaparak, kamu kuruluşlarına önerilerde
bulunmak suretiyle öğretim ve araştırma konu-
su yapmak, sonuçlarını toplumun yararına sun-
mak ve kamu kuruluşlarınca istenecek inceleme
ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini
ve önerilerini bildirmek,

- f) Eğitim-öğretim seferberliği için de, örgün, yaygın, sürekli ve açık eğitimin hizmetini üstlenen kurumlara katkıda bulunacak önlemleri almak,
- g) Yörelerindeki tarım ve sanayinin gelişmesine ve ihtiyaçlarına uygun meslek elemanlarının yetiştirilmesine ve bilgilerinin gelişmesine katkıda bulunmak, sanayi, tarım ve sağlık hizmetleri ile diğer hizmetlerde modernleşmesi, üretimde artışı sağlayacak çalışma ve programlar yapmak, uygulamak ve yapılanlara katılmak, bununla ilgili kurumlara işbirliği yapmak ve çevre sorunlarına çözüm getirici önerilerde bulunmak,
- h) Eğitim teknolojisini üretmek, geliştirmek, kullanmak, yaygınlaştırmak,
- i) Yükseköğretimin uygulamalı yapılmasına ait eğitim-öğretim esaslarını geliştirmek, döner sermaye işletmelerini kurmak, verimli çalıştırmak ve bu faaliyetlerin geliştirilmesine ilişkin düzenlemeleri yapmaktır.

Üniversiteler yukarıda belirtilen işlevlerini gerçekleştirdikleri ölçüde toplumsal gelişime katkıda bulunabileceklerdir. Üniversitelerin bu beklentileri gerçekleştirebilmeleri, ürettikleri bilgi ile doğru orantılıdır. Bilgi üretebilmek için araştırmaya, araştırma yapabilmek için de ön bilgiye, dolayısıyla bilgi kaynaklarına gereksinimleri vardır.

Türk Bilim Politikası 1983-2003 adlı belge (Devlet Bakanlığı 1983) üniversitelerde yapılan araştırmaları şöyle sınıflamaktadır:

1. Eğitim amacıyla ve eğitimin bir parçası olarak yürütülen araştırmalar,

2. Ülkenin bilimsel düzeyini ve kültürünü araştırmaya yönelik olarak TÜBİTAK'ca veya diğer kamu kuruluşlarıca üniversiteye sağlanan olanaklarla yürütülen araştırmalar,

3. Uluslararası kuruluşlardan sağlanan olanaklarla yürütülen temel ve uygulamalı araştırmalar,

4. Kamu ve özel kuruluşların uygulamadaki sorunlarının çözümü için yürütülen uygulamalı araştırmalar.

Üniversitelerin araştırmaya dönük bu işlevleri ve eğitim-öğretim çalışmalarını verimli bir şekilde yerine getirebilmeleri için biraz önce belirtildiği gibi bilgi kaynaklarına ve bunları barındıran kurumlara gereksinimleri vardır. Kısacası, iyi örgütlenmiş bir kütüphane hizmeti, akademik yaşam için hayati bir önem taşır.

Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinin mevcut durumunu sağlıklı bir şekilde analiz edebilmek için bu kurumların geçmişine, kısaca da olsa bir göz atmak büyük önem taşımaktadır. Bunu yapabilmek için de, kütüphanelerin içinde yer aldığı kurumların (üniversitelerin) Cumhuriyet Dönemi'ndeki gelişmelerini incelemek gerekmektedir. Çünkü, üniversitelerin gelişme süreci, üniversite sistemi içinde yer alan kütüphane olgusunu da dolaylı ve dolaysız olarak etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Ersoy (1978:144)'un deyişiyle:

Üniversitelerimizde, eğitim-öğretim ve araştırmaların bölünmez bir parçası olan kütüphaneler de, eğer kurulmuşlarsa, kuşkusuz, üniversitenin sorunlarından etkileneceklerdir. Bir başka deyişle, üniversitelerimizin sorunlarından kütüphaneninkilerini soyutlama olanağı yoktur.

Üniversite kütüphanelerinin sorunlarını, üniversitelerin sorunlarından soyutlama olanağı olmadığına göre, bu etkilenmeyi tarihsel bir süreç içinde kısaca vermek yararlı olacaktır.

Cumhuriyet Dönemi'nde üniversitelerin ve buna bağlı olarak üniversite kütüphanelerinin gelişme süreci, tarihsel olarak, bazı dönemlere ayrılabilir:⁽¹⁾

(1) İlk Üniversite Reformunun yapıldığı 1933 yılı, başlangıç tarihi olarak ele alınmıştır.

- 1- 1933-1946 Dönemi,
- 2- 1946-1960 Dönemi,
- 3- 1960-1973 Dönemi,
- 4- 1973-1981 Dönemi,
- 5- 1981 ve sonrası Dönem.

II.1. 1933-1946 DÖNEMİ

Osmanlı döneminde uzun süre devam eden 'ikili öğretim' yani bir yanda dinî eğitime ağırlık veren medrese öğretimi, diğer yanda pozitif bilimler eğitimi Cumhuriyet Dönemi'nde öncelikle ele alınan bir konu olmuştur. Atatürk 1923'te İzmir'de yaptığı bir konuşmada, "Milletimizin, memleketimizin irfan yuvaları bir olmalıdır. Bütün memleket evlâdı, kadın ve erkek aynı surette oradan çıkmalıdır." diyerek öğretimin birleştirilmesi gereğine değinmiş ve 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat Yasası ile ülkedeki bütün eğitim kuruluşları bu arada Şer'îye ve Evkaf Vekâleti ve özel vakıflar tarafından yönetilen bütün medrese ve okullar Maarif Vekâletine bağlanmıştır (Çadırcı ve Süslü 1982:4).

Aynı dönemde, TBMM 1 Nisan 1924'te kabul ettiği 493 sayılı yasa ile İstanbul Darülfünun'una "şahsiyet-i hükmiye" vererek üniversiteye bilimsel ve idari özerklik tanımıştır. (1)

Alınan önlemlere rağmen Darülfünun'un kendisinden bekleneni veremediği düşüncesi, yeni kurulan Cumhuriyet'in yöneticileri arasında yaygındı. Kurum hakkındaki eleştiriler iki noktada yoğunlaşıyordu (Üniversiteler Yıllığı 1975:4):

(1) Cumhuriyet Dönemi öncesinde Darülfünun'un yapısı için İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun 1919'da yazdığı Etüd (Ergin 1941:1015-1023) Darülfünun'daki aksaklıkları ve çözüm önerilerini içeren değerli bir belgedir.

1. Darülfünun inkılâpların gerçekleştirilmesine yardımcı olmamış, hatta karşı çıkmıştır.

2. Darülfünun'da ciddi bilimsel araştırmalar yapılmamakta, öğretim üyeleri özgün çalışmalarda bulunmamaktadırlar.

Dönemin Maarif Vekili (Milli Eğitim Bakanı) Reşit Galip Darülfünun'u şöyle eleştirmektedir:

İstanbul Darülfünunu Türkiye münevverliğinin beklediği salâha, inkışafa ve terakkiye eremedi. Memlekette siyasi, içtimai büyük inkılâplar oldu. Darülfünun, bunlara karşı bitaraf bir müşahit kaldı. İktisadi sahada esaslı hareketler oldu. Darülfünun yalnız yeni kanunları tedrişat programına almakla iktifa etti. Harf inkılabı oldu, özdil hareketi başladı. Darülfünun hiç tınmadı. (Tekeli 1983:663).

Atatürk'ün büyük önem verdiği dil ve tarih konularına Darülfünun destek vermeyip, 1932'deki Birinci Tarih Kongresi'nde Darülfünun üyelerinin yoğun eleştirileri üzerine TBMM, kurumun bütçesini ancak bir reform ve yeniden örgütlenme koşuluyla onayladı. Üniversitede reform amacı ile Cenevre'den Profesör Albert Malche çağrılıp bir rapor hazırlaması istendi (Hirsch 1984:242).

Malche, izlenimlerini ve reform önerilerini bir raporda topladı. Malche Raporu'nda üniversitenin yapısına, öğretim elemanlarına, öğretim yöntem ve biçimlerine ilişkin eleştiriler yer almaktadır (Hirsch 1950; Kocatürk 1984).⁽¹⁾

Malche, raporunun "İstanbul Darülfünunu'nun Yeniden Tanzimi ve Tensibi" kısmında ise şu konulara ağırlık vermiştir (Karhan 1986:17):

- 1- Liselerde Batı dillerinin öğretimi,
- 2- Darülfünun'da Fransızca ve Almanca dersleri,

(1) Asıl adı Ernest Hirsch olan bu bilim adamı bir ara Türk vatandaşlığına geçince Hirsch adını almış, Nazi Almanyasının yıkılmasından sonra Berlin Üniversitesi Rektörü olarak tekrar Alman vatandaşlığına dönmüştür (Hirsch 1984).

- 3- Birinci sene sonunda Batı dilleri için sınavlar,
- 4- Türkçe yayın,
- 5- Kütüphane teşkilâtının merkezîleştirilmesi,
- 6- Eğitim yöntemlerinin değiştirilmesi,
- 7- Darülfünun öğretim kadrosunun tayin biçimi,
- 8- Fakülte başına profesör kadroları,
- 9- Tıp Fakültesi'nin nakli,
- 10- Mülkiye Mektebi'nin nakli ve yüksek Ticaret Mektebi'ne ait tahviller,
- 11- Fakültelere ilişkin sorunlar,
- 12- Öğrencilerin yaşamı.

Malche Raporu'nun kütüphanelere ilişkin kısmında koleksiyonların yetersizliği, bütçelerin azlığı, kütüphanelerarası işbirliği bulunmayışı, kütüphaneden yararlanmanın zorluğu, çalışanların ücretleri gibi sorunlara değinilmektedir (Kocatürk 1984).

Profesör Malche, raporunun sonunda bu sorunun özünün, üniversite kavramı altında işi sadece bilgi dağıtmak olan kurumlar şeklinde anlaşılmasının yattığını, üniversite denilince akla bilimsel düşünce yöntemini öğreten kurumların gelmesi gerektiğini belirterek, mevcut kurum bu özellikleri göstermiyorsa onu kapatmanın en iyi çözüm olduğunu belirtiyordu (Hirsch 1984:242).

Kocatürk (1984) Malche Raporu'nun Atatürk'ü nasıl etkilediğini göstermektedir. Bu raporun sonucu 1 Haziran 1933'de yürürlüğe giren 2252 sayılı "Darülfünun'un Kaldırılıp İstanbul Üniversitesi Kurulması Hakkında Kanun" ile, Darülfünun'un 31 Temmuz 1933'den itibaren kaldırılması ve 1 Ağustos 1933'de İstanbul Üniversitesi adında yeni bir üniversitenin kurulması kabul edildi (Irmak 1973:241). Bu kurumdan beklenen, Hirsch (1984:244)'in deyişiyle:

...meslek yüksekokulu değil, Türkiye'de Batı Avrupa üniversitelerinin ayarında, gerçeği araştıran ve değerlendiren, bilgiyi toplayan, düzenleyen, çoğaltan ve yayan bir bilim yuvası niteliğinde bir bilim kurumu kurmaktı.

Reformun ilk yıllarında Üniversiteye bir hareketlilik gelir. Özellikle Hitler Almanya'sından kaçan 40 kadar bilim adamının üniversitelerde görev alması, çağdaş anlamda üniversite için çok yararlı olmuştur. Ancak uzun yılların alışkanlığından sıyrılmak pek kolay değildir. Hirsch (1984:263) o yıllardaki eğitim yöntemlerini ve kütüphane anlayışını şöyle eleştirir:

Üniversite hocası, önceden hazırlanmış bir metni okur, öğrenci ise, bu metni ezberlemek zorundadır. Türkçe'den başka bir dil bilmeyen öğrenciler, dersler dışında, herhangi bir başka kaynaktan yararlanmak ya da bilgi edinmek imkânına sahip değildirler, ya da pek ender durumlarda bunu başarabilirler. Aslında periyodik olarak yayınlanan meslek dergilerini bile içermeyen kitaplıklardan kitap ödünç alma diye bir eylemin varlığı dahi bilinmez.

İstanbul Üniversitesi'nin kuruluş yıllarında etkin görevler alan Alman Profesör Ernest Hirsch (1984:278-279)'in verdiği şu örnek anlamlıdır:

1935 İlkbaharında içleri kitapla dolu yığınla sandık (Almanya'dan sağlanan) Fakültemize ulaştı. Adına kütüphane denen geniş salonun zeminine üstüste istiflendi.

Peki ama, bunları kim boşaltacaktı? Kim kitapları demirbaş listesine kaydedecek, katalog çıkaracaktı? Yazarlara göre bir katalog var mıydı? Konular ya da belli sözcüklere göre bir katalog var mıydı? Raflar yetecek miydi? Peki ya o odanın zemini, ağzına kadar kitap dolu rafların ağırlığını taşıyabilecek miydi? Ya bir gün çökuverirse? Ama her şeyden önemli soru, bütün bu işleri kimin örgütleyip düzenleyeceği idi, daha doğrusu bunu yapabilecek kim vardı? Bakanla ve Rektörle durumu konuştum. Söyledikleri şuydu: "Bütçemizde araç-gereç alımı için yeterince para var, ama personel için hiç paramız yok. Hem paramız olsa bile, Türkiye'de meslek eğitiminden geçmiş, bir kaç yabancı dil bilen, ek olarak bir de hukuk biliminin çeşitli dalları hakkında bilgi sahibi bir kütüphaneci yoktur." Bunun üzerine, büyük yaz tatili sırasında kendimin kolları sıvayıp yeni ders yılı başlayana kadar, kitap sandıklarından oluşan dağı herkesin kullanabileceği bir kitaplığa dönüştürmeyi deneyebileceğimi söyledim. Tek şartım, iki-buçuk ay süren yaz tatilinde bütün asistanların

dört hafta boyunca her gün öğleden öncelerini bana yardıma ayırmaları ve kitaplığı düzenlemek amacıyla emrime verilmeleri idi.

Profesör Hirsch'in bu sözleri üniversite kütüphanesinin 1930'lardaki durumunu açıkça ortaya koymaktadır.

II.2. 1946-1960 DÖNEMİ

İstanbul Üniversitesi'nin 1933'te açılmasından sonra, 1944'de İstanbul Teknik Üniversitesi kuruldu. Ankara'da kurulan dört fakülteyi bir araya getirme ve yeni bir üniversite kurulması için 13 Haziran 1946 tarih ve 4936 sayılı yasa ile Ankara Üniversitesi kurulup, diğer üniversiteler de bu yasa kapsamına alındı. Yeni yasa ile bilimsel özerklik ve tüzel kişilik sağlanmış, ancak idari özerklik kısmen verilmişti. Milli Eğitim Bakanı üniversitelerin başı ve hükümet adına onları denetlemeye yetkiliydi (Üniversiteler Yıllığı 1975:6).

1950'li yıllarda da, üniversite kütüphaneleri plânsız olarak gelişimlerine devam etmişlerdir. İstanbul Üniversitesi örneğinde karşılaşılan merkez kütüphanenin yanısıra bağımsız olarak gelişen fakülte, bölüm, seminer, kürsü kütüphaneleri olgusu diğer üniversitelerde de görülmektedir (Çakın 1978).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın çağrılısı olarak 1952'de Türkiye'deki bazı kütüphaneleri inceleyen Kentucky Üniversitesi Kütüphane Müdürü Dr. Lawrence S. Thompson, incelemelerinin sonucunu bir raporla Milli Eğitim Bakanlığı'na bildirmiştir. Thompson (1952:9) 1950'lerdeki üniversite kütüphanelerinin durumunu şöyle eleştirmektedir:

Bir üniversite kütüphanesi müdürü olarak samimiyetle belirtmek isterim ki, Üniversite Kütüphanelerinizin durumu beni ciddi endişelere sevk etmiştir. Bir ikisi müstesna, idareleri son derece kötüdür. Ankara ve İstanbul'daki Kütüphane hizmetleri için yapılan masraf tutarı aynı büyüklükteki Amerikan Üniversitelerinden çok daha fazladır; ve maaş nispetlerindeki farklar hesaba katılmayacak olursa, Üniversite Kütüphaneleri

için bizim yaptığımız tahsislerin sizinkiler yanında cılız kaldığını söyleyebilirim.

Thompson (1952:9) üniversite kütüphanelerindeki plânsızlığı eleştirmeye şöyle devam eder:

Bu durumun en üzücü tarafı, İstanbul ve Ankara Üniversiteleri ile İstanbul Teknik Üniversite Kütüphane hizmetleri için ne kadar para sarf olunduğunu kimsenin bilmemesidir. Bu üniversitelerde hesapsız seminer ve enstitü koleksiyonları mevcut bulunmaktadır. Bu koleksiyonlar lüzumsuz olduğu kadar, araştırma ve tettebbü için fiili birer engeldir...Üniversite kütüphanelerinizde merkezi bir idare veya otorite mevcut değildir; kütüphanecilerin çoğu da profesörlerin saygısına mazhar olamamaktadır.

Thompson (1952:10) 1950'lerdeki merkezi olmayan sistemin çok masraflı ve kullanışsız olduğunu belirterek 'Üniversite Özerkliği' kavramının burada yanlış anlaşıldığından yakınmakta, kütüphaneler arasında işbirliği anlayışının gelişmediğine dikkati çekmektedir.

1955'te KTÜ ve Ege, 1956'da ODTÜ, 1957'de Atatürk Üniversitelerinin kurulmasıyla üniversite sayısı bu dönemde yediye yükselir (YÖK 1988:37). 1956 yılında kurulan ODTÜ'nde merkezi bir kütüphane kurulması bu alandaki ilk örnektir. Kampus esasına göre kurulan diğer üniversiteler de büyük ölçüde bu örneği izleyeceklerdir (Çakın 1978). Aynı yıllarda kurulmuş olmalarına karşın çok farklı gelişmişlik düzeylerine ulaşan ODTÜ ve Ege Üniversitesi Kütüphanelerini değerlendiren Aybaş (1975) merkezi olmayan kütüphane sisteminin üniversite kütüphaneleri için çok olumsuz sonuçlar doğurduğunu savunmaktadır.

II.3. 1960-1973 DÖNEMİ

27 Mayıs 1960 sonrasında çıkarılan 27 Ekim 1960 tarih ve 115 sayılı yasa ile 4936 sayılı yasanın bazı maddeleri değiştirilerek Milli Eğitim Bakanlığı'nın üniversiteler üzerindeki denetimi kaldırılıp, bu kurumlara bilimsel ve idari özerklik sağlanır (Üniversiteler Yıllığı 1975:6).

Dönemin önemli olaylarından birisi de, ülkenin mevcut kaynaklarını saptayarak, ekonomik ve toplumsal politikaların belirlenmesinde hükümete yardımcı olmak; ekonomik politikayı ilgilendiren etkinliklerde kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak; uzun vadeli plânları ve yıllık programları hazırlamak; plân ve programların uygulanmasında ilgili kuruluşların işleyişleri konusunda önerilerde bulunmak; plân ve programların uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek üzere Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın kuruluşudur (DPT 1984 b). Bu kuruluşla birlikte Türkiye plânlı kalkınma dönemine girer.

1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, Türkiye'deki araştırma çalışmalarının çok dağınık bir durumda olduğunu belirterek araştırmaları örgütlemek, bunlar arasında işbirliğini sağlamak ve araştırmayı teşvik için bir Bilimsel ve Teknik Araştırmalar Kurulu kurulmasını öngörmekteydi (DPT 1963:467). TÜBİTAK bu görüşün sonucu olarak kurulmuştur. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı'yla birlikte, 'kütüphanecilik' konusu da ilk kez plânlara girer. Plânın "insangücü, istihdam, eğitim ve araştırma" başlığını taşıyan bölümünde şöyle denilmektedir:

Eğitimin ayrılmaz bir parçası olan kitaplıklar için gerekli harcamalar eğitimin diğer harcamaları ile birlikte düşünülmüştür. Kitaplıkların eğitim faaliyetlerine ve ihtiyaçlarına en uygun bir şekilde kurulup yürütülmesi ile ilgili bütün tedbirler alınacaktır (DPT 1963:461).

1960'lı yıllar, Türkiye'de kütüphanecilik mesleğinin tanınmaya başlaması bakımından önemlidir. 1954-1955 öğretim yılında eğitime başlayan Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Enstitüsü'nün ilk mezunları artık çalışma yaşamına atılmışlardır (Kum 1970:97). Aynı dönemde VII.Milli Eğitim Şurası'na rapor veren Yükseköğretim Komisyonu araştırma ve öğretim faaliyetlerinde verimliliğin arttırılması için fonksiyonel üniversite kütüphanelerinin kurulması gerektiğini belirterek, kütüphane kole-

siyonlarının geliştirilmesi, kütüphanecilik eğitimi görmüş kişilerin bu görevlere atanması gereği ve kütüphanelerarası işbirliği konularında önerilerde bulunur (Çakın 1978). Gene bu dönemde D.R.Kalia ve Yaşar Karayalçın'ın üniversite kütüphanelerinin durumuna ilişkin raporları vardır (Kum 1970; Çakın 1978). Yurdadoğ (1966) 'da Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri için bazı önerilerde bulunmuştur.

1968-1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, TÜBİTAK tarafından Türkiye ve dış ülkelerdeki bilimsel bildirileri, araştırma sonuçlarını, her türlü bibliyografyayı toplamak ve bilim adamlarının hizmetine sunmak üzere "Bilimsel ve Teknik Dokümantasyon Merkezi" ve "Türkiye İktisadi ve Sosyal Araştırma Kurumu" kurulmasını öngörmekte, böylece bakanlıklarda ve üniversitelerde yapılan araştırmaların duyurulması ve bunun sonucu bir işbirliğinin sağlanabilmesi için bir haberleşme sisteminin kurulabileceği belirtilmektedir (DPT 1967:200). TÜRDOK bu görüşün sonucu kurulmuştur. Aynı Plânın "Bilim ve Araştırma" başlığını taşıyan kısmında da, üniversitelerde araştırmaları zorlaştıran etkenler sayılarak, bu arada kitaplıkların da yeterince gelişmediğine değinilmektedir (DPT 1967:198).

1967'de Hacettepe, 1971'de Boğaziçi, 1973'de Dicle, Anadolu ve Çukurova Üniversitelerinin açılmasıyla, Türkiye'deki üniversite sayısı da bu dönemde 12'ye yükselmiştir (YÖK 1988). Genellikle kampus esasına göre kurulan bu üniversitelerde, kütüphane hizmetleri merkezi olarak uygulama yoluna gidilmiştir.⁽¹⁾

(1) Merkezîyetçiliği benimsemiş görünmelerine rağmen, bu kurumların bazılarında merkezîyetçiliğe ters düşen uygulamalar olduğu görülmektedir.

II.4. 1973-1981 DÖNEMİ

7 Temmuz 1973 tarih ve 14587 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu, özel kuruluş yasaları olan ODTÜ ve Boğaziçi Üniversiteleri hariç, diğer üniversiteleri aynı yasa kapsamına almıştır. Bu yasada kütüphanelerle ilgili bölüm yoktur, ancak 49.maddenin üçüncü paragrafında şöyle denmektedir:

Saymanlık, özlük işleri, yazı işleri ve kitaplık müdürlükleri dışında yeni müdürlükler üniversite yönetim kurulunun teklifi ve senatonun uygun kararı ile genel hükümlere göre kurulabilir (Bkz. Ersoy 1978:148).

Ersoy (1978:148) 1750 sayılı yasayı kütüphanecilik açısından şöyle eleştirmektedir:

Demek ki daha 1973 yılında yayımlanmış olan 1750 sayılı yasayı yapanlar, üniversite, fakülte, bağlı yüksek okul kütüphane müdürlerinin, bırakınız mesleki eğitim görmüş olmalarını, yüksek eğitim görmüş olmasını bile düşünmemiş ve önemsememişlerdir. Yeri gelmişken söyleyelim ki, üniversitelerde akademik kariyerin dışında sayılan işleri yapanların 657 sayılı yasaya, akademik personelin ise, 1750 ve 1765 sayılı yasalara bağlı olmaları, yani bir bütün olması gereken üniversitede ayrı yasa ve personel rejimlerinin geçerli olması, sadece kütüphane hizmetlerini değil, öteki hizmetleri de büyük ölçüde aksatmaktadır.

1750 sayılı yasanın 35.maddesi kütüphaneler açısından önemlidir. Bu madde ile laboratuvar, enstitü, klinik ve atölyelerin yanısıra kitaplıklarda "uzman" kadrolu personel çalıştırılabileceği öngörülmektedir. Yasanın bu maddesine dayanılarak bazı kütüphanecilere "uzman" kadrosunun verilmesinin ilk örneğinin Hacettepe Üniversitesi kütüphanelerinde uygulandığını görüyoruz (Tan 1979:21).

İstanbul ve İstanbul Teknik Üniversitesi gibi klâsik üniversitelerde bu dönemdeki kütüphane hizmeti şöyle eleştirilmektedir:

Üniversite, akademi ve yüksekokullar kitap ve süreli yayın satın almak üzere harcadıkları paranın miktarını genellikle bilmezler. Hatta ellerindeki kitap ve dergi sayısını da tam olarak bilmemektedirler...Özellikle kürsü, seminer, klinik v.b. kütüphaneler son derece denetimsiz çalışmaktadır... Özellikle fen ve teknik konularda, doğal olarak tıp biliminin tüm alanlarında, küçük kütüphanelerin işlevlerini yitirmek üzere oldukları, birkaç kişiye hizmet veren kütüphanelere döndükleri ileri sürülebilir (Alpay ve Özkan 1982:xxv).

1974'de Cumhuriyet; 1975'de İnönü, Fırat, Ondokuz Mayıs, Selçuk, Uludağ; 1978'de Erciyes Üniversitesi'nin açılmasıyla üniversite sayısı bu dönemde 19'a yükselmiştir (YÖK 1988:37).

1973-1977 yılını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda ilk kez ulusal enformasyon sistemi ile ilgili bazı konulara değinilmektedir:

Mevcut bilgi kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasının sağlanması, etkin bir bilgi akım sisteminin kurulması, teknolojinin bilinmesi, uygulanması ve üretiminin önemli bir unsuru olarak ortaya çıkmaktadır. Ulusal ve uluslararası bilgilerin, istatistiklerin ve belgelerin toplanması yurt çapında etken bir biçimde gerçekleşmemektedir (DPT 1973:683).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı üniversite ve diğer ihtisas kütüphaneleri arasında işbirliğinin yetersiz kaldığına ve kaynak israfına yolaçıldığını belirterek sorunun çözümü için şu görüşü ileri sürmüştür:

Bilimsel ve teknik bilgi birikimi, bilgi akımı ve bu hizmetlerin ihtiyaçlara uygun biçimde gelişmesini sağlamak amacıyla dokümantasyon hizmetleri ile araştırma ve ihtisas kitaplıkları geliştirilecektir. Milli Kütüphane ve TÜBİTAK bu amaçla ortak bir envanter çalışması yapacak ve bir geliştirme programı hazırlayacaklardır (DPT 1973:690).

Bu düşünceden hareketle 1973 yılında DPT ile birçok ilgili kuruluşun katılımıyla "DPT-Bilimsel ve Teknik Enformasyon Özel İhtisas Komisyonu" kuruldu. Komisyon

bir yıl kadar çalıştıktan sonra, sürekli şekle dönüşemeden dağıldı. Türk Bilim Politikası adlı belgeye göre bu durumun nedeni örgüt yetersizliği ve enformasyon konusuna henüz yeterince önem verilmemekte oluşuydu (Devlet Bakanlığı 1983:79).

Kütüphanecilik konusu artık devletin kalkınma plânlarına girmeye başlamıştır ama ortada değişen fazla bir şey yoktur. Merkezi olmayan kütüphanelerdeki "anarşik" olarak nitelenebilecek olan gelişim sürmektedir. Alpay ve Özkan (1982:xxiii-xxiv)'ın İstanbul ve İTÜ'ndeki duruma ilişkin şu gözlemleri, dönemin diğer klâsik üniversite kütüphanelerine de genellenebilir:

- Bu kurumların merkez kütüphaneleri dışında fakülte, seminer, enstitü, klinik v.b. çok sayıda irili ufaklı kütüphaneler vardır.
- Bunlar arasında sağlama, kataloglama, depolama, yararlandırma konularında yönetim ve meslek açısından bir eşgüdüm, işbirliği, denetim yoktur.
- Kütüphanecisiz ya da memursuz kütüphaneleri açık bulup yararlanmak ya olanaksız ya da çok güçtür.
- Öğretim üyeleri ve yardımcıları kütüphaneleri yalnızca kendileri için kurulmuş sanmaktadır.
- Hepsinde yetersizlik ile savurganlık aynı anda birarada gözlenmektedir.
- Son yıllardaki bütçe darlığı, döviz sıkıntısı öğretim üyelerini, yardımcılarını özellikle araştırmacıları kitap, dergi konusunda güç koşullar içine sokmaktadır.
- Asistanların, sekreterlerin kütüphane hizmetinde çalıştırılmaları yanlış bir kütüphane politikası olduğu gibi meslek eğitimi görmüş kütüphanecilerin de başka işlerde kullanılmaları doğru sayılmamalıdır.
- Hemen hepsinde rastlanan meslek eğitimi görmüş kütüphaneciler günlük işlerin içinde boğulmakta mesleki yayınları izleyerek yeni gelişimleri öğrenememektedir. Üst yöneticiler (fakülte ya da üniversite sekreterleri, dekanlar, rektörler) kütüphanecilerin bu sorunlarını ya hiç bilmekte ya da bilmezlikten gelmektedirler.
- Hemen hepsinde öğrencilere yönelik kütüphane hizmeti yetersizdir. Hatta öyle kütüphaneler vardır ki öğrencilerin oraya girmesi resmen olmasa bile yasaklanmıştır.

-En genç fakültelerde bile fakülte kütüphanesi ile kürsü kütüphaneleri birlikte örgütlenmeye çalışılmakta, bugün için bile parasal açıdan sakat, savurganca bir örgütlenme modeli ortaya çıkarılmaktadır.

II.5. 1981 VE SONRASI DÖNEM

6 Kasım 1981'de yürürlüğe giren 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, bazı değişikliklerle günümüzde de yürürlükte. Bütün üniversiteleri ve çeşitli yükseköğretim kurumlarını aynı çatı altında toplayan bu yasanın uygulamaya konusu ile ilgili olarak belirtilen gerekçe şu konuları kapsamaktadır: Üniversitelerin Plân hedeflerinin gerisinde kalmaları, öğretim üyelerinin çeşitli üniversitelere göre dengesiz dağılımı, üç büyük il dışındaki üniversitelerdeki öğretim elemanı yetersizliğine mevcut yasa ile çözüm bulunamayışı, yükseköğretimde koordinasyonu sağlayacak etkin bir organın bulunmayışı (Doğramacı 1986). Bu aksaklıkların üstesinden gelinebilmesi için yasa, bir plânlama ve koordinasyon örgütü olan Yükseköğretim Kurulu'na önemli yetkiler vermiştir. Yasanın 6.maddesi Yükseköğretim Kurulu'nun tanımını yapmaktadır:

Tüm Yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, sürekli görev yapan bir kuruluştur (Bkz. 6 Kasım 1981 tarih ve 17506 sayılı Resmî Gazete).

Aynı maddeye göre, Yükseköğretim Kurulu; Cumhurbaşkanı tarafından seçilen sekiz, Bakanlar Kurulu'nca üniversite dışından seçilen altı, Genel Kurmay Başkanlığı'nca seçilen bir, Milli Eğitim Bakanlığı'nca seçilen iki, Üniversitelerarası Kurul'ca seçilen sekiz üyeden oluşur.

Yükseköğretim Kurulu üniversitelere yeni bir biçim vermek için bazı önlemler almaya başlar. Çeşitli bakanlıklara bağlı yüksekokullar da yükseköğretim bünyesine alındığı için bazı düzenlemelere gidilir ve 1982'de Akdeniz, Dokuz Eylül, Gazi, Marmara, Mimar Sinan, Trakya,

Yıldız, Yüzüncü Yıl Üniversiteleri açılıp üniversite sayısı 27'ye, 1986'da kurulan Bilkent ve 1987'de kurulan Gaziantep üniversiteleri ile 29'a yükselir (YÖK 1988).

Üniversite kütüphanelerinde teknik hizmetlerin merkezileşmesi görüşünü destekleyen Yükseköğretim Kurulu 19 Ağustos 1982'de bu kütüphaneler ile ilgili olarak şu ilke kararını almıştır:

Kütüphanelerin merkezi bir kayıt ve yönetim altında toplanması, bir üniversitedeki kitap ve periyodiklerin satınalma ve abonman işlemlerinin tek elden yürütülmesi, uzmanlık konularına ait bazı kitapların kayıtlarının merkezde tutulmak şartıyla bölümlerde bulundurulmasına ayrıca, her kütüphanede Atatürk ve Türk İnkılap Tarihi'ne ait kitapların özel olarak belirli bir yerde toplanarak hizmete sunulmasına (Bkz. Tuncer 1983:70).

Uygulamada görülen bazı aksaklıklara karşın, bu ilke kararının teknik hizmetlerin merkezileşmesi açısından çok olumlu bir adım olduğu söylenebilir.

2547 sayılı yasanın 51.maddesi üniversitelerin yönetim örgütleri ile ilgilidir. Yasanın (a) fıkrasına göre merkez yönetim örgütünün başında Rektöre bağlı bir genel sekreter vardır, daire başkanları ve müdürler genel sekretere bağlıdır. Fakülte idari örgütlerini ise dekana bağlı fakülte sekreterleri yönetir.

7 Ekim 1983 tarihinde kabul edilen ve 21 Kasım 1983 tarihinde yürürlüğe giren 124 sayılı "Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kuramlarının İdari Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile kütüphane örgütünün üniversite içindeki yeri ve görevi tanımlanmıştır. (Bkz.21 Kasım 1983 tarih ve 18228 sayılı Resmi Gazete). Kararname'nin 26.maddesine göre, Üniversite İdari Teşkilâtı aşağıdaki birimlerden oluşmaktadır:

- a) Genel Sekreterlik,
- b) Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı,
- c) Personel Daire Başkanlığı,

- d) Komptrolörlük Daire Başkanlığı,
- e) Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı,
- f) Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı,
- g) Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı,
- h) Bilgi İşlem Daire Başkanlığı,
- i) Hukuk Müşavirliği,
- j) Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı,

Genel Sekreter, üniversite idari teşkilâtının başıdır ve bu teşkilâtın çalışmasından Rektöre karşı sorumludur. Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı da bu yapı içinde Genel Sekretere bağlı bir konumdadır. Kanun Hükmünde Kararname'nin 33.maddesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın görevlerini şöyle belirlemektedir:

- a) Üniversite kütüphanesinin gerekli her türlü hizmetlerini karşılamak,
- b) Baskı, film, videobant, mikrofilm gibi kayıt katalogları ve hizmete sunma işlemleri ile bibliyografik tarama çalışmalarını yapmak,
- c) Verilecek benzeri diğer görevleri yerine getirmek.

Dönemin kütüphanecilik ile ilgili bir önemli gelişmesi de 26 Aralık 1984 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon ve Uluslararası Bilgi Tarama Merkezi'nin açılışıdır. Üniversitelerin bütün elemanlarına ve gereksinim duyan diğer araştırmacılara hizmet sunmayı hedefleyen bu kuruluş kısa sürede ülkenin en büyük süreli yayın dermesine sahip duruma gelmiştir (Tuncer 1986 b). 1990 yılı itibariyle Merkez'de 536 Türkçe, 8768 yabancı dilde olmak üzere 9304 güncel dergi ve 18'i kütüphanecilik eğitimi olmak üzere 33 personel bulunmaktadır. 124 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 9.maddesi bu Merkez'den sorumlu Yükseköğretim Kurulu ile Dokümantasyon Daire Başkanlığının görevlerini şöyle belirtmektedir:

- a) Kütüphanenin düzenli çalışmasını sağlamak,
- b) Kitap ve dergileri yurtiçinden ve yurtdışından sağlamak, bunların mikroform, film, video, banta geçirilmesini ve ciltlenmesini ve kataloglanmasını yaptırmak,
- c) Gerekli her türlü film, fotokopi, kitap, dergi ve makaleleri sağlamak,
- d) Kütüphane hizmetlerini yükseköğretim kurumları ile ihtiyaç duyan kişi ve kurumlara sunmak (Bkz. 21 Kasım 1983 tarih ve 18228 sayılı Resmi Gazete).

Örneklerden görülmektedir ki 2547 sayılı yasa ve onu izleyen mevzuat ile üniversitelerdeki kütüphane olgusuna önceki yasalara oranla, daha fazla ağırlık verilmiştir. Bu düzenlemeler ile kütüphane hizmetleri ilk kez merkezi bir organın (Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı) sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu durum, olumlu gelişmelere yol açabilecek bir gelişmedir. Ancak fakülte kütüphanelerinin, Fakülte Sekreteri aracılığıyla Dekana bağlı olmaları, uygulamada bazı güçlükler çıkarabilecek niteliktedir. Örneğin, bu yüzden Ankara Üniversitesi kütüphanelerinde etkili bir merkezi yönetim bir türlü gerçekleştirilememektedir.

Bu dönemde, üniversitelerde özetlediğimiz gelişmeler olurken, üniversite dışında da kütüphaneciliğin çeşitli alanlarına yönelik çalışmalar sürmektedir. TÜRDOK, 20-21 Aralık 1983 tarihlerinde Ulusal Enformasyon Sistemi I. Ulusal Sempozyumu'nu düzenlemiştir. Sempozyumda konuya ilişkin çeşitli bildiriler sunulmuş ve tartışmaya açılmıştır. Ertunç (1982) tarafından hazırlanan bir TÜBİTAK/TÜRDOK raporunda da kütüphanelerarası işbirliğinin kişilere bağlı olmaktan bir türlü kurtarılamadığı belirtilmektedir.

1985-1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın "Bilim-Araştırma-Teknoloji" başlığını taşıyan bölümünde ulusal enformasyon sistemi ile ilgili olarak şu görüşlere yer verilmektedir:

Bilim ve teknolojideki gelişmelerin gerisinde kalmamak ve dünyada meydana gelen hızlı değişimlere ayak uydurabilmek için bilimsel ve teknolojik gelişmeleri yakından izleyecek ve sonuçlarını en uygun zamanda ilgililerin hizmetine sunacak mekanizmaların kurulması ve mevcutlarının etkinliğinin artırılması önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. TÜBİTAK'ın koordinasyon ve duyurma görevleri düzenlenerek geliştirilecektir. Üniversiteler bu çalışmaların tamamlayıcı parçası olacak; YÖK'ün dokümantasyon ve araştırma çalışmaları bu politikalar istikametinde geliştirilecektir (DPT 1984 a: 159).

Bu görüşün sonucu olmalıdır ki önce TÜRDOK daha sonra YÖK Dokümantasyon Merkezi ABD'deki DIALOG servisine bağlanarak en güncel bilimsel referansları araştırmacıların hizmetine sunmaya başlamışlardır. 1986'da TÜVAKA kurulup üniversitelerin EARN'e bağlanması gündeme gelmiştir.

EARN, çeşitli üniversite ve araştırma kuruluşlarını birbirine bağlayan bir ağ olup kullanıcılarına elektronik konferans, telekonferans, kütük aktarımı, çevrimiçi sorgulama gibi olanaklar sağlamaktadır. Ayrıca çeşitli kütüphanelerin sistemlerine uzaktan erişimi de olanaklı kılmaktadır (Manas 1987). 1983'de beş Avrupa ülkesinin katıldığı çalışmalar IBM firmasının desteğiyle gelişmiş, üye sayısı 1987'de 19'a ulaşmıştır. EARN'e katılan her ülke için bir ana NOD (düğüm) bulunması gereklidir. Ana nod ağ içindeki bütün iletişimin ağırlığını ve bilgi depolama işini yüklenmektedir. EARN, ABD'deki Amerikan Üniversiteleri ve Araştırma Kurumları Ağı (BITNET)'ni model olarak kurulmuştur, ağ yapısı için BITNET ilkeleri ve teknolojisi benimsenmiştir. BITNET ilkeleri şunlardır: Her üniversiteye açıktır, ağ ticari amaçla kullanılamaz, ağa katılan her kuruluşun başkasıyla hat bağlantısı sağlama ve bunun işletme giderlerini karşılama zorunluluğu vardır. Ayrıca ağ üzerinden gelen veri trafiğini kısıtlamasız ve ücretsiz olarak aktarmak gerekmektedir (Tonta 1987a:146). EARN, BITNET, NORTHNET ve Japon Bilgisayar Ağı arasında bağlantı sağlanarak WUNET (Dünya Üniversiteler Ağı)'in oluştu-

rulması aşamasına geçilmiştir (Manas 1987:20).

Türkiye'de de üniversite bilgisayarlarına birbirine bağlamayı amaçlayan TÜVAKA Ekim 1986'da İtalya'daki Pisa şehri üzerinden EARN'e bağlanmıştır. TÜVAKA'nın Ege, Yıldız ve Anadolu Üniversitelerinden oluşan üç birleşme noktası vardır. Çalışmalara başlangıçta 12 üniversite ve TÜBİTAK katılmıştır.⁽¹⁾ Üye sayısı 1990 itibariyle 16'dır. EARN'e ticari amacı olmayan bütün araştırma kuruluşları ve üniversiteler katılabilmektedir (Manas 1987:20).

Bu dönemin kütüphanecilik açısından önemli bir tartışma konusu da, kütüphanecilikteki gelişmelere yön verebilecek bir kuruluşa duyulan gereksinimdir. Türk Bilim Politikası adlı belgede bu gereksinim şöyle dile getirilmektedir:

Ulusal Enformasyon Sistemi'nin plânlanması, fizibilitesinin gerçekleştirilmesi ve ardından uygulanmasının sağlanması için üst düzeyde, yaptırım gücü olan bir yapıya ihtiyaç vardır (Devlet Bakanlığı 1983:118).

Böyle bir kuruluşun önemine değinen Baysal (1987:2) da şunları söylemektedir:

Türkiye'de bilgi, bilgi aktarımı, bilgi depoları (kütüphane ve benzerleri) konularında normları ve standartları belirleyecek, kütüphane, dokümantasyon, arşiv sorunlarını ulusal planda ele alacak yaptırım gücü ve olanakları bulunan, tercihan Başbakanlık'a bağlı, üst düzeyde, sürekli bir planlama ve koordinasyon konseyine gereksinim vardır. Böyle bir ulusal konsey, çeşitli kütüphane türlerine yönelik ayrı ayrı çalışmaların, gelip geçici toplantıların, raslantı olarak ortaya çıkacak perakende raporların hiçbir zaman gerçekleştiremeyeceği bir bütünlüğü, sürekliliği ve uygulamalara geçebilme gücünü beraberinde getirecektir.

(1) Bu üniversiteler şunlardır: Yıldız, İTÜ, Boğaziçi, İstanbul, Anadolu, KTÜ, Çukurova, Fırat, ODTÜ, Hacettepe, Ege, Dokuz Eylül.

Kütüphanelerarası işbirliği ve standardizasyonun sağlanabilmesi için yeni bir yönetim anlayışına duyulan gereksinim Gürsoy (1983:11) ve İlhan (1989:89) tarafından da ileri sürülmektedir. Bu görevi üstlenebilecekleri düşünülen Milli Kütüphane'nin bu konumdan uzak olduğu (DPT 1979), TÜRDOK'un ise yetki ve olanaklarının yeterli olmadığı ifade edilmiştir (Devlet Bakanlığı 1983:79).

Öte yandan, Devletin "bilgi" konusuna daha bilinçli yaklaşmaya başladığı görülmektedir. VI.Beş Yıllık Kalkınma Plânı bu durumun ipuçlarını vermektedir. Plân'da bu dönemde desteklenecek teknolojiler arasında enformasyon ve telekomünikasyon teknolojilerinin de bulunacağı belirtilerek şöyle denilmektedir:

Samayi kuruluşları, üniversiteler, araştırma kurumları ve kamu kuruluşlarının bilim ve teknoloji hedeflerine ulaşmalarını teminen gerekli koordinasyon sağlanarak, bu kurum ve kuruluşların tam bir işbirliği içinde olmaları teşvik edilecek; bu işbirliğini sağlayacak olan araçların geliştirilmesi ve etkinlikle kullanımı için gerekli ortam öncelikle oluşturulacaktır (ABYKP 1989:176).

Türk toplumunun bir "bilgi toplumu" haline getirilmesi için bilgi teknolojisinin sağladığı olanaklardan yararlanılacağı belirtilen Plânda, bilgi ağları konusuna da yer verilmektedir:

Bilginin birden çok yerde oluşturulup saklanması geleneğine karşı ortak yaratma ve kullanma modellerinin kurulup yaygınlaştırılması desteklenecek, bilgisayarların mümkün olduğu ölçüde birbirleriyle bağlantılarının sağlanması ve ağ teşkilatı yanı sıra optimum kullanıma da zemin hazırlanması yoluna gidilecektir (ABYKP 1989:177).

VI.Beş Yıllık Plân Kalkınma Plânı, ayrıca A-G harcamalarının düşüklüğüne dikkati çekerek Plân döneminde bu oranın GSMH'nin % 1'ine çıkarılmasını öngörmektedir (ABYKP 1989:175).

Üniversite kütüphaneleri açısından bu dönemdeki en önemli gelişmelerden birisi de daire başkanlarının periyodik toplantılarıdır. Üniversite kütüphanelerinin daire başkanları Eylül 1985'den beri yılda iki kez toplanmaktadır.⁽¹⁾ İlk kez 26-27 Eylül 1985 tarihinde YÖK Dokümantasyon Merkezi'nde bir araya gelen başkanlar, üniversite kütüphanelerinin sorunlarına çözüm aramaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Daha önceleri örneği görülmeyen ve eksikliği çekilen bu durum, üniversite kütüphaneleri arasındaki işbirliği çalışmalarının temelini oluşturmuştur.

İlk toplantıda, YÖK Dokümantasyon Merkezi etkinliklerinin üniversitelerde tanıtılmasına ilişkin tavsiye kararından başka, üniversite kütüphaneleri arası işbirliği ve standartlaşmanın sağlanmasına yönelik kararlar alınmış ve bir komisyon tarafından üniversite kütüphaneleri için çerçeve bir yönetmelik hazırlanması karara bağlanmıştır.⁽²⁾

26-27 Haziran 1986 tarihlerinde Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde yapılan II.toplantıda alınan önemli tavsiye kararları şunlardır:

a) Üniversitelerarası bilgi kaynağı ödünç alma istatistiklerinin daha düzenli yapılması için, Ankara ve İstanbul Üniversiteleri kütüphanelerinin ortaklaşa bir form hazırlamaları,

-
- (1) Daire Başkanlarının toplantılarına ait bilgiler ilgili toplantıların tutanaklarının incelenmesiyle elde edilmiştir.
- (2) 27-28 Nisan 1987'de yapılan III.toplantıda bu konunun "Üniversitelerarası Kurul'da görüşülmesine karşın ortak bir yönetmelik uygulaması şeklinde karar çıkmadığı, Üniversitelerin Yönetmelik konusunda serbest olduğu, isterlerse bu hazırlanan yönetmeliği kullanabilecekleri YÖK'ün bu konuda karar alma yetkisinin bulunmadığı anlaşılmıştır." sonucuna varılmıştır.

b) Yabancı yayın isteklerinin sağlanması için yurt dışı acentalarla temasa geçilmesi,

c) Üniversite kütüphaneleriyle ilgili anketin yapılması için ODTÜ Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı Dr.Tekin Aybaş'ın görevlendirilmesi,

d) Yeni kurulmakta olan üniversite kütüphanelerinin organize edilmesinde uzman kütüphanecilerden yararlanılması amacıyla bir merkez kurulması konusunun araştırılması.⁽¹⁾

27-28 Nisan 1987'de Fırat Üniversitesi'nde yapılan III.toplantıda:

a) Kütüphanelerde bilgisayar kullanımının belli bir standarda bağlanmasına,

b) Kitap ve dergiler için merkezi bir yerde toplu fiş katalogu düzenlenmesine ilişkin tavsiye kararları alınmıştır.

YÖK Dokümantasyon Merkezi'nde 28 Eylül-2 Ekim 1987'de yapılan IV. toplantıda ise:

a) Standart konu başlıklarının tesbit edilmesinde ve uygulanmasında sürekli bir komitenin oluşturulmasına,

b) Kitaplar için belli bir tarihten itibaren bir toplu katalogun hazırlanması amacıyla yerli yayınlar için İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nin, yabancı yayınlar için de ODTÜ Kütüphanesi'nin merkez olarak ön çalışmaları

(1) 27-28 Nisan 1987'deki toplantıda, yasal engeller nedeniyle böyle bir merkezin kurulamayacağı sonucuna varılmış, ancak 2547 sayılı yasanın 37. ve 38.maddeleri uyarınca kütüphanelerin uzman kütüphanecilerin bilgi ve deneyimlerinden yararlanma olanağı bulunduğu belirtilmiştir.

yürütmesine, (1)

c) LC sınıflandırma sisteminin teorik ve pratik olarak uygulanmasında, diğer üniversite kütüphanelerinde karşılaşılan sorunlara Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi'nin yardımcı olmasına, gelecek olan eğitim taleplerini karşılamasına karar verilmiştir.

7-8 Nisan 1988'de Erciyes Üniversitesi'nde yapılan V.toplantıda ise Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın üniversitelerdeki merkezi kütüphane fikrini benimsediği dikkate alınarak, merkezi kütüphane binası bulunmayan üniversitelerin DPT nezdinde girişimde bulunmasına, üniversite kütüphanelerinde çeşitli işlemlerde standartlaşmayı sağlamak amacıyla ortak formların hazırlanmasına ve bu konuda çalışacak komisyonların seçiminin bir sonraki toplantıda yapılmasına karar verilmiştir.

29 Eylül 1989'da yapılan toplantıda ise üniversite kütüphanelerinin aldığı kitap ve dergilerin satın alınmada uygun firmaların saptanması için bir komisyon oluşturulması, üniversitelerdeki kütüphane komisyonlarının durumu, yurtdışına giden başkanların izlenimleri gibi konular görüşülmüştür.

Daire başkanlarının böylesi periyodik toplantıları bu alanda görülen olumlu bir gelişmedir. Böylece, sorunları ve işlevleri benzer olan bu kütüphaneler arasında kurulacak etkili bir işbirliği önemli yararlar sağlayabilir.

(1) 7-8 Nisan 1988 tarihindeki V.toplantıda bu madde, "Üniversite Kütüphaneleri Kitap Toplu Katalogu" çalışmalarını üzerinde durulmuş ve "Tıp Dışı Yabancı Kitaplar" için ODTÜ, "Türkçe Tıp Dışı Kitaplar" için İstanbul Üniversitesi, "Tıp Kitapları" için ise Hacettepe Üniversitesi Kütüphanelerinin merkez olarak görev yapmasına karar verilmiştir." biçiminde değiştirilmiştir.

Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri, kısaca özetlenen bu gelişmeleri yaşarken acaba dünyadaki gelişmeler neydi ve kütüphaneleri nasıl etkilemişti? Başka bir deyişle Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri çağdaş gelişmeleri yeterince izleyebilmiş miydi? Bu soruya olumlu yanıt vermek zordur. Çünkü II.Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan "bilgi patlaması"nın öneminin uzunca bir süre yeterince anlaşıldığı söylenemez. Batılı ülkelerin kütüphaneleri söz konusu bilgi patlamasını denetim altına alabilmek için çözüm yolları ararken, yeni gelişen bilgisayar teknolojisinin uygun bir seçenek olabileceği görüldü ve kütüphanelerde bu teknolojiye yararlanma dönemi başladı. 1960'larda tek tek kütüphanelerde başlayan bilgisayar etkinlikleri, 1960'ların sonunda yeni bir boyut kazanarak "bilgi ağları"na gündeme getirdi ve kütüphaneler arası işbirliğinin kaçınılmazlığını ve gerekliliğini ortaya çıkardı. Bir sonraki bölümde çeşitli boyutlarıyla tartışılacak olan bilgi ağı kavramı, OCLC'nin ortaya çıkışından bu yana, kütüphanecilik çevrelerinde 'gözde' bir konu durumuna erişmiş ve çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir.

BÖLÜM III

KÜTÜPHANE BİLGİ AĞLARI

Öğretim üyesi Profesör B, bölümdeki ofisinde kişisel bilgisayarının başına geçerek kampustaki yerel bilgi ağına bağlanıp, kendi ilgi alanındaki bazı kitaplar için kütüphane kataloğunu araştırıyor. Görüyor ki üç kitap raftadır. Bunun üzerine kütüphaneye bir bilgisayar mesajı gönderip ilgili kitapların kendisine ödünç verilerek ofisine teslim edilmesini istiyor. Dördüncü kitabın da bir başkası tarafından alındığını öğreniyor. Diğer bir kitap yerel katalogda yoktur, ancak ulusal kataloga başvurunca Princeton'da olduğunu görüp, bir ödünç alma başvurusunda bulunur. Ayrıca, ilgilendiği bir makelenin yer aldığı derginin Michigan Üniversitesi'nde bulunduğunu görerek, bu makalenin telefaks ile ofisine iletilmesi mesajını gönderir. Profesör B, böylece kütüphaneye adım atmasızın bir kaç dakika içinde gerek duyduğu kitapların önemli kısmını sağlamış, bir de makale fotokopisi elde etmiştir. Kütüphanenin çevrimiçi sistemini bir köprü olarak kullanıp, dışarıdaki Full-text veri tabanlarına erişmiştir (Martin 1989:374).

Martin (1989:376) bu senaryonun bir bilim-kurgu olmadığını, söz konusu sistemin bütün yönlerinin teknik açıdan mümkün olduğunu ve uygulama alanı bulduğunu belirtmektedir. Profesör B, bu olanağı bilgi ağı vasıtasıyla elde etmektedir. Hızla yaygınlaşan bu ağlarla bilim adamları kendi alanlarındaki bilgi ve kaynaklara, coğrafi sınır engeli tanımaksızın, en kısa zamanda ulaşabilmektedirler. Kütüphanecilik çevrelerinde 'gözde konu' durumuna yükselen bu ağlar . . . niçin ve nasıl ortaya çıkmıştır? Bu soruyu yanıtlamadan önce "ağ", "bilgi ağı" gibi terimlerin anlamlarına bakmak gerekmektedir.

Kütüphanecilik teknolojisinde ağ, Bakewell (1982: 302)'e göre: "Bazı özel gereksinimleri karşılamak üzere bir kısım kütüphane ve enformasyon merkezinin bir araya gelmesidir." Martin (1987:1) ise ağı "birbirleriyle bağlantısı olan kişi ve kurumlar" olarak tanımlayıp, bu bağlantının mutlaka bir iletişim aracını kapsamaması gerektiğini belirtir.

Ertunç (1982:1) "ağ" teriminin belirsiz bir kavram olduğunu söyleyerek konuya açıklık getirmek ister:

Amerikan Kongre Kütüphanesi'nde uzun yıllar hizmet veren Henriette Avram 1970 yılında yazdığı bir makalede "ağ" teriminin genel olarak kabul edilmiş bir tanımı olmadığını, bu durumun kavram kargaşası yarattığını belirtmiş, başına "bilgi" sözcüğünün eklenerek, terime meslek dilinde açıklık kazandırılmasını önererek, bilgi ağını şöyle tanımlamıştır: En az iki kütüphanenin bazı işlevsel amaçlarla, aynı standartları uygulayarak bilgi deðiřtokuşunda bulunmasıdır.

Avram'ın "ağ" sözcüğünün başına "bilgi" sözcüğü getirilerek "bilgi ağı" terimi kullanılması önerisi tutmuş gibidir ve literatürde böyle kullanılmaktadır. Ancak, bilgi ağına ilişkin tanımına biraz ekleme yapmak ve geleneksel kütüphanelerarası ödünç verme (ILL) den farkını ortaya koymak gerekmektedir.

Kütüphanelerin kendilerinin sahip olmadıkları kaynakları, kullanıcıları için çeşitli yerlerden sağlama düşüncesi yeni olmayıp kütüphaneciliğin eski ve önemli bir ilkesidir. Bir kütüphaneden diğere ödünç kitap vermek, kaynak paylaşımının muhtemelen en eski biçimidir. Bir kütüphane ortamında doküman transferine veya kaynak paylaşımına kısaca bir göz atalım. Kütüphane eğer istenen dokümana sahipse, kullanıcı bir süre için onu ödünç alabilir. Eğer sahip değilse, başka bir yerden sağlamayı deneyecektir. Bu basit işlemde kütüphane bir iletişim sürecine girecektir (başvurunun alınması, bilgilerin kontrol edilmesi, posta veya telefonla başka bir kütüphaneye başvuru, v.s.). Başvurunun muhatabı olan kütüphane de benzeri bir takım etkinliklerde bulunacaktır. Geleneksel kütüphanelerarası ödünç verme kısaca bu şekilde gerçekleşmektedir.

Profesör B'nin durumunda ise (elektronik araçların kullanıldığı ortam) kullanıcı veri tabanı ile doğrudan iletişim kurabilmekte, çok kısa sürede gereksindiği bilgilere erişebilmektedir. Bu durumu geleneksel kütüphanelerarası ödünç verme olarak nitelendiremeyiz.

Günümüzde bilgi ağı da elektronik araçların kullanıldığı bir ortam çağrışımı yaratmaktadır. Bu çalışma kapsamında, bilgi ağını; çeşitli kütüphane işlemleri ve kaynak paylaşımı konusunda işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak için, belli standartlar dahilinde, bilgisayar ve telekomünikasyon araçlarından da yararlanılarak yapılacak etkinliklerin tümü olarak tanımlayacağız.

III.1. KÜTÜPHANE BİLGİ AĞLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

XX.Yüzyıl insanlık tarihinde özel bir önem taşımaktadır. Tarihin başlangıcından bu yana süregelen gelişmelerin bu yüzyılda büyük bir hız kazandığı görülmektedir. Çağdaş toplumların gelişmesindeki en önemli etken ise bilimsel ve teknolojik gelişmelerin çok ileri düzeylere ulaşmasıdır. Bunun sonucu olarak bilimsel ve teknik yayın sayısında korkunç bir artış olmuştur. Bu nedenle, bilim adamlarının konularıyla ilgili yayınlara en kısa sürede erişebilmeleri özel bir önem kazanmıştır. Başka bir deyişle, günümüzün yarışmacı dünyasında, üretilen bu bilgileri denetim altına almadıkça bu yarış sürdürmek olanaklı değildir.

Bilginin öneminin daha iyi anlaşılmasıyla hükümetler ve UNESCO konuyla daha yakından ilgilenmek gereğini duydular. Batı Avrupa ülkeleri 1965'lerde ulusal enformasyon politikalarını saptamaya yönelik çalışmalar yaptılar. UNESCO da 1971'de açıkladığı UNISIST Programı ile uluslararası enformasyon sistemleri arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamayı amaçlamıştır. UNISIST'in tamamlayıcı bir parçası olan NATIS da 1974'de üye hükümetlerce kabul edilmiştir (Taner 1979).

Bilgi transferi sürecinde önemli bir yeri olan kütüphaneler, sürekli artan yayınlar ve kütüphane bütçelerinin bu artışı karşılayamaz duruma gelmesi üzerine yeni arayışlara girdiler (Rouse 1976). Gelişen bilgisayar ve telekomünikasyon teknolojilerinin, kütüphanelerin çeşitli sorunlarına yardımcı olabileceği görüşü, 1960'larda kütüphane-

cilik çevrelerinde tartışılmaya başlandı.

Kütüphane işlemlerinde bilgisayar kullanımını ilk kez 1950'lerde ABD'de başladı ve bir indeks tekniğinin (LITE Project) geliştirilmesinde kullanıldı. Bilgiye erişim için ilk deneme de MIT'de Technical Information Project ile başarıldı (Adams 1986:2).

III.1.1. İLK BİLGİ AĞI GİRİŞİMİ: OCLC

Yeni teknolojiiden kütüphanelerarası işbirliğinde yararlanabilmeyi amaçlayan Ohio'daki yüksek okul kütüphanecileri 1963'de bir toplantı yaptılar. 1965'de Fred Kilgour, Ohio'daki resmi ve özel kütüphanelere hizmet verebilecek bölgesel bir merkezin kurulmasını önerdi. Kilgour'un öncülüğünde, 48 kütüphanenin katılımıyla OCLC 1967'de kuruldu.⁽¹⁾ 1971'de çevrimiçi kataloglama başlatıldı. 1973'de Ohio dışındaki kütüphanelere de hizmet verebilmesi ilkesi benimsenince üye sayısı 1975'de 240'a yükseldi (Kum 1979; Adams 1986). 1985'de Avrupa pazarına giren OCLC'nin üye sayısı da 4000'i doğrudan, 4000'i dolaylı olmak üzere 8000'e yükseldi (Brown 1989:195).

OCLC, bir rastlantı sonucu aniden ortaya çıkmamıştır. ABD'deki bilgi ağı çalışmalarının tarihçesi aslında çok daha eskilere dayanmaktadır. Bu çalışmalar ALA'nın kurulmasıyla başlayıp LC'nin 1901'de katalog kartları üretmesi ve dağıtım servisi kurmasıyla gelişti. XX.Yüzyılın ilk yarısında ABD'li kütüphaneciler veri değişimi için gerekli bibliyografik denetim yöntemlerini geliştirmişlerdi. 1950'lerde kütüphanelerin büyük çoğunluğu kataloglama ve sınıflama için benzer kuralları benimsemişlerdi (Martin 1987:2). Bu birlikteliktir ki OCLC ve benzeri girişimlerin başarılarının temeli olmuştur. Günümüzün en büyük bilgi ağı görünümünde olan OCLC'nin veri tabanı, 1985 iti-

(1) Önceleri Ohio College Library Center adını taşıyan OCLC daha sonra Online Computer Library Center olarak adını değiştirmiştir.

barıyla 12 milyon tutanağı içermektedir (McQueen ve Boss 1985:602). OCLC kullanıcıları günde ortalama 3000 kaydı sisteme eklemektedirler.

Kütüphanecilikte bilgisayar kullanan ilk ülkelerden biri olan İngiltere'de de başlangıç yılları 1960'lardır. Bilimsel ve Teknik Enformasyon Ofisi (OSTI), Institution of Electrical Engineers ile Physical Society'ye bilgisayara dayalı bilgi üretimi için kaynak sağladı ve Science Abstract'ın bilgisayarla üretimi 1965'de gerçekleştirildi (Adams 1986:5).

1969 yılı İngiltere'de bibliyografik işbirliği hareketinin başlangıcı oldu. OSTI, BLCMP ve SWALCAP'e bu amaçla fon sağladı. British Library'de 1974'de BLAISE'i gerçekleştirdi.

III.2. BİLGİ AĞLARININ İŞLEVLERİ

Enformasyon teknolojisi günümüz kütüphanelerinde iki biçimde kullanılmaktadır:

1- Kütüphanelerde geleneksel bir hizmeti hızlandırmak için, "Kütüphane otomasyonu"da denilen ve kütüphane içi ile sınırlı kalan bu biçim, işlemleri hızlandırmakla birlikte hizmetlerin özünde bir değişiklik yapmamaktadır.

2- Enformasyon teknolojisinin kütüphanecilikte "devrim" etkisi yaratan asıl önemli katkısı ise, bilginin elektronik formda hazırlanmasını ve dağıtımını olanaklı kılmasıdır (Lancaster 1984). Bilgi ağları da bu anlamda işlev görmektedirler.

İlk bilgi ağları genellikle kataloglamaya yönelik olarak ortaya çıkmışlardır. Ancak bu ağlar kataloglama ile sınırlı kalmayıp çok farklı alanlarda hizmet vermektedirler. White (1980:321) bilgi ağları tarafından sağlanan hizmetleri 11 kategoriye ayırır:

1- Teknik hizmetler: OCLC, RLIN, WLN gibi bilgi ağlarının sağladığı ortak kataloglama hizmeti.

2- Sağlama/derme geliştirilmesi: Çok sayıda bilgi ağı ortaklaşa sağlama politikası izlemektedir.

3- Ödünç verme: Çeşitli ağlarda, üyeler ödünç vermede birbirlerine karşılıklı ayrıcalıklar tanımaktadırlar. Bu nedenle bazı kütüphaneler, bütün üye kütüphanelerde geçerli kütüphane kartları geliştirmişlerdir.

4- Referans/bibliyografik araştırma,

5- Süreli yayın denetimi,

6- Kütüphanelerarası ödünç verme,

7- Doküman teslimi (document delivery),

8- Depolama/Koruma,

9- Kaynak paylaşımı,

10- Tanıtım,

11- Sürekli eğitim.

III.3. NİÇİN BİLGİ AĞI?

El Hadi (1980:559)'ye göre kütüphane bilgi ağı kurulmasını gerektiren temel nedenler şunlardır:

1- Kütüphane kaynaklarının paylaşımı. Bu paylaşım kıt kaynakların daha verimli kullanımını sağlayacaktır.

2- Bilgi ağı gereksiz ikilemeleri (duplikasyon) önleyecek, zaman ve paradan tasarruf edilecektir.

3- Telekomünikasyon teknolojisindeki gelişmelerle birlikte, coğrafi konum bilgi akışını engelleyen bir etken olmaktan çıkmış, bilginin nerede depo edildiğine bakılmaksızın, bilgiye erişim için kişilere eşit şans tanıma olanağı ortaya çıkmıştır.

4- Bilgi ağı, bir toplumsal kurum olan kütüphanelerin yapısında bazı değişiklikleri de birliğinde getirmiş, onları sadece basılı malzemelerle uğraşan bir kurum olmaktan çıkararak, her türdeki bilgiyle ilgilendiren kuruluş-

lar durumuna getirmiştir.

Bakewell (1982)'de günümüzdeki bilgi ağlarının kuruluş amaçlarını şöyle özetler:

- 1- Geniş sayıda kütüphane ve yayının içeriğini çok sayıda kişiye göstermek,
- 2- Bu kaynakları gereksinim duyan kişi ve kuruluşların hizmetine sunabilmek,
- 3- Kaynakların paylaşılması sonucu maliyetleri azaltmak.

III.4. İDEAL BİR AĞ HİZMETİ NASIL OLMALIDIR?

Kent (1977) bilgi ağı yoluyla kaynak paylaşımı sonucu ulaşılmak istenen hedefleri şöyle özetlemektedir:

1- Kavramsal hedefler:

- a) Kullanıcılar için, gerekli kaynaklara kolayca ulaşmak,
- b) Kütüphane için, en az maliyetle en verimli hizmeti üretmek.

2- İşlevsel hedefler:

- a) Bütün bilgi kaynaklarına ulaşımın sağlanması,
- b) Bilgi kaynaklarının kısa zamanda elde edilebilirliğini sağlayıcı uygun bir sistem,
- c) Teknolojinin verimli ve uygun kullanımı,
- d) Tümüleşik sistemlerin geliştirilmesi.

3- Davranışsal hedefler: Sistemde çalışacak kişilerin sistemin oluşturulmasına katılımlarının sağlanması, böylece sisteme yabancılaşmalarının önlenmesi.

El Hadi (1980:570-571)'ye göre , ideal bir ağda bulunması gereken özellikler şunlardır:

1- Sisteme katılan kuruluşlar arasında iyi bir koordinasyon sağlamalıdır.

2- Çeşitli tür ve düzeydeki kullanıcı istemlerine hızlı ve doyurucu bir karşılık verebilmelidir.

3- Gereksiz duplikasyondan kaçınmalı, böylece emek ve mali kaynak israfının önüne geçebilmelidir.

4- Ülke içi ve dışından gelebilecek başvurulara yönelik bir danışma servisi bulundurmalıdır.

5- Geleneksel kütüphane imajını değiştirmeli, buraların dinamik birer enformasyon merkezi olduğunu kamuoyuna benimsetebilmelidir.

Becker ve Olsen (1968)'a göre de ideal bir ağın karakteristikleri şunlardır:

a) Resmi örgütlenme: Amaçları ortak olan birimlerin bir araya gelmesi, birbirleriyle iletişimi sağlayacak resmi bir örgütün varlığı.

b) İletişim kanalları: Ağ bünyesinde birbirinden uzakta bulunan taraflar arasında iletişimi sağlayacak kanalların bulunması gerekir. Örneğin telefon, teleks, bilgisayar gibi.

c) İki yönlü iletişim: Ağ bünyesinde yer alan her üye birim bilgiyi hem alabilmeli, hem de gönderebilmelidir.

d) Rehber ve yönlendirme yeteneği: Üyelerin sistemi kullanmalarını kolaylaştıracak katalog ve kılavuz gibi araçlar ile mesajların en uygun iletişim yoluyla ilgili birimlere yönltilmesini sağlayacak merkezlerin varlığı.

III.5. TEKNOLOJİK GELİŞME VE BİLGİ AĞI

Bilgisayarlı bilgi ağlarının ortaya çıkışını olanaklı kılan gelişmeler şöyle özetlenebilir:

1-Bilgisayarlardaki gelişme: 1960'lı yıllardan itibaren gelişmelerini hızla sürdüren bilgisayarlar, günümüzde toplumsal yaşamın vazgeçilmez bir aracı durumuna gelmişlerdir. Bu alandaki en önemli gelişme de, bilgisayarların

fiziksel olarak küçülürken, kapasitelerinin artmasıdır. 1960'larda çok pahalı olan bilgisayar fiyatları, günümüzün yarışmacı dünyasının doğurduğu uygun fiyatlar nedeniyle daha kolaylıkla elde edilebilir duruma gelmişlerdir. Önceleri büyük sorun olan 'yazılım' programları piyasadan rahatlıkla elde edilebilmektedir (Wagshal 1985:145).

2- Telekomünikasyon araçlarındaki gelişmeler: Bu araçlardaki gelişmeler "Bilgi Toplumu"na giden yolun anahtarı niteliğindedir. Uydular, fiber optik kablolar v.b. araçların sayesinde ses, veri ve görüntü çok uzak mesafelere kolaylıkla iletilebilir duruma gelmiştir (Raitt 1982: 55- 58).

3- Standartlardaki gelişmeler: Markuson (1980:24-25) bilgi ağı konusunda dikkate alınması gereken standartların şunlar olduğunu belirtmektedir:

a) Bilgisayar sistemlerini birbirine bağlamak için gerekli yazılım ve donanıma ilişkin standartlar,

b) Bibliyografik standartlar,

c) İşletme ile ilgili standartlar,

d) Sağlama, dolaşım, kullanıcı hizmetleri, abstrakt ve indekslere yönelik standartlar.

Son otuz yıllık dönemde, bu standartlarda önemli gelişmeler olmuştur.

Söz konusu edilen bu üç gelişme, toplumlarda artan bilgi bilinciyle birlikte, bilgi ağlarının ortaya çıkışını sağlayan en önemli etkenler olmuştur.

III.5.1. STANDARDİZASYON VE MARC

Başka bilim dallarının konusu olan bilgisayar ve telekomünikasyon araçları bir yana bırakılırsa, kütüphanecilik çevrelerince geliştirilen en önemli standart, MARC formatıdır. Çünkü, kütüphanelerarası işbirliğinin başarısı, yazılım uygulamalarının temelini oluşturacak

standartların gelişimine bağlıydı. Standartlar olmaksızın, işbirliği söz konusu olamazdı (Martin 1987:21). Yani, sadece bilgisayar ve telekomünikasyondaki gelişmeler, bilgi ağı oluşturulmasında yeterli değildir. Tonta (1987a:17) bu konuda şunları söylemektedir:

...tüm bu işbirliği çalışmalarını sadece uzak iletişim alanındaki standartların ve protokollerin geliştirilmesiyle ve uluslararası kabul görmesiyle ilgili değildir. Bunun kadar önemli olan bir başka husus da kütüphane işlemlerinin standartlaştırılmasıdır. Bu standartların başında ise kataloglama kuralları gelmektedir. MARC (machine readable cataloguing) formatına uygun kayıtların oluşturulması çeşitli kütüphaneler arasında kayıt değişimini son derece kolaylaştırmıştır.

Kütüphane otomasyonunun ilk günlerinde, her kütüphaneye kendi bibliyografik verisini kendi icat ettiği bir biçimde makinece okunabilir duruma getirmiş, sonuç olarak bir kütüphanenin bilgisayarından diğerine veri transferi olanaksız değilse bile çok güç hale gelmişti (Martin 1987:22).

Bu sorunun farkına varan LC, 1960'ların ortalarında, otomasyona başlayacak farklı tipteki kütüphanelerin gereksinimlerini karşılamak üzere, bibliyografik kayıtlar için standart bir yapı oluşturma için bir Pilot Proje (MARC Pilot Project) başlattı. Pilot Proje'ye LC'nin yanısıra birçok kütüphane katıldı ve MARC formatı oluşturuldu. Bu sistemle, Gürsoy (1983:5)'un dediği gibi:

Kataloglama ve bibliyografik verilerini MARC sisteminden edinen kütüphaneler arasında doğal ilişkiler kurulabilir. Bir çok alanlardaki ikilenmelerin önü alınır. Bilginin temel nitelikleri bilinince, bu bilgiyi işleyecek bilgisayar sistemlerinin de hangi bakımlardan birbirleriyle bağdaşır olması gerektiği kolaylıkla saptanır. Yeni tasarlanacak yazılım sistemleri eski sistemlerin benzerliklerinden esinlenir, dolayısıyla tasarım ve geliştirim harcamaları en az düzeyde tutulabilir.

Gürsoy (1983:5) MARC'ın yararlarını belirtirken şöyle devam etmektedir:

- a) İnsan emeği ile yapılan işler bilgisayara kaydırılınca, personelin daha yüksek yetenek isteyen işlerle uğraşması olanağı doğar. Personel azlığından yapılamayan işler yapılabilir duruma gelir.
- b) Bir MARC tutanağındaki bilgiler çok amaç için kullanılabilir. Örneğin, katalog kartları, kitap katalogları, sipariş ve satınalma listeleri, sırt etiketleri v.b. gibi çıktılar daha ekonomik, daha hızlı ve daha güvenilir doğrulukta alınabilir.
- c) İnsan emeği ile yaşıatılan büyük hacimli kütüklere gerek kalmaz.
- ç) Yeni yayınlar çok az bir emek harcanarak izlenir ve siparişleri yapılabilir.
- d) Toplu katalogların basımı kolaylaşır.
- e) Ulusal bibliyografya kayıtlarına daha kolay erişilir.
- f) Standart MARC tutanağı üzerinde, kullanıcının amacına yönelik değişiklikler yapılabilir.
- g) İstatistik, muhasebe, faturalama işlemleri kolaylaşır.

LC, uzun bir test döneminden sonra 1968 Mayıs'ında MARC manyetik teyplerinin dağıtımına başlamıştır (Avram 1968:7). Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ile MARC formatı arasında yakın bir ilişki vardır. MARC verileri bu kurallardaki sırayı izler, yani onlarla tutarlılık halindedir. (Martin 1987; Avram 1970). Bu nedenle, kütüphane otomasyonunda de facto bir standart olan MARC formatından yararlanabilmek için, Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları kullanmanın büyük önemi vardır.

Ülkeler yerel gereksinimlerine göre, MARC formatında değişiklik yaparak kendi ulusal MARC'lerini geliştirebilmektedirler. 1977'de MARC uygulamaları arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmak ve evrensel veri değişimini kolaylaştırmak için UNIMARC düşüncesi ortaya atılmış olup bu alandaki çalışmalar sürmektedir (Tonta 1987a:155). UNESCO da evrensel veri değişimini kolaylaştırmak için UNIMARC tutanaklarını CCF (Common Communication Format) diye adlandırılan formata çevirmek için bir girişim başlatmıştır (Simmons 1989:42).

III.6. AĞ TASARIMI

Griffiths ve King (1984) kütüphane bilgi ağının kuramsal temellerini ve birbirinden bağımsız çeşitli boyutlarını şöyle belirtmektedirler:

a) Sistemin işlevleri: Bilgi ağı tasarımı ana sorun işbirliği çalışmalarıyla hangi işlevin ya da işlevlerin yerine getirileceğinin belirlenmesidir.

b) Bilgiye erişim türü: Bu işlevin yerine getirilebilmesi bilgiye erişimin iki türü olan mantıksal ve fiziksel erişim sorunlarının çözümüne bağlıdır. Mantıksal erişim, bir dermenin içeriği, aranan materyalin yeri ve güncel olarak erişilebilir olup olmadığı ile ilgilidir. Fiziksel erişim ise, doğrudan bilgi kaynağının kendisine erişimdir ve büyük ölçüde mantıksal erişime dayanır.

c) Hangi tür materyallerin sistemde yer alacağı: Sistemde monograf, süreli yayın, teknik rapor, el yazmaları, görsel-ışitsel araçlar gibi kaynaklardan hangilerinin yer alacağı saptanmalıdır.

d) Sunulacak ürün ve hizmetler: Bunlar büyük oranda sistemin işlevlerine, bir oranda da sistemde hangi tür kaynakların yer aldığına bağlı olarak saptanacaktır.

e) Bilgi ağının biçimi (network configuration): Bu boyut, bilgi ağına katılanlar arasındaki ilişkinin biçimini gösterir.

f) İletişim araçları: Bu boyut, sisteme katılan taraflar arasındaki iletişimin hangi tür araçlarla sağlanacağı ile ilgilidir. Bu araçlar telefonda çeşitli telekomünikasyon ağlarına kadar değişmektedir.

Ağ tasarımının başlangıcında, söz konusu edilen bu boyutların açıklığa kavuşturulmuş olması gerekir.

III.6.1. BİLGİ AĞI MODELLERİ

Bilgi ağı tasarımıyla ilgili olarak değinilmesi gereken bir başka nokta da bilgi ağı modelleridir. Becker,

çeşitli görüş açılarına göre, farklı bilgi ağı modellerini şöyle sınıflamaktadır (Bkz.Trezza 1981:102-103):

- 1- Taşıdıkları sinyallere göre;
 - a) Analog ağları,
 - b) Sayısal (digital) ağlar.
- 2- Mantıksal yapılarına göre;
 - a) Yıldız ve merkezi ağlar,
 - b) Merkeziyetçi olmayan ağlar,
 - c) Dağıtık (distributive) ağlar,
 - d) Hiyerarşik ağlar.
- 3- Kurumsal yapılarına göre;
 - a) Halk kütüphaneleri ağı,
 - b) Akademik kütüphaneler ağı,
 - c) Özel kütüphaneler ağı.
- 4- İşlevlerine göre;
 - a) Kataloglama bilgi ağı,
 - b) Bibliyografik ağ,
 - c) Kütüphanelerarası ödünç verme ağı,
 - d) Müracaat hizmeti ağı.
- 5- Üstlendikleri konulara göre;
 - a) Tıbbi enformasyon ağı,
 - b) Zirai enformasyon ağı,
 - c) Enerji konusuna ilişkin ağ.
- 6- Kullandıkları araçlara göre;
 - a) Teletype bilgi ağı,
 - b) Telefon bilgi ağı,
 - c) Radyo bilgi ağı,
 - d) Televizyon bilgi ağı,
 - e) Bilgisayar bilgi ağı.
- 7- Kapsadıkları coğrafi alana göre;
 - a) Yerel bilgi ağları,
 - b) Bölgesel bilgi ağları,

- c) Ulusal bilgi ağları,
- d) Uluslararası bilgi ağları.

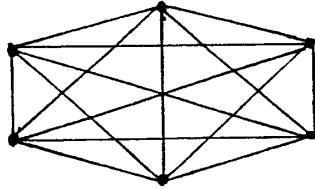
Sözkonusu edilen bu sınıflamalar içinde üzerinde en fazla durulması gerekenler, mantıksal yapıya ve coğrafi boyuta göre yapılan sınıflamalardır.

Mantıksal yapı söz konusu olduğunda, literatürde ağ topolojisi veya ağ konfigürasyonu (network configuration) adlarıyla da bilinen ağ yapıları karşımıza çıkmaktadır.

III.6.2. AĞ YAPILARI

Bilgisayar ağlarının konumlarını kullandıkları uygulamalar belirler. Learn (1988:37) en yaygın ağ yapılarını şöyle sınıflamaktadır:

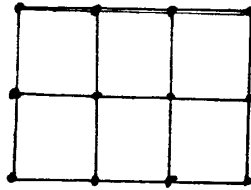
- 1- Örülmüş (fully interconnected): Daha ziyade küçük

Şekil:1
Örülmüş Ağ

çaptaki ağlar için söz konusu olan bu biçimde, ağdaki her uç (node) birbirleri ile doğrudan iletişime girebilirler. Ancak geniş bir coğrafi alan üzerinde uygulandıklarında çok yüksek bir maliyet gerektirirler (Bozyiğit 1983:1).

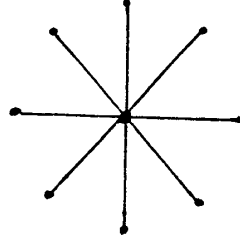
- 2- Elek (mesh): Böyle bir yapıda, ağ bünyesindeki

Şekil:2
Elek Ağ

düğüm, diğer birçok düğümlerle bağlantılıdır. Bu yapı, düğümler için bütün ağ yapısına erişimi sağlayacak alternatif yolları içerir (Learn 1988:37).

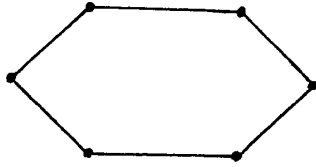
3- Yıldız (star): Odaktaki merkez bilgisayara, sistemdeki her düğümün bağılı olduğu bu biçimde,

Şekil:3
Yıldız Ağ

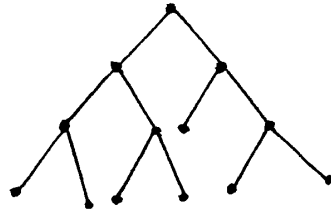
düğüm ancak merkez aracılığı ile iletişime girebilirler. Bu yapının güvenilirliği düşüktür. OCLC ağı bu yapının bir örneğidir.

4- Halka (ring): Bu yapıda bilgi akışı genellikle tek yönlüdür. Bazı durumlarda bu akış iki yönlü sağlanabilmektedir (Tonta 1987a:140).

Şekil:4
Halka Ağ

5- Hiyerarşik (tree): Böyle bir yapıda, adından da

Şekil:5
Hiyerarşik Ağ

anlaşılabilirliği gibi, düğüm noktaları hiyerarşik bir yapıya sahiptirler. Bir düğüm kendine yapılan başvuruyu daha yüksek bir düzeyde düğüme iletmekle yükümlüdür. Böyle bir yapıda kurallar her zaman çığnenebilir. Çünkü yöneticiler, bir isteğin karşılanma olasılığının en yüksek olduğu yerin hiyerarşideki en üst nokta olduğunun bilincindedirler (Tonta 1987a:142).

III.6.3. COĞRAFI BOYUTA GÖRE AĞ MODELLERİ

Coğrafi boyut dikkate alınarak bir sınıflama yapıldığında farklı modeller ortaya çıkmaktadır (Trezza 1981; Tonta 1987a; Learn 1988). Ancak, sadece isimleri farklı, içerikleri ise aynı olan bu sınıflamalardan Learn (1988)'ün yaptığı sınıflama şöyledir:

1- Geniş alanlı ağlar (Wide-area networks): Farklı coğrafi bölgeler arasında hizmet veren bu ağlar, WAN adı verilen ve bir şehirdeki terminaller arasında ilişkiyi sağlayan ağlar arasında iletişimi sağlarlar.

2- Metropoliten bölge ağları (metropolitan-area networks): Bir kentin genişli bölgelerindeki bilgisayar ve terminaller arasında bağlantıyı sağlayan ağlardır. Farklı birimler genellikle kendi yerel ağlarına (local area networks) sahiptir ve bağlantı bunlar arasında kurulabilir. Bağlantı için telefon hatları, kısa dalga radyo veya fiber optik kablolar kullanılmaktadır.

3- Yerel ağlar (local-area networks): Dar bir alanda kurulan bu ağlar kişisel bilgisayarları birbirine bağlayarak, ilgili alan içinde, hızlı bir veri iletişimine olanak sağlar.

III.7. BİLGİSAYAR AĞI NEDİR?

Bir bilgisayar ağını oluşturan öğeleri, basitçe dört grupta inceleyebiliriz:

1- Ana düğümler (ana bilgisayarlar): Kullanıcılara enformasyon hizmeti veren, kendi işletim sistemleri bulunan ve bağımsız bir iş görebilen bilgisayar sistemleridir.

2- Anahtarlama düğümleri (iletişim bilgisayarları): Bilgi iletişiminin gerektirdiği görevleri yapan, genellikle küçük boy bilgisayarlardır.

3- Uçlar (terminaller).

4- İletişim hattı: İki veya daha fazla nokta arasında iletişimi sağlayan fiziksel veya görsel (visual) ortamdır (Ünsoy 1978:37).

Bir bilgisayar ağının üzerinde en fazla durulması gereken kısmı Ünsoy (1978:37)'a göre, anahtarlama düğümleri ile iletişim hattının oluşturduğu iletişim alt-ağıdır. Bu alt-ağ, iletişim bilgisayarlarının birbirlerine bağlanması ile oluşur. İletişim bilgisayarlarının yerine getirdikleri görevler arasında kod dönüştürme, hat ve hata denetimi, iletilen bilginin anahtarlama (switching), tamponlanması (buffering), parçalanması ve bütünlenmesi sayılabilir.

İletişim bilgisayarları arasındaki bağlantıları iletişim ortamı sağlar. Analog ve sayısal (digital) nitelikteki telefon ağlarından iletişim ortamı olarak yararlanılmaktadır. İletilen bilgi veya verinin sayısal özelliği nedeniyle, modem denilen cihazlarla analog ve sayısal ortamlar arasında değişim sağlanabilmektedir. Analog telefon ağları, yüksek hata ve sınırlı kapasiteleri nedeniyle veri iletimine pek uygun olmayıp, sayısal iletim hatları bu amaca daha uygundur (Learn 1988).

III.7.1. ANAHTARLAMA YÖNTEMLERİ

Günümüz bilgisayar ağlarında üç tür anahtarlama yöntemi kullanılmaktadır:

1- Devre anahtarlama (circuit-switching): Ağdaki iki kullanıcı arasında bağlantıyı sağlamak için fiziksel devrelerden oluşan direkt bir bağlantı tahsis edilmektedir (Learn 1988:20).

2- İleti anahtarlama (message switching): Bu anahtarlama biçiminde iki kullanıcı arasında doğrudan bir bağlantıya gerek yoktur. Bu yöntemde, gerekli bilgi ile donatılan ileti (mesaj) ağa bırakıldıktan sonra, kendi başına ve ağın sorumluluğu altında, çıkış noktasındaki kullanıcı doğrultusunda yol alır. Yol üzerindeki her ile-

tişim bilgisayarını, bu iletiyi kabul ettikten sonra, yönlendirme işleminin sonucuna göre gitmesi gereken iletişim bilgisayarlarından birine yollar. "Saklama ve yollama" (store and forward) diye adlandırılan bu kavram, ileti anahtarlama yönteminin en önemli özelliğidir. Teletext ve elektronik mektup bu yöntemin kullanıldığı örneklerdir (Ünsoy 1978:38; Learn 1988:20).

3- Paket anahtarlama (packet switching): Bu yöntemde, gönderilecek mesaj sabit uzunluktaki bilgi paketlerine bölünür. Bu paketler, ağ içinde bir bilgisayardan diğerine geçerek yolunu bulur. Paketlerin sabit uzunlukta olması, iletişim alt-ağının görevini kolaylaştırır, gecikmeyi önler, hata oranı da son derece düşüktür. Bu teknik ilk kez 1960'ların sonunda ARPANET (Advanced Research Project Agency Network) tarafından kullanılmıştır. Geniş bir coğrafi alana yayılan ARPANET, düğümleri arasında yüzlerce kilometre olabilen büyük bir ağıdır. Paket anahtarlamanın, bilgisayar ağları için en uygun anahtarlama yöntemi olduğu görüşü ilgili çevrelerde benimsenmiştir. ARPANET'in başarısı ABD'de TELENET, Kanada'da Infonet, Fransa'da Cylades, İngiltere'de NPL (National Physical Laboratory) gibi paket anahtarlama ağlarının ortaya çıkışını sağlamıştır (Ünsoy 1978:41; Bozyiğit 1983:16; Learn 1988:43).

III.7.2. PROTOKOL SORUNLARI

Bilgisayar ağı konusunda değinilmesi gereken önemli bir konu da protokol sorunudur. İletişim protokolü, en yalın anlatımıyla, taraflar arasında iletişimin nasıl başlayacağı, süreceği ve sona ereceği konusunda önceden üzerinde anlaşılmalı bir süreçtir. İletişim alanında bir çok protokol, geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bunlardan bazıları ulusal ve uluslararası düzeyde standart olarak benimsenmiştir. Standart protokol kullanmanın önemli avantajları vardır (Learn 1988:41). Örneğin ABD'deki Bağlantılı Sistemler Projesi (Linked Systems Project)'nde kullanılan Standart Ağ Bağlantısı ile, farklı sistemler arasında bağ-

lantı sağlanabilmektedir. Standart Ağ Bağlantısı OSI Referans Modeli'ne dayanmaktadır. OSI (Open Systems Interconnection), farklı sistemler arasında iletişimi sağlamak üzere ISO (International Standards Organization) tarafından geliştirilmiştir. OSI kullanılmadığında, sisteme katılan her yeni üye için yeni bir protokol yapma gereği ortaya çıkmaktadır. OSI bu dezavantajı ortadan kaldırmıştır (Tonta 1987a:153). OSI sayesinde, donanım ve işletme yapıları farklı sistemler arasında iletişim kolaylıkla sağlanabilmektedir.

III.8. BAZI BİLGİ AĞI ÖRNEKLERİ

Konumuzla ilgisi bakımından akademik amaçlı bazı bilgi ağlarına değinmek yararlı olacaktır. Bu kapsamda ABD'deki RILN, İsrail deneyi ve Batı Avrupa'daki gelişmelere kısaca değinilecektir.

III.8.1. RESEARCH LIBRARIES INFORMATION NETWORK (RILN)

Çeşitli üniversite ve araştırma kuruluşlarının oluşturduğu Research Libraries Group (RLG) adlı birlik, aşağıda belirtilen amaçları gerçekleştirmek için kurulmuştur:

- 1- Araştırma kuruluşlarına, ortak sorunların tanımlanabileceği bir temel hazırlamak,
- 2- Araştırmacıların bibliyografik ve diğer biçimlerdeki bilgiye en uygun araçlarla ulaşmalarını sağlamak,
- 3- Üye kütüphanelerin kataloglarını otomatik bir biçime getirmelerini ve bu sayede diğer kütüphanelerle birlikte otomatik bir toplu katalog oluşturmalarına olanak sağlamak,
- 4- Kütüphane dermelerinin gelişimi, kütüphane materyallerinin korunması, araştırma materyallerinin ortaklaşa erişimine yönelik çabaları geliştirip, desteklemek (Schaefer 1986).

Bu grubun oluşturduğu bilgi ağı (RLIN) 1970'lerin başlarında Stanford Üniversitesi'nde çalışmalarına başladı. Bu gruba 1978'de Stanford'daki BALLOTS sistemi de katıldı. Kuruluşun merkezi ofis ve bilgisayarları Stanford Üniversitesi'nde, bibliyografik merkezi ise Yale'dedir. Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda RLG, RLIN için dört farklı program saptamıştır:

- 1- Ortaklaşa derme geliştirilmesi ve yönetimi,
- 2- Dermelere paylaşımlı erişim (shared access).
- 3- Araştırma malzemelerinin muhafazası,
- 4- Yeni bibliyografik araçlar yaratılması ve uygulanması (De Gennaro 1987:84).

RLIN, 1986 itibariyle, RLG'un 36 tam zamanlı üyesine ve 39 diğer kuruluşa hizmet vermektedir. CLASS aracılığıyla Dünyadaki 400'den fazla kuruluş da bu hizmetten yararlanmaktadır (Schaefer 1986).

RLIN'ü diğer bibliyografik kuruluşlardan farklı kılan en önemli özelliği araştırmaya yönelik oluşudur. Bütün önemli bibliyografik veri tabanlarını içerir. RLIN veri tabanı, kataloglama, müracaat, sağlama alanlarında kullanıcılara hizmet verir. Üyeler, özgün olarak yaptıkları katalogları sisteme ekleyebilirler. Üyeler için sipariş işlemleri yapılabilir. Çeşitli raporlar çevrimiçi olarak sipariş edilebilir ve Stanford'da basılarak (print edilerek) kütüphanelere dağıtım yapılabilir (Schaefer 1986:4).

Üye kütüphanelerin referans kaynaklarına RLIN'ün kütüphanelerarası ödünç verme alt sistemi yoluyla ulaşılır. Bu sistem, kullanıcıların ödünç alma veya fotokopi yoluyla diğer kütüphanelerin kaynaklarına erişebilmelerine olanak sağlar. Üyeler ödünç alma veya fotokopi isteklerinin iletilmesi için bu alt sistemi kullanırlar.

Yönetim konusunda da üyeler eşit hakka sahiptir. RLG, üyelerinin personel ve dermelerini, bir tek koordineli kütüphane sistemine dönüştürerek bu kaynakları araştırmacıların gereksinimleri için seferber etmeyi amaçlamaktadır. Sonuçta, farklı kütüphanelerin dermeleri, kullanıcılar tarafından tek bir kütüphanenin farklı yerlere dağılmış dermesi olarak algılanacak, kullanıcılar bu dermeye çevrimiçi erişim sağlayabilecekler, gereksindikleri kaynakları hızla elde edebilecekler, gerekirse bireysel olarak istedikleri kütüphaneyi ziyaret edip kullanabileceklerdir (De Gennaro 1987:84).

III.8.2. JOINT ACADEMIC NETWORK (JANET)

JANET, İngiltere'de ağ çalışmaları konusunda yetkili olan "Computer Board" ve hükümetten destek alan araştırma kuruluşları tarafından geliştirilmiştir. Bu ağ, akademik toplumun her üyesinin erişebileceği, ortak standartlar kullanan bir ağ yaratma düşüncesinin ürünü olarak 1983'de çalışmalarına başlamıştır (Rogerson 1987:12).

Buckingham hariç bütün İngiliz üniversiteleri, Politekniklerin çoğu, Science and Engineering Research Council'a bağlı bütün araştırma kuruluşları, British Library, Royal Institution gibi büyük kurumlar bu ağ bünyesinde yer almışlardır (Buxton 1988:250). 1985 itibarıyla JANET 10 anahtarlama merkezi, 120 üye kuruluş, 25 farklı bilgisayar, 700 bağlı bilgisayar ve 7000 terminale sahipti (Tonta 1987 a :144).

Bir paket anahtarlama ağı (packet-switching network) olan JANET, üyelerini Computer Board'ın atadığı bir Ağ Danışma Komitesi (Network Advisory Committee) tarafından yönetilmektedir. Ağ Danışma Komitesi'nin denetimindeki Ortak Ağ Grubu (Joint Network Team) üniversitelerdeki her tür ağ girişiminden sorumludur (Buxton 1988:250).

JANET, bir akademik araştırma ağı özelliği taşımasına karşın, bir çok üniversite kütüphanesinin kataloğuna

da erişebilmektedir. Kütüphanelere elektronik mesaj alış-verişi sağlayan fonksiyonuyla, kütüphanelerarası ödünç verme işleminde çok yararlı olabilecek bir olanak sağlamaktadır (Buxton 1988; Tonta 1987a).

III.8.3. İSRAİL ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ BİLGİ AĞI

İsrail üniversite kütüphaneleri arasındaki işbirliği çalışmaları 1950'lere dayanmaktadır. 1969'da kütüphane yöneticileri arasında ilişkiyi sağlamak amacıyla kurulan Standing Committee of National and University Libraries adlı kuruluş ile bu çabalar daha resmi bir yapıya kavuştu (Sever 1983).

1970 başlarında bazı üniversite kütüphanelerinde başlatılan otomasyon çalışmaları olumlu sonuçlanamadı. İsrail Savunma Bakanlığı o yıllarda MARCIS (MARC-ISRAEL)'ı geliştirerek otomasyon çalışmalarına destek sağladı. MARCIS projesini daha sonra Hayfa Üniversitesi üstlenerek bu alandaki çalışmaları sürdürmüştür.

1981'de süreli yayınlar için bir toplu katalog oluşturma çalışmaları başlatıldı. Kaynak paylaşımı için en etkili yolun bir ulusal veri tabanı oluşturmak olduğu görüşü kütüphanecilerce benimsenmişti. Bu veri tabanında bilgisayar kullanımı gerekliydi ve bu tasarıyla birlikte üniversite kütüphanelerinde otomasyona gidilmesi düşüncesi yeniden canlanmaya başladı (Roitberg 1985:109).

İsrail'de yüksek öğretimden sorumlu olan Yüksek Öğretim Konseyi'nin üniversite kütüphanelerinde bilgisayar uygulamalarını desteklemeye karar vermesi bilgisayarlaşmaya yönelik çalışmaları hızlandırdı. Konsey'in desteği çok önemliydi, çünkü üniversiteler devletten aldıkları ödenekleri bu kurum aracılığıyla sağlıyorlardı.

Bilgi ağının merkezi mi, yoksa merkezi olmayan bir yapıya mı sahip olması gerektiği konusu uzun süre tartışıldı. Sonuçta merkezi bir sistem kurmanın zorlukları dikkate alınarak merkezi olmayan bir yapı (ademi-merkezi)

üzerinde anlaşmaya varıldı. Böyle bir yapıda her üniversitenin geleneksel işlemlerini kendilerinin gerçekleştirmeleri, bilgi ağı kurallarını ancak gereksinim duydukları alanlarda benimsemeleri olanaklıdır (Roitberg 1990).

Kudüs'teki Hebrew Üniversitesi'nde geliştirilen "Aleph" yazılımının başarılı olduğu görülünce diğer üniversite kütüphaneleri de (İsrail'de yedi üniversite vardır) bu yazılımı kendi kütüphanelerinde uygulamak istediler. Yüksek Öğretim Konseyi de bilgi ağı çalışmasına katılmak isteyen üniversiteleri mali yönden destekleme kararı aldı. Tümlşik bir yazılım olan Aleph'in yerine getirdiği işlemler şunlardır: Kataloglama, çevrimiçi halka açık katalog (OPAC), ödünç verme, süreli yayınları izleme. Sistem, kütüphanelerin özel gereksinimlerini karşılayabilmektedir (Roitberg 1990).

Yükseköğretim Konseyi, ağı çalışmalarına katılmak için mali destek isteyen üniversitelerin, öncelikle şu koşulları yerine getirmesini istemiştir:

1-Kendi kaynaklarından eşit ölçüde bir fonu ağı çalışmaları için ayırmak,

2- Aleph yazılımını kullanmak.

Ağı yönetimi, Konsey tarafından atanan bir komite tarafından yürütülmektedir. Bu komitede üniversite kütüphanelerinin yöneticileri, bir Aleph temsilcisi ve Yüksek Öğretim Konseyi temsilcisi bulunmaktadır (Roitberg 1990). Komite, Aleph'in gelişimine yön vermek, ağı hizmetlerini denetlemek ve ağı için ayrılan bütçenin kullanılması konusunda Konsey'e öneride bulunmak gibi görevlere haizdir. Konsey'in desteğini alan Yönetim Komitesi, ağın gerçek yöneticisidir. Komite; sözleşme, yazılım ve donanım harcamaları, iletişim sorunları, toplu kataloglar, ortak tarama sembolleri gibi çok çeşitli sorunlarla ilgilenmek durumunda kalmıştır.

Yönetim Komitesi'nin karşılaştığı en büyük zorluk, yazılım geliştirilmesi konusunda oldu. Göreve başladıklarında Aleph'in pek az bir kısmı geliştirilmişti. Komite, bütün üniversite kütüphanelerinin benimseyebileceği konuları saptayarak, öncelik alanlarını belirledi ve yıllık plânlarla bunları uygulamaya koydu. Aleph yazılımı, ağa katılan bütün kütüphaneler için merkezi olarak muhafaza edilir. Bu, Konsey'in bir ilke kararıdır.

İsrail'deki bilgi ağının temel amacı, kitap ve dergiler için ulusal bir katalog yaratmaktır. Çünkü, kütüphanelerarası ödünç verme için böyle bir araç hayati önem taşımaktadır. Süreli yayınlar için bir ulusal katalog işler duruma getirilmiştir.

Aynı yazılımın (Aleph) kullanılması sonucu, yerel kütüphanelerin kompüterize katalogları biçim (format) yönünden benzerdir. Araştırma kodları bütün kütüphanelerde aynıdır. Bir üniversitedeki araştırmacı, ağdaki bütün katalogları araştırma olanağına sahiptir. Uzman katalogculardan oluşan bir özel komite, üniversite kütüphaneleri arasında kataloglama işlemlerini koordine etmektedir.

Başlangıçta farklı olan donanım, daha sonra VAX bilgisayarlarıyla değiştirilerek donanım açısından birlik sağlanmıştır. Ağda, özel iletişim kanallarıyla DECNET yazılımı kullanılır. İletişim alanında bazı güçlüklerin çözümlenmesine çalışılmaktadır (Roitberg 1990).

III.9. BİLGİ AĞLARINDA GÜNCEL DURUM

III.9.1. ABD'DEKİ DURUM

Bilgi ağı gelişimindeki öncü rol, başlangıçta olduğu gibi, günümüzde de ABD kütüphanelerinde gözükmektedir. Buradaki değişim ve gelişmeler diğer ülkeleri de dolaylı olarak etkilemektedir. Bu nedenle "güncel durum" söz konusu olduğu zaman, ABD'deki duruma değinmek kaçınılmaz

olmaktadır.

De Gennaro (1987) 1980'lere kadar olan dönemi "kütüphanelerarası işbirliği ve bilgi ağı çalışmalarının altın çağı" olarak nitелеmektedir. Bu yıllar, büyük boy (mainframe) bilgisayarlara dayalı merkezi bilgi ağlarının ve veri tabanlarının ortak kataloglama ve kütüphanelerarası işbirliğini desteklediği dönemdir. Katalog kayıtları için MARC formatının benimsendiği bu dönem OCLC, RLIN, WLN ve UTLAS gibi bibliyografik veri tabanlarını ortaya çıkardı. Bu veri tabanları, elde edilebilirliği kolay olduğu için LC MARC kayıtlarını kullandılar. LC MARC formatları bulunmadığında ise, iştirakçi kütüphaneler kendi özgün kataloglarını sisteme ekleyebiliyorlardı (Hildreth 1987).

Güçlü ama pahalı bilgisayar ve telekomünikasyon sistemlerinin birlikteliği, kütüphaneleri teknik ve ekonomik nedenlerle büyük bilgi ağları geliştirmeye yöneltti. Çünkü çok az kütüphane bilgisayar tasarılarıyla uğraşabilecek kaynak ve personele sahipti. Kütüphaneler de bilgisayarlaşmanın yüksek masrafını ve riskini paylaşmak için bir araya gelme gereksinimi duydular (De Gennaro 1983).

1980'e gelindiğinde ABD'deki kütüphanelerdeki bilgisayar terminallerinin çoğunluğu OCLC, WLN, RLIN ve UTLAS gibi dört kuruluştan birinin merkezi bilgisayar sistemine bağlı olarak çalışıyordu. O tarihe kadar bibliyografik birliklerin prestiji çok yüksekti (Hildreth 1987).

Hildreth (1987)'e göre, 1980'de ABD'de etkili olan iki görüş günümüzde etkilerini epeyce kaybetmişlerdir. Bu görüşler;

- 1- Ulusal bir bibliyografik bilgi ağı kurma düşüncesi,
- 2- Bir bilgi ağına dayalı total kütüphane sistemi oluşturmaktır.

Tartışılan sistem, Kongre Kütüphanesi kaynaklarına dayalı bir modeldi. Kongre Kütüphanesi'nin bunu yapabileceği beklendi, ancak Kongre Kütüphanesi mali ve yasal

güçlükler nedeniyle bu işe girişemedi. Böylece merkezi yönetimli bir bilgi ağı gerçekleştirilemedi. OCLC'nin ise bir yandan üyeleri çoğalırken, bir yandan da veri tabanı büyüdü ve en büyük bibliyografik kuruluş durumuna erişti. Birçoklarının gözündeki OCLC de facto bir ulusal bilgi ağı durumuna geldi. Tek bir ulusal bilgi ağı ve bu ağ için ulusal bir koordinasyon komitesi düşüncesi 1986'da varlığını yitirmişti.

Kongre Kütüphanesi'nin Bilgi Ağı Danışma Komitesi, kütüphaneler ve enformasyon merkezleri arasındaki çeşitli farklılıklar nedeniyle, ülke çapında monolitik bir bilgi ağı kurulmasının pratik olmayacağını düşünmektedir. Bunun yerine, çeşitli tiplerde ama koordineli bilgi ağları kurulması yönünde görüş belirtmiştir (Hildreth 1987:223).

Günümüzde, bir ulusal bilgi ağı yaratmaya yönelik çalışmaların yerini, belli başlı bilgi ağları arasında gönüllü işbirliğini sağlamayı amaçlayan çabalar almıştır. Kısacası "ulusal bilgi ağı" düşüncesi, "ulusal bilgi ağları" gerçeğiyle yer değiştirmiştir. Bu alandaki ilk girişim olan Bağlantılı Sistemler Projesi (Linked Systems Project); LC, RLIN, WLN ve OCLC'nin bilgisayar sistemlerini birbirine bağlayıp ulusal düzeyde bir organ oluşturma yolunda bir adımdır (McCoy 1986; Tonta 1987a; Avram 1988).

Bağlantılı Sistemler Projesi'nin planlanmasında, farklı bilgisayarlar arasındaki bağlantıyı sağlayabilecek uygun protokollerin seçimine büyük önem verildi. Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO)'nün "Open Systems Interconnection Reference Model"i farklı coğrafi bölgeler arasında bir uygulama sağlamayı amaçlayan bir standartlar dizisine temel oluşturmuştur. Bu standartlar sayesinde, donanım ve işletme sistemleri farklı olan ağlar arasında iletişim kurulabilmektedir. Farklı donanımlar arasında iletişimin sağlanabilmesi çok önemli bir gelişme olup, etkileri gelecekte daha iyi görülecektir (Avram 1988; Learn 1988).

ABD'de günümüzle ilgili olarak belirtilmesi gereken iki önemli eğilim merkezîyetçilikten uzaklaşma ve ticarileşmedir. Segal (1985)'e göre, kütüphanelerin bilgi ağına karşı tutumları iki karşıt eğilim tarafından biçimlendirilmektedir:

- 1- Merkezîyetçi eğilim,
- 2- Merkezîyetçi olmayan eğilim.

Merkezîyetçiliği destekleyen ögeler şunlardır:

- a) Evrensel düzeyde elektronik toplu katalog üretilebilmek için büyük veri tabanları oluşturma isteği,
 - b) Kütüphanelerarası işbirliğini desteklemek için ulusal ve uluslararası kuruluşlara sahip olma gereksinimi,
 - c) Standartlaşmayı sağlama gereksinimi,
 - d) Ucuz telekomünikasyon araçlarının ve ileri teknolojinin varlığı,
 - e) Duplike çabaların azalmasıyla sağlanacak kazanç,
- Merkezîyetçiliğe karşı olan eğilimi destekleyen ögeler ise şunlardır:

- a) Kütüphanelerin otonomilerini kaybetme korkusu, kendi kaderlerini belirleme isteği,
- b) Telekomünikasyon masraflarındaki muhtemel bir artış korkusu,
- c) Güçlü mini ve mikro bilgisayarların varlığı,
- d) Bilgi ağı hizmetinden yararlanmanın karşılığı olarak ödenen masrafın artması.

Diğer önemli eğilimin "ticarileşme" olduğu belirtilmişti. Bilgi ağına katılan bir kütüphanenin bütün işlemlerini merkezi bir sistemle otomasyona tâbi tutmak, 1970'lerde bibliyografik kuruluşların bir düşüncesiydi. Kütüphanelerin büyük çoğunluğunun bilgisayar alamadığı ve kendi çabalarıyla bir sistem kuramadıkları bir dönemde bu görüşün bir geçerliliği vardı. OCLC 1980'de "total bir

kütüphane" sisteminin bir çok bölümünü geliştirmiş ve ulusal çaptaki bilgi ağı sayesinde bu fonksiyonlara erişimi sağlamıştı. OCLC'nin kataloğuna ek olarak üye kütüphaneler OCLC'nin çevrimiçi kütüphanelerarası işbirliği sistemini seçebiliyorlardı. Sağlama modülü test ediliyor, dolaşım kontrol sistemi geliştiriliyordu. Böylece çevrimiçi bir bilgi ağı modelinde "total kütüphane sistemi" neredeyse tamamlanmış oluyordu (Hildreth 1987:223).

Ancak aynı dönemdeki bazı gelişmeler OCLC'nin bu girişimden vazgeçmesine yolaçtı. Martin (1987) bu gelişmeleri şöyle özetlemektedir:

- 1- Özel sektörün bibliyografik kuruluşlarla rekabet edebilecek şekilde sağladığı, kolaylıkla elde edilebilen ürün ve hizmetlerin bolluğu,
- 2- Kütüphanelerin bir zamanlar bilgi ağına katılarak elde edebilecekleri şeyleri yerel olarak yapabilmelerini sağlayan mikrobilgisayarlar,
- 3- Kütüphanelerin yerel bir sistemin sağladığı otonomiye tercih etmeleri.

ABD'deki güncel durum kısaca bu şekilde özetlenebilir.

III.9.2. BATI AVRUPA ÜLKELERİNDE MEVCUT DURUM

Brown (1989) Batı Avrupa ülkelerindeki bilgi ağı çalışmalarının iki grupta toplanabileceğini belirtmektedir:

- 1- Milli Kütüphane veya bir bakanlığın yönetimindeki çalışmalar,
- 2- Bazı akademik veya halk kütüphanelerinin kendi aralarında kurdukları ortaklıklar yoluyla yürütülen çalışmalar.

Çeşitli Batı Avrupa ülkelerindeki durum şöyle özetlenebilir (Brown 1989:196-198):

İngiltere: Bilgi ağları konusunda oldukça deneyime sahip olan bu ülkede BLCMP, SWALCAP, BLAISE, CURL, LASER, SCOLCAP gibi birbirleriyle rekabet halinde olan kuruluşlar bilgi ağı çalışmalarını yürütmektedirler.

Hollanda: Bu ülkedeki üniversite ve halk kütüphaneleri Dutch Library Cooperative of the Royal and University Libraries (PICA)'in ulusal bilgi ağı ve veri tabanından yararlanmaktadır. Ağ merkezi Hague'deki Royal Library'dedir.

Belçika: Leuven'deki Katolik Üniversitesi'nde DOBIS/LIBIS sistemine dayalı bir ulusal ağ, üniversite ve halk kütüphanelerine hizmet vermektedir.

İsviçre: REBUS/SIBIL sistemine dayalı ağ, çeşitli üniversite ve halk kütüphanelerine hizmet vermektedir.

Fransa: Fransa'da akademik kütüphanelerden Eğitim Bakanlığı, halk kütüphanelerinden ise Kültür Bakanlığı sorumludur. Akademik kütüphaneler için OCLC sisteminden uyarlanan bir sistemle ortaklaşa kataloglama sağlanırken, ulusal bir toplu katalog geliştirilme yolundadır.

Fransa'da Kültür Bakanlığı halk kütüphaneleri arasında kaynak paylaşımını sağlamak için LIBRA sistemini kurmuştur.

İsveç: Kraliyet Kütüphanesi'nin yönetimindeki bir ulusal ağ (LIBRIS) ve veri tabanı, akademik kütüphanelere hizmet vermektedir. Ticari bir kuruluş olan Bibliotekstjänat ise okul ve halk kütüphanelerine hizmet vermektedir.

Norveç: Trondheim Üniversitesi'nde yerleşen ulusal ağ (BIBSYS) sadece üniversite kütüphanelerine hizmet vermektedir.

Danimarka : Kültür Bakanlığı'nca yönetilen ve masrafı karşılanan bir ulusal bilgi ağı ve veri tabanı akademik kütüphanelere hizmet vermektedir. Bibliotekscentralen adlı kâr amacı gütmeyen bir kuruluş ise halk ve okul kü-

tüphanelerine yönelik olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Federal Almanya: Ülkenin federal yapısı nedeniyle ağ gelişimi eyaletler çapında olup, yedi eyalet merkezi eyaletleri çapında bilgi ağı ve veri tabanına sahiptir. Ağlar arasında bir koordinasyon ve işbirliği yoktur. Ancak, Berlin'deki Deutsches Bibliotheksinstitut'un öncülüğünde iki ulusal veri tabanı (kitap ve dergiler için) oluşturulmuştur.

Portekiz: Milli Kütüphane'ye ulusal bir ağ yaratmak için yasal yetki ve olanaklar sağlanmış, bu yoldaki çalışmalar sürmektedir.

Avrupa Topluluğu Komisyonu da, Avrupa'da kütüphanelerarası işbirliğini desteklemekte olup, bu amaçla özel fon sağlamayı düşündüğü iki alan vardır (Brown 1989:198):

1- Kataloglamada "retrospective conversion" için ulusal programlar,

2- Bilgi ağları arası işbirliği.

Örneklerden görülmektedir ki "bilgi ağı" konusu kütüphaneleri, özellikle akademik kütüphaneleri, oldukça etkilemiştir.

"Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri için bir bilgi ağı oluşturulabilir mi?" sorusu da bu durumda önem kazanmaktadır. Ancak, bu soruyu yanıtlamadan önce mevcut altyapının bilgi ağı için uygun olup olmadığının tartışılması gerekmektedir. Çünkü, kuramsal düzeyde bakıldığında bilgi ağının üniversiteler için çok yararlı işlevleri yerine getirebileceği ortadadır. Asıl sorun bilgi ağı yararlı mı, değil mi tartışmasından öteye, üniversite kütüphanelerinin mevcut koşulları içinde bu örgütlenmenin gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğidir. Bu nedenle, gelecek bölümde (IV. Bölüm) Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinin mevcut durumu çeşitli yönleriyle sergilenmeye çalışılacaktır.

BÖLÜM IV

TÜRKİYE'DEKİ ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ: MEVCUT DURUM

Bu bölümde Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinin mevcut durumu sergilenmeye çalışılmıştır. Bununla ilgili olarak kütüphanelerin bina, fiziksel olanskları ve dermeden yararlanma biçimleri, personel ve bütçe durumları, bibliyografik denetim biçimleri, kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç vermeye yönelik tutumları ve varsa bilgisayar etkinlikleri üzerinde durulmuştur.

Kütüphanelerin tanıtılmasında öncelik merkez kütüphanelere verilmiştir. Yukarıda belirtilen boyutlara göre merkez kütüphaneler tanıtıldıktan sonra, eğer varsa fakülte kütüphanelerinin durumu, edinilebilen bilgiler dahilinde, gösterilmeye çalışılmıştır.

Üniversiteler alfabetik bir sıralama içinde verilmiş olup, aksi belirtilmedikçe kullanılan veriler Anket-90 sonuçlarına dayanmaktadır. Anock, Anket-90'ı yanıtlamayan Selçuk, Yıldız, Dokuz Eylül, Ege ve Dicle üniversite kütüphanelerine ait veriler ise Anket-87 ile sınırlı kalmıştır.

IV.1. AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

1982'de kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibariyle 8260 öğrenci ve 535 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversiteye Antalya'daki Tıp, Ziraat, Isparta'daki Mühendislik Fakülteleri ile Antalya'daki Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik, Antalya Meslek, Isparta'daki Isparta Meslek, Eğirdir'deki Eğirdir Su Ürünleri ve Burdur'daki Burdur Meslek Yüksekokulları bağlıdır.

Üniversitede Merkez Kütüphane ile ona bağlı iki fakülte ve iki yüksekokul kütüphanesi vardır.

IV.1.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

1986'da açılan kütüphanenin bağımsız binası bulunmayıp, Rektörlük binasındaki iki odada hizmet vermektedir.

Dermeden yararlanma: Açık raf sisteminin uygulandığı dermede, öğretim elemanlarına 30 günlüğüne 3, öğrencilere 15 günlüğüne 2 kitap ödünç verilmektedir. 1989'da 7360 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Daire Başkanı kütüphanecilik lisans eğitimlidir. Diğer personelin dağılımı eğitim düzeyine göre şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 2
Lise	: 2
Ortaokul	: 1
Toplam	: 5

Personel içinde iki kişi İngilizce bilmektedir. Kütüphanede akademik uzman kadrosu yoktur.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Ancak, bağlı kütüphaneler arasında bibliyografik denetim konusunda birliktelik sağlanamamıştır.

Bütçe: Tablo-1 son beş yıllık dönemde kütüphaneye tahsis edilen kaynakları ve bunun üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablodan görüldüğü gibi son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 12.9 kat artış gösterirken kütüphane bütçesi 11.7 kat artmıştır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite kütüphaneleriyle işbirliği içinde, genellikle sağlamaya yönelik bir konuları vardır. Sayısal bilgi verilmemekle birlikte, kitaplar için Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphanesine, dergiler için YÖK Dokümantasyon Merkezi'ne başvurmaktadırlar.

Tablo 1: Akdeniz Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO (%)
1986	4.184.711	17.000	0.40
1987	6.503.000	28.000	0.43
1988	14.037.000	40.000	0.28
1989	26.268.000	57.000	0.21
1990	54.030.000	200.000	0.37

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: Bu alanda henüz bir girişimleri olmadığı, ileriye yönelik olarak bazı tasarıların bulunduğu, bilgisayar uygulamasına öncelikle ödünç vermede başlanacağı belirtilmiştir.

IV.1.2. DIĞER KÜTÜPHANELER

a. Isparta Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi: Katalog ve sınıflaması yapılmamış 5000 civarında kitap, 20 süreli yayının bulunduğu kütüphanede kapalı raf sistemi uygulanmaktadır. Merkez kütüphaneye idari ve mali yönden bağlı olan kütüphanede yükseköğretim çıkışlı bir yönetici ile, ortaokul eğitilmiş bir görevli vardır.

b. Tıp Fakültesi Kütüphanesi: Fakülte binasında 100 metrekarelik bir salonda hizmet veren kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve NLM sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Şube müdürü ünvanlı kütüphanecilik eğitilmiş yöneticinin yanı sıra, bir kütüphanecilik lisans, bir lise eğitilmiş personeli vardır. Kütüphanede açık raf sistemi uygulanmaktadır.

c. Isparta Meslek Yüksekokulu Kütüphanesi: "Ambar memuru" kadrolu ortaokul eğitilmiş bir görevlinin bulunduğu kütüphanede 2155 kitap ve 5 süreli yayın vardır. Kataloglama ve sınıflama işlemleri Merkez Kütüphane tarafından yapılmakta, açık raf sistemi uygulanmaktadır.

d. Burdur Eğitim Yüksekokulu Kütüphanesi : Anlamlı bir kitap varlığı olmayan ve her yönden merkeze bağlı olan kütüphane , lise eğitilmiş bir görevlinin yönetiminde hizmet vermektedir.

IV.2. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

1958'de İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi adıyla Eskişehir'de eğitime başlayan bu okul 1973 yılında üniversite olmuştur. 1988-89 öğretim yılı itibarıyla örgün eğitim kısmında 16110 öğrenci ve 1001 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Eskişehir'deki İktisadi ve İdari Bilimler, Fen-Edebiyat, Eczacılık, Eğitim, Tıp, Mühendislik-Mimarlık ve Açıköğretim Fakülteleri ile Kütahya'daki İdari Bilimler, Afyon'daki Meslek, Bolvadin'deki Bolvadin Meslek, Eskişehir'deki Uygulamalı Güzel Sanatlar, Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphanenin yanısıra iki fakülte kütüphanesi bulunmaktadır.

IV.2.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Bina kütüphane olarak kullanılmak üzere yapılmıştır. Dermede 55.000 kitap, 14.000 ciltli dergi ve 635 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: İki okuma salonu, 70 masa ve 235 sandalyenin bulunduğu kütüphaneye öğretim üyelerine açık olmak üzere, kapalı raf sistemi ile hizmet vermektedir. Öğretim elemanları bir aylığına 30, öğrenciler 15 günlüğüne 5 kitabı ödünç alabilmektedirler. 1939'da 21478 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Daire Başkanı (vekil) kütüphanecilik lisans eğitilmiş ve sekiz yıllık deneyime sahiptir. Diğer personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 5
Diğer Fakülte veya	
Yükseköğretim	: 4
Lise	: 2
Ortaokul	: 5
İlkokul	: 7
Toplam	: 23

Personel içinde beş kişi İngilizce, bir kişi Fransızca, bir kişi de Almanca bilmekte, kütüphanecilik lisanslı üç kişi de akademik uzman kadrosunda çalışmaktadır.

Bütçe: 1986-1990 döneminde kütüphaneye tahsis edilen kaynaklar ve bunların üniversite bütçesine oranı Tablo-2'de görülmektedir.

Tablo 2: Anadolu Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO (%)
1986	10.819.654	31.000	0.28
1987	15.981.000	70.000	0.43
1988	28.746.000	220.000	0.76
1989	49.359.000	300.000	0.60
1990	111.711.000	570.000	0.51

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 10.3 kat artarken, kütüphane bütçesi 18.3

kat artış göstermiştir.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Yazar adı, kitap adı, ve konudan erişilebilen kütüphane kataloğu vardır.

Bilgisayar etkinlikleri: Merkez kütüphanede tümleşik bir sistem olarak kataloglama, ödünç verme, sağlama, referans hizmetleri ve süreli yayınlarda bilgisayarlardan yararlanılmaktadır. Üniversitenin Bilgi-İşlem Daire Başkanlığı ile işbirliği yapılarak yazılım ve donanım desteği sağlanmış, 1984'de başlayan çalışmalar bir özel yazılım firmasının desteği ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı'nın katkıları ile sonuçlandırılmıştır. Çalışmalar IBM 4341 ve 4381 main frame'e dayalı olarak yürütülmektedir. Kütüphane personeli içinde otomasyon konusunda uzmanlaşmış personel yoktur, ancak Daire Başkanı bu konuda bilgi sahibidir.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: 1989'da diğer üniversite kütüphanelerinden 77 kitap ve 280 sayfa fotokopi sağlamışlar, diğer kütüphanelere de 11 kitap ve 27 adet fotokopi göndermişlerdir. Ödünç alınan kaynaklar açısından kitaplar için ODTÜ ve Boğaziçi Üniversitelerine başvurdukları görülmektedir.

IV.2.2. DIĞER KÜTÜPHANELER

a. Tıp Fakültesi Kütüphanesi: 1976'da kurulan fakülte kütüphanesi, mali açıdan merkez kütüphaneye bağlıdır. Dermesinde 7200 kitap, 300 ciltli ve 135 süreli yayın bulunmaktadır. Kataloglamada AACRI, sınıflamada ise NLM sistemi kullanılmaktadır. Kütüphane yöneticisi kütüphanecilik lisanslı olup akademik uzman kadrosu ile çalışmakta, ayrıca diğer fakülte çıkışlı bir, lise eğitilmiş bir personeli bulunmaktadır.

b. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi: Bu kütüphane de merkez kütüphaneye mali açıdan bağlıdır. 9306 kitap, 1314 ciltli ve 160 süreli yayının bulunduğu dermede açık raf sistemi, kataloglamada AACRI, sınıflamada ise Dewey uygulanmaktadır. Kütüphanecilik lisanslı yöneticinin yanısıra bir lise ve bir ortaokul eğitilmiş personel bulunmaktadır.

IV.3. ANKARA ÜNİVERSİTESİ

1946 yılında kurulan Ankara Üniversitesi'nde 1988-1989 öğretim yılı itibarıyla 2551 öğretim elemanı ve 36.903 öğrenci bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Ankara'daki Dil ve Tarih Coğrafya, Diş Hekimliği, Eczacılık, Eğitim Bilimleri, Fen, Hukuk, İlahiyat, Siyasal Bilgiler, Tıp, Veteriner, Sıraat Fakülteleri; Ankara'daki Basın Yayın, Ev Ekonomisi, Adalet Yüksekokulları; Çankırı'daki Çankırı Meslek; Kastamonu'daki Kastamonu Meslek ve Kırıkkale'deki Kırıkkale Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Geniş bir coğrafik alana dağılan üniversitede, merkez kütüphanenin yanısıra fakülte, bölüm, yüksekokul ve enstitü kütüphaneleri vardır. Bu kütüphanelerin 725.000 civarında kitabı, 60.000 civarında ciltli dergisi ve 500 süreli yayını bulunmaktadır.

IV.3.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

1933 yılında Ziraat Yüksek Okulu için kurulan kütüphane binası Ankara Üniversitesi'nin açılmasıyla "merkez kütüphane" işlevini yüklenmişse de günümüzdeki durumuyla bu işlevi yerine getirmekten uzaktır. Bu görüşün üniversite yönetimince de benimsenmesi sonucu, Rektörlük binasının bulunduğu alanda yeni bir "merkez kütüphane" binası yapımı için ihale yapılmıştır.⁽¹⁾

(1) 15 Kasım 1990'da Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı Vekili Dr.Sekine Karakaş ile yapılan görüşme.

Mevcut merkez kütüphanede katalogu yapılmış ancak sınıflaması yapılmamış 60.000 kitap ile 10.000 ciltli dergi bulunmaktadır. 1500 metrekarelik bir alanı kaplayan kütüphanede 200 kişilik bir okuma salonu vardır.

Dermeden yararlanma: Kapalı raf sisteminin uygulandığı kütüphanede öğretim elemanları ve öğrenciler 15 günlüğüne ödünç kitap alabilmektedirler.

Personel: Daire başkan vekili kütüphanecilik lisanslı ve işletme alanında doktora derecesine sahiptir. Kütüphaneyi "şube müdürü" ünvanlı, kütüphanecilik lisanslı bir görevli yönetmektedir. Diğer personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	:	2
Lise	:	3
Ortaokul	:	1
İlkokul	:	4
Toplam	:	10

Personel içinde iki kişi İngilizce bilmekte, akademik uzman kadrosu bulunmamaktadır.

Bütçe: Tablo 3 1986-1990 döneminde Ankara Üniversitesi kütüphanelerine yayın alımı için tahsis edilen kaynakları ve bunların üniversite bütçesine oranlarını göstermektedir.

Tablo 3: Ankara Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL)			
Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO (%)
1986	18.043.672	195.000	1.08
1987	24.343.000	250.000	1.02
1988	43.674.000	325.000	0.74
1989	70.786.000	600.000	0.84
1990	185.192.000	1.000.000	0.53

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Kütüphane bütçesi sözkonusu olduğunda Ankara Üniversitesi'nin diğer üniversitelerden daha farklı bir tutum izlediği görülmektedir. Diğer bütün üniversitelerin bütçelerinde (özel bir üniversite olan Bilkent hariç) kütüphane için 105.01.002 "kütüphanecilik hizmetleri" gibi bir harcama kalemi bulunurken Ankara Üniversitesi'nde böyle bir harcama kalemi yoktur. Kütüphanelere yönelik harcamalar 105.01.001 "Araştırma, yayın ve kütüphanecilik hizmetleri" kaleminden yapılmaktadır. Dolayısıyla doğrudan kütüphane amaçlı bir bütçeden söz etmek mümkün değildir. Çünkü kitap basımı v.b. gibi yayın faaliyetleri de bu kalemden karşılanmaktadır. Öte yandan daire başkanının da bütçe üzerinde bir tasarrufu bulunmayıp, Rektörlük fakülte dekanlıklarına bu kaynakları tahsis etmektedir. (1)

(1) 15 Kasım 1990 tarihinde Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı Vekili Dr.Sekine Karakaş ile yapılan görüşme.

IV.3.2. DIĞER KÜTÜPHANELER

a) Tıp Fakültesi Kütüphanesi: 1945'de kurulan fakültenin kütüphanesinde katalog ve sınıflaması yapılmış 30.000 kitap ve 147 süreli yayın bulunmaktadır. 150 kişilik bir okuma salonunda, açık raf sistemi ile hizmet verilmektedir. Öğretim elemanları bir aylığına 10, öğrenciler 15 günlüğüne üç kitabı ödünç alabilmektedirler. Ocak 1990-Haziran 1990 döneminde 5377 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Kütüphaneyi "şef" ünvanlı kütüphanecilik lisanslı bir görevli yönetmekte, bir diğer fakülte, dört lise, bir ortaokul, iki ilkokul çıkışlı personel bulunmaktadır. Kataloglamada AACR2, sınıflamada ise NLM sistemi kullanılmaktadır. Medline ile araştırmacılar için bilgi tarama hizmeti verilmektedir.

b) Veteriner Fakültesi Kütüphanesi: Kütüphane binası başka amaçla yapılmış, sonradan tâdil edilmiştir. Katalog ve sınıflaması yapılmış 6000, yapılmamış 14.000 kitabı vardır. Kütüphane yöneticisi akademik uzman kadrosu ile çalışmakta olup kütüphanecilik lisanslıdır. Üç lise, bir ortaokul, bir ilkokul eğitilmiş personeli vardır. Kataloglamada AACR2, sınıflamada ise LC sistemi kullanılmaktadır.

c) Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi: 1960 yılında kurulan fakülte kütüphanesinin dermesinde 15.000 kitap, 2645 ciltli dergi, 31 süreli yayın bulunmaktadır. 1100 metrekaresel bir alanı kaplayan iki salonda hizmet veren kütüphanede açık raf sistemi uygulanmaktadır. Yönetici, kütüphanecilik lisanslı olup akademik uzman kadrosu ile görev yapmaktadır. Kataloglamada AACR2, sınıflamada ise Dewey sistemi uygulanmaktadır. 1991 yılı içinde bilgisayar yardan yararlanma tasarısı bulunmaktadır.

d) Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi: 1859'da Mekteb-i Mülkiye adıyla eğitime başlayan ve Cumhuriyet döneminde önce Siyasal Bilgiler Okulu sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi adını alan kuruluşun kütüphanesinde 106.223 kitap, 42.977 ciltli dergi, 158 süreli yayın bulunmaktadır.

Kütüphanecilik lisanslı ve akademik uzman kadrolu yöneticinin yanısıra bir kütüphanecilik lisans (akademik uzman kadrolu) iki yüksekokul, dört lise ve iki ilkokul çıkışlı personeli bulunmaktadır. Kataloglamada AACR2, sınıflamada Dewey sistemi kullanılmaktadır. Katalog kartlarının çoğaltılmasında bilgisayardan yararlanılmakta, diğer alanlarda da bilgisayar kullanımı tasarlanmaktadır.

e) Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi: Fakülte de kütüphane amaçlı bir bina yapılmış, ancak bu binanın bir kısmı çeşitli bölümlere tahsis edilmiştir. Dermede katalog ve sınıflaması yapılmış 46.500, yapılmamış 253.000 kitap bulunmaktadır. 4000 metrekarelik kullanım alanı olan kütüphanenin 300 kişi kapasiteli beş okuma salonu vardır. Kütüphane açık raf sistemi ile hizmet vermektedir. Kütüphane yöneticiliğini akademik uzman kadrolu diğer fakülte çıkışlı bir görevli yürütmekte, bir kütüphanecilik lisans (akademik uzman kadrolu) bir diğer fakülte, iki lise, bir ortaokul ve üç ilkokul eğitilmiş personeli bulunmaktadır. Kütüphanede bilgisayar kullanımına yönelik bir tasarı şimdilik yoktur.

f) Hukuk Fakültesi Kütüphanesi: Öğrenci yurdu olarak yapılan bir binaya yerleşen kütüphanede çoğu kataloglanmamış 106.726 kitap, 16.000 ciltli dergi ve 86 süreli yayın bulunmaktadır. 300 kişilik iki okuma salonunda kapalı raf sistemi ile hizmet veren kütüphane, kütüphanecilik lisanslı yöneticinin yanısıra üç lise, iki ortaokul, bir ilkokul çıkışlı personele sahiptir. Kataloglamada Basma Eserler'den yararlanılmakta sınıflama yapılmamaktadır.

g) Eğitim Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi: 1965'de kurulan fakülte kütüphanesinin dermesinde 17421 kitap ile çoğu değişim kanalıyla sağlanan 150 süreli yayın bulunmaktadır. 350 metrekarelik bir alanı kaplayan kütüphanenin 130 kişilik iki okuma salonu vardır. Diğer fakülte çıkışlı yöneticinin yanısıra iki lise, bir ilkokul çıkışlı personeli bulunmaktadır. Açık raf sistemi ile hizmet verilen kütüphanede, kataloglamada AACR2, sınıflamada Dewey sistemi kullanılmaktadır.

h) İlâhiyat Fakültesi Kütüphanesi: 1949'da kurulan fakültenin kütüphanesinde 28.500 kitap, 12 süreli yayın bulunmaktadır. Kapalı raf sisteminin uygulandığı kütüphanede, 1987'den itibaren AACR2 uygulamasına başlanmıştır. Akademik uzman kadrolu ve kütüphanecilik lisanslı yöneticinin yanısıra iki lise ve iki ortaokul çıkışlı personeli vardır.

i) Fen Fakültesi Kütüphanesi: Kütüphane binası "kütüphane amaçlı" yapılmıştır. Dermesinde 40.000 kitap, 9500 ciltli dergi ve 38 süreli yayın bulunmaktadır. 1300 metrekarelik kullanım alanı olan kütüphanenin dört okuma salonu vardır. Kütüphane yöneticisi kütüphanecilik lisanslı ve akademik uzman kadrosunda görev yapmaktadır. Ayrıca bir lise, bir ortaokul, dört ilkokul çıkışlı personeli bulunmaktadır. Kataloglamada 1987'den beri AACR2 uygulanmakta, sınıflamada ise Dewey sistemi kullanılmaktadır. Kütüphanede bilgisayar kullanımını için yapılan çalışmalar sürmektedir.

IV.4. ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ

1957'de Erzurum'da kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibarıyla, 16785 öğrenci ve 1053 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Erzurum'daki Diş Hekimliği, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, İlâhiyat, Kâzım Karabekir Eğitim, Mühendislik, Tıp, Ziraat ve Kars'daki Veteriner Fakültelerinden; Ağrı'daki

Ağrı Eğitim, Erzincan'daki Erzincan Eğitim, Erzincan Meslek; Erzurum'daki Erzurum Meslek, Hemşirelik Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ile yedi fakülte ve iki yüksekokul kütüphanesi vardır. Bu kütüphanelerde katalog ve sınıflaması yapılmış 287388 kitap bulunmaktadır.

IV.4.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Kütüphane binası, kütüphane amaçlı olarak yapılmıştır. Dermesinde 242441 kitap, 53700 ciltli dergi ve 1032 süreli yayın vardır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 2423 metrekarelik alanda 7 okuma salonu, 70 çalışma masası ve 350 sandalye bulunmaktadır. Kütüphane kapalı raf sistemi olup sadece öğretim üyelerine açıktır. Öğretim elemanları bir aylığına 5, öğrenciler 15 günlüğüne 3 kitap ödünç alabilirler. 1989'da merkez kütüphaneden 23904 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Daire Başkanı kütüphanecilik dışı bir fakülte çalışlıdır. Diğer personelin ise eğitim durumuna göre dağılımı şöyledir:

Kütüphanecilik yüksek lisans	: 1
Kütüphanecilik lisans	: 2
Diğer fakülte veya yüksekokul:	3
Lise	: 20
Ortaokul	: 3
İlkokul	: 11
Toplam	: 41

Personel içinde iki kişi İngilizce, bir kişi Farsça dilini bilmekte, kütüphanecilik eğitilmiş üç kişi de akademik uzman kadrosunda görev yapmaktadır.

Bütçe: Tablo-4 1986-1990 yıllarında kütüphane tahsis edilen kaynakları ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 4 : Atatürk Üniversitesi Kütüphane Bütçesi (1986-1990).

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	10.233.080	101.872	0.99
1987	14.859.000	140.000	0.94
1988	25.399.000	200.000	0.78
1989	44.205.000	350.000	0.79
1990	101.365.000	651.000	0.64

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görülebileceği gibi son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 9.9 kat artarken kütüphane bütçesi ancak 6.3 kat artabilmıştır.

Bibliyografik denetim: Kütüphanelerde Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Kütüphaneler arasında bu bakımdan birlik ve beraberlik vardır. Merkez kütüphane, bağlı kütüphaneler için kataloqlama ve sınıflama yapmaktadır. Ancak, bağlı kütüphanelerdeki durumu gösteren bir toplu katalog yoktur. Fiş katalog biçimindeki kütüphane kataloguna yazar adı, kitap adı ve konudan erişim yapılabilmektedir.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite kütüphaneleriyle kitap ödünç alıp verilmektedir. 1989'da çoğunluğu YÖK Dokümantasyon Merkezi ve Hacettepe Üniversitesi'nden olmak üzere 74 adet makale fotokopisi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: 1990 itibariyle uygulamaya dönük bir çalışma yoktur. Ancak ileriye yönelik tasarıları vardır.

IV.4.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanesi: Her yönüyle merkez kütüphaneye bağlı olan kütüphanede 350 kitap vardır. "Yardımcı hizmetler" sınıfında bir görevli, kütüphanenin tek personelidir.

b. Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi: 14000 kitap, 2000 ciltli derginin bulunduğu kütüphane, her açıdan merkez kütüphaneye bağlıdır. Kataloglama ve sınıflama merkez kütüphane ile aynı olup bir lise, iki ortaokul eğitimli personel kütüphane hizmetlerini yürütmektedir.

c. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kütüphanesi: İki lise, bir ortaokul, bir ilkokul eğitimli personelin bulunduğu kütüphane her açıdan merkez kütüphaneye bağlıdır. Kapalı raf sisteminin uygulandığı kütüphanede 6500 kitap vardır.

d. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi: Ortaokul eğitimli bir memur, 11800 kitap, 200 ciltli ve 12 süreli yayının bulunduğu kütüphane her yönden merkez kütüphaneye bağlıdır.

e. Tıp Fakültesi Kütüphanesi: İki ortaokul eğitimli personel ve 1400 kitabın bulunduğu kütüphane her açıdan merkez kütüphaneye bağlıdır.

f. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Kütüphanesi: Lise eğitimli bir personelin bulunduğu kütüphane her açıdan merkez kütüphaneye bağlıdır. Açık raf sisteminin uygulandığı dermede 10647 kitap bulunmaktadır.

IV.5. BİLKENT ÜNİVERSİTESİ

Hacettepe Vakıfları tarafından 1986 yılında kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibariyle 3194 öğrenci

ve 181 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Bilkent Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri, Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Müzik ve Sahne Sanatları Fakülteleri ile Müzik Hazırlık Okulu ve İki yıllık ön lisans eğitiminin verildiği Meslek Yüksekokulu'ndan oluşmaktadır (Dikeç 1988:71).

IV.5.1. KÜTÜPHANE

Türkiye ve Uluslararası Çocuk Sağlığı Merkezi Kütüphanesi olarak 1981 yılında hizmet vermeye başlayan bu kurum, 1986'da üniversitenin açılışı ile birlikte üniversite kütüphanesine dönüştürülmüştür. Kütüphanede 35000 kitap, 1630 ciltli dergi ve 855 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 3700 metrekarelik bir alanı kaplayan dört katlı bir binada hizmet verilmektedir. Binanın alt katı personel çalışma odaları, depo, seminer ve toplantı odası ile gazete okuma köşesine; giriş katı başvuru kaynakları, dergi ve kitaplara, ödünç verme, fotokopi hizmetlerine; ikinci kat idari personele ait ofislere ve üç küçük okuma salonuna; üçüncü kat ise büyük bir okuma salonu olarak ayrılmıştır. Açık raf sisteminin kullanıldığı kütüphanede öğretim elemanlarına sömestrelilik 10, öğrencilere ise 15 günlüğüne 5 kitap ödünç verilmektedir. Öğretim elemanları ayrıca 15 gün süreyle 10 kitap daha alma hakkına sahiptirler. 1989'da 34000'i öğrenci, 10258'i öğretim elemanı olmak üzere 41658 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Kütüphane müdürü, kütüphanecilikte doktora derecesine sahiptir. Diğer personelin ise eğitim durumları şöyledir:

Kütüphanecilik	: 13
Diğer Fakülte veya	
Yüksekokul	: 6
Lise	: 24

Ortaokul : 2
 İlkokul :13
 Toplam :58

Mevcut personel içinde dört kişi İngilizce, iki kişi Fransızca, iki kişi Almanca, bir kişi Macarca, bir kişi İspanyolca, bir kişi de Arapça bilmektedir.

Bütçe: Kütüphane için ayrılan belli bir bütçe yoktur. Personel ve derme için yapılan harcamalar üniversite bütçesinden karşılanmakta olup, harcama sınırlaması yoktur (Küçük 1989:58).

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite kütüphaneleri özellikle ODTÜ Kütüphanesi ile geniş ölçüde işbirliği yapılmaktadır. 1989'da Çukurova, Hacettepe, Gazi Üniversiteleri başta olmak üzere 113 kitap ödünç verilmiştir.

Bilgisayar etkinlikleri: 1987'de başlayan çalışmalar sonuçlanmış, Bilgi İşlem Merkezi'ndeki Data General MV20000 marka bilgisayar aracılığıyla sağlama, kataloglama, çevrimiçi katalog ve ödünç verme fonksiyonları kullanılmaktadır. Kataloglamada LC MARC kullanılmış, LC MARC veri tabanını içeren Bibliofile Catalog Production System, oluşturulan sisteme entegre edilmiş, böylece dış veri tabanlarından bibliyografik veri transferine olanak sağlayan standart bir çözüme ulaşılmıştır (Küçük 1989:59).

IV.6. BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

1883'de Robert Kolej adıyla eğitime başlayan okul, 1971 yılında üniversiteye dönüştürülmüş olup, 1988-89 öğretim yılı itibariyle 6940 öğrenci ve 611 öğretim elemanına sahiptir (YÖK 1988). Üniversite bünyesinde Eğitim, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik Fakülteleri ile Yabancı Diller, Meslek Yüksekokulları

bulunmaktadır.

IV.6.1. KÜTÜPHANE

Üniversitede sadece merkez kütüphane vardır. Bina kütüphane olarak kullanılmak üzere yapılmıştır. Dermede katalog ve sınıflaması yapılmış 198005 kitap, 59847 ciltli dergi ve 1452 süreli yayın vardır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 4710 metrekarelik alanda 9 okuma salonu, 130 masa ve 1392 sandalye bulunmaktadır. Ayrıca 52 özel çalışma odası ile bir gösteri ve konferans salonu vardır. Derme, büyük ölçüde açık raf sistemi olup bazı kısımların kullanımı izne bağlıdır. Kullanıcılara oryantasyon programları ve broşürler ile kütüphane kullanımını gösterilmektedir. Öğretim elemanları sömestrelilik 20, öğrenciler üç haftalığına 6 kitabı ödünç alabilirler. 1989'da 65956 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik yüksek lisanslı olup, diğer personelin eğitim düzeyi şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 8
Diğer fakülte veya yüksekokul	: 5
Lise	:22
Ortaokul	: 5
İlkokul	: 3
Toplam	:43

Personel içinde beş kişi İngilizce bilmekte, sekiz tanesi kütüphanecilik eğitilmiş olmak üzere 11 akademik uzman kadrosu bulunmaktadır.

Bütçe: Tablo-5 son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 5: Boğaziçi Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)			
Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	4.283.913	175.000	4.08
1987	6.789.000	300.000	4.41
1988	12.162.000	511.000	4.20
1989	19.905.000	950.000	4.77
1990	48.814.000	2.506.000	5.13

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 11.3 kat artarken, kütüphane bütçesi 14.3 kat artış göstermiştir.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Tek alfabetik dizindeki fiş kataloğa yazar adı, kitap adı ve konudan erişim yapılabilmektedir.

Kütüphanelerarası ödünç verme: 1989'da diğer kütüphanelerden 23 kitap ve 97 adet makale fotokopisi sağlanmıştır. 30 kitap ve 35 adet makale fotokopisinin diğer kütüphanelere gönderildiği görülmektedir.

Bilgisayar etkinlikleri: Ödünç verme ile kataloglama ve sınıflamada bilgisayardan yararlanılmaktadır. Ödünç verme işleminin yazılımı üniversitenin Bilgi İşlem Merkezi tarafından hazırlanmış, kataloglamada ise adı belirtilmeyen bir paket program kullanılmaktadır. İleriye yönelik olarak, kütüphanenin tüm işlemlerinde bilgisayar kullanımının tasarlandığı belirtilerek, başka bir üniversite kütüphanesi ile bu konuda bir işbirliği yapmadıkları ve yapmayı düşünmedikleri belirtilmiştir.

IV.7. CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

1974'de Sivas'ta kurulan üniversitede, 1988-89 öğretim yılı itibariyle, 5388 öğrenci ve 487 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite, Sivas'taki Tıp, Fen-Edebiyat, Mühendislik ve Tokat'taki Ziraat Fakültele-ri ile Sivas'taki Meslek, Hemşirelik ve Tokat'taki Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır. Üniversitede merkez kütüphane ile Tokat Ziraat Fakültesi Kütüphanesi bulunmaktadır.

IV.7.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Bina başka amaçlı yapılmış, tâdil edilerek kütüphaneye çevrilmiştir. Dermede 11520 kitap ve 283 süreli yayın vardır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: Toplam kullanım alanı 660 metrekare olan kütüphanede 200 kişi kapasiteli dört okuma salonu vardır. Kütüphane büyük ölçüde açık raf sistemi olup bazı kısımların kullanımı izne bağlıdır. Öğretim elemanları 15 günlüğüne 5, öğrenciler haftalık iki kitap ödünç alabilirler. 1989'da 5384 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel : Daire başkanı kütüphanecilik lisanslı olup, diğer personelin dağılımı şöyledir:

Kütüphanecilik yüksek lisans	: 1
Kütüphanecilik lisans	: 5
Diğer fakülte veya yüksekokul:	2
Lise	: 6
Ortaokul	: 1
İlkokul	: 2
Toplam	:17

Personel içinde üç kişi İngilizce bilmektedir. Dört kütüphanecilik eğitilmiş personele akademik uzman kadrosu sağlanmıştır.

Bütçe: Tablo-6 son beş yıllık dönemde kütüphaneye tahsis edilen kaynakları ve bunun üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 6: Cumhuriyet Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	4.859.987	38.000	0.78
1987	6.541.000	40.000	0.61
1988	11.282.000	60.000	0.53
1989	18.787.000	150.000	0.79
1990	52.666.000	270.000	0.51

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi, son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 10.8 kat artarken, kütüphane bütçesi 7.1 kat artabilmiştir.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Sınıflamada LC'ye geçiş tasarlanmaktadır.

Kütüphanelerarası ödünç verme: 1989'da 4 kitap ile 720 sayfa fotokopi sağlanmıştır. Kitaplar için ODTÜ ve Hacettepe, fotokopi için YÖK Dokümantasyon Merkezi en fazla başvuru alan kurumlardır.

Bilgisayar etkinlikleri: Bilgisayar kullanılmamakta ve kullanımına yönelik bir tasarı da yoktur.

IV.8. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ

1973'de kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibarıyla 12015 öğrenci, 868 öğretim elemanı vardır

(YÖK 1988). Üniversite Adana'daki Eğitim, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik-Mimarlık, Tıp, Ziraat Fakülteleri; Antakya'daki Antakya Meslek; Ceyhan'daki Ceyhan Meslek; İskenderun'daki İskenderun Meslek; Mersin'deki Mersin Meslek, Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik; Osmaniye'deki Osmaniye Meslek; Adana'daki Su Ürünleri, Eğitim Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ile bir fakülte ve yedi yüksekokul kütüphanesi vardır.

IV.8.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Bina, kütüphane olarak yapılmış olup, dermede 39650 kitap, 18000 ciltli dergi ve 855 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 1000 metre-karelik bir alanı kaplayan kütüphanede bir okuma salonu, 50 masa ve 200 sandalye vardır. Açık raf sisteminin uygulandığı kütüphanede öğretim elemanları bir aylığına 10, öğrenciler 15 günlüğüne 5 kitap ödünç alabilmektedirler. 1989'da 34770 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik lisans eğitimlidir, ayrıca eğitimde yüksek lisans yapmıştır. Diğer personelin eğitim düzeyi ise şöyledir:

Kütüphanecilik doktora	: 1
Kütüphanecilik dışı yüksekokul	: 1
Kütüphanecilik lisans	: 1
Lise	: 7
Ortaokul	: 6
İlkokul	: 2
Toplam	:21

Personel içinde iki kişi İngilizce bilmekte, beş kişi de akademik uzman kadrosunda çalışmaktadır.

Bütçe: Tablo-7 son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 7: Çukurova Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990).

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO (%)
1986	7.489.290	76.000	1.01
1987	10.542.000	100.000	0.94
1988	21.538.000	177.000	0.82
1989	37.668.000	425.000	1.12
1990	91.248.000	700.000	0.76

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986 - 1990 döneminde üniversite bütçesi 12.1 kat artarken, kütüphane bütçesi 9.2 kat artmıştır.

Bibliyografik denetim: Kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları ve LC sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Tek alfabetik dizindeki fiş kataloga yazar adı, kitap adı ve konudan erişim yapılabilmektedir.

Kütüphanelerarası ödünç verme ve işbirliği: Çoğunluğu ODTÜ ve Hacettepe Tıp Merkezi Kütüphanesi'nden olmak üzere 49 kitap, YÖK Dokümantasyon Merkezi ve Hacettepe'den de 423 sayfa fotokopi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: Şimdilik bir bilgisayar uygulaması yoktur, ancak ileriye yönelik bazı tasarımların bulunduğu belirtilmektedir.

IV.8.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kütüphanesi: Fakülte Kütüphanesi 240 metrekarelik bir alanı kaplayan üç salonda, açık raf sistemi olarak hizmet vermektedir.

Dermede 13032 kitap, 78 ciltli ve 3 süreli yayın bulunmaktadır. Kütüphanecilik lisanslı ve akademik uzman kadrolu bir yönetici ile bir ortaokul eğitilmiş personeli vardır.

IV.9. DİCLE ÜNİVERSİTESİ

1968 yılında Diyarbakır'da kurulan bu üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibarıyla 636 öğretim elemanı ve 7916 öğrenci bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite bünyesinde Diyarbakır'daki Eğitim, Dış Hekimliği, Hukuk, Fen-Edebiyat, Mimarlık, Tıp Fakülteleri; Şanlıurfa'daki Mühendislik ve Ziraat Fakülteleri; Diyarbakır'daki Eğitim, Meslek Yüksekokulları; Şanlıurfa ve Batman'daki Meslek Yüksekokulları ile Siirt'teki Eğitim Yüksekokulu bulunmaktadır.

Üniversitede bir merkez kütüphane ile ona bağlı üç fakülte ve üç yüksekokul kütüphanesi vardır.

IV.9.1. MERKEZ KÜTÜPHANE (1)

1985'te Rektörlük binasındaki bir bölümün tâdilâtı ile hizmete giren bu kütüphanede 140 kişi kapasiteli üç okuma salonu vardır.

Dermeye erişim ve yararlanma: Kütüphanede açık raf sistemi uygulanmakta, öğrencilere 15, öğretim elemanlarına 30 gün süre ile ödünç kitap verilmektedir.

Personel: Diğer fakülte çıkışlı daire başkanının yanı sıra bir kütüphanecilik lisans, yedi lise, bir ortaokul, iki ilkokul çıkışlı personel görev yapmaktadır. Personel içinde bir kişi İngilizce bilmekte, bir kişi de (kütüphanecilik lisanslı) akademik uzman kadrosu ile görev yapmaktadır.

(1) Kütüphanelerle ilgili bilgiler Anket-87 verilerine dayanmaktadır.

Bütçe: Tablo-8 1986-1990 döneminde kütüphaneye yayın alımı için tahsis edilen kaynakları ve bunların üniversite bütçesine oranlarını göstermektedir.

Tablo 8: Dicle Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	5.891.000	40.000	0.67
1987	8.734.000	50.000	0.57
1988	15.835.000	75.000	0.47
1989	26.371.000	125.000	0.47
1990	63.771.000	240.000	0.37

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 10.8 kat artış gösterirken, kütüphane bütçesi ancak altı kat artabilmıştır. Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranında da bir düşüş eğilimi görülmektedir.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Bu konuda diğer kütüphanelerle birliktelik sağlanmıştır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite kütüphaneleriyle bu konuda işbirliği yapılmaktadır.

Bilgisayar etkinlikleri: Kütüphanede bilgisayar kullanımına yönelik bir çalışma ve tasarı şimdilik yoktur.

IV.9.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. Eğitim Fakültesi Kütüphanesi: 1982'de kurulan fakültede bir oda kütüphaneye ayrılmıştır. Katalog ve sınıflaması yapılmamış 1689 kitap ile 9 süreli yayın vardır. Lise eğitimi bir personelin bulunduğu kütüphanede kapalı raf sistemi uygulanmaktadır. Teknik konularda merkez kütüphanenin denetimi vardır.

b. Siirt Eğitim Yüksekokulu Kütüphanesi: 1982'de açılan okulun bir salonunda yer alan kütüphanede 2180 kitap ve 373 ciltli dergi bulunmaktadır. Her yönüyle merkez kütüphanenin denetimi söz konusu olup, lise eğitimi bir personel hizmetleri yürütmektedir.

IV.10. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

1982'de İzmir'de kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibarıyla 21961 öğrenci ve 1234 öğretim elemanı vardır (YÖK 1988). Üniversite bünyesinde İzmir'deki Buca Eğitim, Güzel Sanatlar, Hukuk, İktisadi ve İdari Bilimler, İlahiyat, Mühendislik-Mimarlık, Tıp Fakülteleri; Denizli'deki Denizli Mühendislik Fakültesi; İzmir'deki Adalet, Meslek; Aydın'daki Aydın Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik; Muğla'daki Muğla İşletmecilik; Demirci'deki Demirci Eğitim; Denizli'deki Denizli Eğitim; Manisa'daki Manisa Maliye Muhasebe Yüksekokulları ile İzmir'deki Devlet Konservatuvarı bulunmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphanenin yanı sıra sekiz fakülte, beş enstitü ve sekiz yüksekokul kütüphanesi vardır.

IV.10.1. MERKEZ KÜTÜPHANE (1)

Rektörlük binasındaki bir kısımda 1986'da açılan kütüphanede katalog ve sınıflaması yapılmamış 7635 kitap ve 274 süreli yayın vardır. Derme sadece öğretim elemanlarına açıktır.

(1) Kütüphanelere ilişkin veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

Personel : Daire başkanı kütüphanecilik lisanslıdır. Diğer personelin eğitim durumuna göre dağılımı şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 1
Diğer fakülte	: 1
Lise	: 3
Ortaokul	: 1
İlkokul	: 1
Toplam	: 7

Personel içinde iki kişi İngilizce bilmekte, akademik uzman kadrosu ise bulunmamaktadır.

Bütçe: Tablo-9 son beş yılda kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 9: Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO (%)
1986	8.908.978	35.000	0.39
1987	13.555.000	50.000	0.36
1988	25.729.000	110.000	0.42
1989	48.989.000	315.000	0.64
1990	98.335.000	600.000	0.61

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 11 kat artarken, kütüphane bütçesi 17 kat artış göstermiştir.

Bibliyografik denetim: Merkez kütüphanede 1987'den itibaren Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları uygulamasına geçilmiş, sınıflamada ise Dewey sistemi kullanılmakta-

dır.

Bilgisayar etkinlikleri: Henüz bir uygulama olmayıp, ileriye yönelik bazı tasarımlar vardır.

IV.10.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesi: 1961'de Eğitim Enstitüsü olarak açılan, 1982'de fakülte olan okulun kütüphanesinde 16000 kitap ve 137 ciltli dergi vardır. Kütüphane 100 metrekarelik bir alanda, kapalı raf sistemi ile hizmet vermektedir. Kütüphanecilik lisanslı yöneticinin yanısıra ortaokul eğitilmiş bir görevlinin bulunduğu kütüphanede 1987'den beri Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

b. Denizli Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi: 1977'de Denizli'de kurulan fakültenin bir bölümü kütüphane olarak tādil edilmiştir. Yeni tayin edilen bir kütüphaneci, diğer fakülte çakışlı bir yönetici ve lise eğitilmiş bir personel ile 60 metrekarelik bir alanda 3146 kitap ile hizmet vermeye çalışmaktadır.

c. İlâhiyat Fakültesi Kütüphanesi: 1967'de kurulan fakültede 300 metrekarelik bir alan kütüphane için ayrılmıştır. Kütüphanenin dermesinde 21898 kitap vardır. Lise eğitilmiş bir görevli kütüphaneden sorumlu olup, kataloglama ve sınıflama yapılmamaktadır.

d. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi: 1982'de kurulan fakültenin bir bölümü kütüphane olarak tasarlanmış ve bu amaçla 756 metrekarelik bir alan ayrılmıştır. Kütüphanede 27217 kitap, 2151 ciltli dergi ve 140 süreli yayın bulunmaktadır. Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sisteminin uygulandığı kütüphanede, kütüphanecilik lisanslı bir yönetici ile üç lise, bir ortaokul eğitilmiş personel bulunmaktadır.

e. Tıp Fakültesi Kütüphanesi: Kütüphane fakültenin bir bölümünde, 1381 kitap, 260 ciltli dergi ve 75 süreli yayın ile Meslek Yüksekokulu eğitilmiş bir görevlinin yönetiminde hizmet vermektedir.

f. Güzel Sanatlar Fakültesi Kütüphanesi: 1975'de açılan fakültenin 100 metrekarelik bir kısmı kütüphane olarak tahsis edilmiş, kütüphanede 20453 kitap, 110 ciltli dergi ve 29 süreli yayın bulunmaktadır. Lise eğitilmiş bir personelin bulunduğu bu kütüphanede kataloglama ve sınıflama yapılmamaktadır.

g. Hukuk Fakültesi Kütüphanesi: 1978'de açılan fakültenin kütüphanesinde 24000 kitap, 1450 ciltli dergi ve 63 süreli yayın bulunmaktadır. Kütüphanenin diğer fakülte çıkışlı yöneticisinin yanısıra bir lise, bir ilkokul eğitilmiş personeli vardır. Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

h. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kütüphanesi: 1982'de açılan fakülte kütüphanesinde 500 kitap, 20 süreli yayın bulunmaktadır. Ortaokul eğitilmiş bir personelin bulunduğu kütüphanede kataloglama ve sınıflama işlemleri yapılmamaktadır.

Dokuz Eylül Üniversitesi'nin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Demirci Eğitim Yüksekokulu, Denizli Eğitim Yüksekokulu, İzmir Meslek Yüksekokulu, Manisa Maliye Muhasebe Yüksekokulu, Muğla İşletmecilik Yüksekokulu ve Devlet Konservatuvarı'nda "kütüphane" adı verilen kısımlarda anlamlı bir kütüphane hizmetinin varlığından sözedilemez.

IV.11. EGE ÜNİVERSİTESİ

1955'de kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibarıyla 17379 öğrenci ve 1645 öğretim elemanı vardır (YÖK 1988). Üniversite, İzmir'deki Diş Hekimliği, Eczacılık, Edebiyat, Fen, Mühendislik, Tıp, Ziraat Fakültele-ri ile, Basın-Yayın, Ege Meslek, Hemşirelik, Su Ürünleri Yüksekokulları ve Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı'ndan oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ile yedi fakülte ve onlara bağlı 19 bölüm kütüphanesi ve üç yüksekokul kütüpha-

nesi vardır. Bu kütüphanelerde toplam 219500 kitap ile 20000 ciltli dergi ve 280 süreli yayın bulunmaktadır.

IV.11.1. MERKEZ KÜTÜPHANE (1)

Başka amaçla yapılan bina sonradan kütüphaneye tahsis edilmiştir. Dermede 22000 kitap, 1500 ciltli dergi ve 44 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 80 metre-karelik bir alanı kaplayan kütüphanede iki okuma salonu, 30 masa ve 30 sandalye bulunmaktadır. Büyük ölçüde açık raf sistemi olan dermeden öğretim elemanlarına 30 günlüğüne 10, öğrencilere 15 günlüğüne 3 kitap ödünç verilmektedir. 1986'da 15089 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Daire başkanı diğer fakülte çıkışlı olup, diğer personelin eğitim durumuna göre dağılımı şöyledir:

Diğer fakülte	: 1
Lise	: 3
Ortaokul	: 1
İlkokul	: 1
Toplam	: 6

Personel içinde iki kişi İngilizce bilmekte olup, akademik uzman kadrosu yoktur.

Bütçe: Tablo-10 son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde kütüphane bütçesi 28 kat artarken, üniversite bütçesi 11.4 kat artmıştır.

(1) Kütüphanelerle ilgili veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

Tablo 10: Ege Üniversitesi Kütüphane Bütçesi (1986-1990)
(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO (%)
1986	12.059.677	25.000	0.20
1987	17.775.000	120.000	0.67
1988	33.512.000	247.000	0.73
1989	57.717.000	475.000	0.82
1990	137.803.000	700.000	0.50

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Bibliyografik denetim: Kataloglama ve sınıflama açısından kütüphaneler arasında birlik ve beraberlik yoktur. Merkez kütüphanede 1987'den itibaren Anglo-Amerikan Kataloglama Kurallarına ve Dewey sınıflama sistemine geçilmesi planlanmıştır.

IV.11.2. Diğer Kütüphaneler

a. Tıp Fakültesi Kütüphanesi: 1964'de kurulan fakültenin kütüphanesi 1458 metrekarelik bir alanda hizmet vermektedir. 19484 kitap, 5500 ciltli dergi ve 181 dergi abonelinin bulunduğu kütüphane açık raf sistemi ile hizmet vermektedir. Öğretim elemanları ve öğrencilere 15 günlüküne bir kitap ödünç verilmektedir. Diğer fakülte çıkışlı yöneticinin yanı sıra bir diğer fakülte, iki yüksekokul, üç lise, bir ortaokul, üç ilkokul eğitimli personeli bulunmaktadır. Bütçe ve teknik hizmetler yönünden bağımsız olan kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve NLM sınıflama sistemi uygulanmaktadır.

b. Ziraat Fakültesi Kütüphanesi: 1955'te kurulan fakültenin kütüphanesi, merkez kütüphaneden bütünüyle "bağımsız" gibi hizmet vermektedir. 485 metrekarelik bir

alanda hizmet veren kütüphanede 20000 kitap ve 16 dergi aboneli bulunmaktadır. Sadece öğretim üyelerine açık olan kütüphanede kütüphanecilik lisanslı bir şef, bir lise, bir ortaokul eğitimli personel bulunmaktadır.

IV.12. ERCİYES ÜNİVERSİTESİ

1978'de Kayseri'de kurulan üniversitede, 1988-89 öğretim yılı itibariyle 6566 öğrenci ve 474 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite bünyesinde Kayseri'deki Tıp, Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik Fakülteleri ile Kayseri'deki Meslek, Yozgat'taki Meslek ve Nevşehir'deki Turizm ve Otelcilik Yüksekokulları bulunmaktadır.

Merkez kütüphane ile ona bağlı iki fakülte, bir enstitü ve üç yüksekokul kütüphanesi vardır. (1)

IV.12.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Kütüphane binası, kütüphane amaçlı yapılmış, 25000 kitap, 11500 ciltli dergi ve 434 süreli yayına sahiptir.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: Derme büyük ölçüde açık raf sistemi olup, 350 kişi kapasiteli üç salonda hizmet verilmektedir. Öğretim elemanları bir ayına 5, öğrenciler 15 günlüğüne 3 kitap ödünç alabilmektedirler. 1989'da 7255 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Yüksekokul çıkışlı olan daire başkanının yanısıra diğer personelin eğitim düzeyi şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 3
Diğer fakülte	: 2
Lise	: 4
Ortaokul	: 4
İlkokul	: 7
Toplam	: 20

(1) Bağlı fakülte ve yüksekokul kütüphanelerine ilişkin veri elde edilememiştir.

Personel içinde yabancı dil bilen yok, kütüphanecilik lisanslı üç görevliye akademik uzman kadrosu sağlanmıştır.

Bütçe: Tablo-11 son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 11: Erciyes Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)			
Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	4.950.276	40.000	0.80
1987	7.068.000	50.000	0.70
1988	14.894.000	60.000	0.40
1989	23.372.000	325.000	1.39
1990	50.047.000	903.000	1.80

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 10 kat artarken, bu artış kütüphane bütçesi için 22.5 kat olarak gerçekleşmiştir.

Bibliyografik denetim: Merkez kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları ile LC ve NLM sınıflama sistemleri kullanılmaktadır. Kütüphaneler arasında bu konuda birlik ve beraberlik yoktur.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: 1989'da diğer kütüphanelerden 15 kitap ve 1500 sayfa fotokopi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: Commodore-1084 marka bir PC ile dermenin üniversitenin merkezi bilgisayarına yüklen-

mesine çalışılmaktadır. İleriye yönelik olarak bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılması düşünülmektedir.

IV.13. FIRAT ÜNİVERSİTESİ

1975'de Elazığ'da kurulan üniversitede, 1988-89 öğretim yılı itibariyle 5789 öğrenci ve 496 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Elazığ'daki Mühendislik, Fen-Edebiyat, Teknik Eğitim, Veterinerlik, Tıp Fakülteleri ile Elazığ'daki Meslek, Su Ürünleri, Tunceli ve Bitlis'teki Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

IV.13.1. KÜTÜPHANE

Üniversitede 1983 yılında yapılan bir merkez kütüphane vardır. Kütüphanede 52496 kitap, 551 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 1781 metrekare alana sahip olan kütüphanede üç okuma salonu ve 200 kişilik kapasitesi mevcuttur. Açık raf sisteminin uygulandığı kütüphanede öğretim elemanlarına sömestrelık 5, öğrencilere 30 günlüğüne 2 kitap ödünç verilmektedir. 1989'da ödünç verilen kitap sayısı 21850'dir.

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik lisanslıdır. Diğer personelin ise eğitim düzeyi şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 4
Yüksekokul	: 3
Lise	: 6
Ortaokul	: 4
İlkokul	: 2
Toplam	:19

Mevcut personel içinde üç kişi İngilizce bilmektedir. Kütüphanecilik eğitimi gören dört kişiye ise akademik uzman kadrosu verilmiştir.

Bütçe: Tablo-12 son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 12: Fırat Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)			
Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	4.187.542	42.700	1.01
1987	6.177.000	45.000	0.72
1988	12.253.000	120.000	0.97
1989	21.408.000	160.000	0.74
1990	50.419.000	300.000	0.59

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 12 kat artarken, kütüphane bütçesi sadece yedi kat artmıştır.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Alfabetik dizindeki fiş kataloga yazar adı, kitap adı ve konudan erişilebilmektedir.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: 1989'da 6 kitap ve 636 sayfa fotokopi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: Kütüphanede bulunan IBM-PC'den süreli yayın listesi çıkarma ve yeni gelen yayınları listelemede yararlanılmaktadır. İleriye yönelik olarak ödünç verme ve sağlamada bilgisayar kullanımı tasarlanmaktadır.

IV.14. GAZİ ÜNİVERSİTESİ

1982'de kurulan üniversitede, 1988 itibariyle, 28763 öğrenci ve 1836 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Ankara'daki Fen-Edebiyat, İdari Bilimler, Gazi Eğitim, Teknik Eğitim, Mesleki Eğitim, Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Mühendislik-Mimarlık Fakültelerinden; Ankara'daki Basın-Yayın, Eğitim, Maliye Meslek, Sanat Eğitimi, Tapu-Kadastro Meslek, Kız Sanat Eğitimi; Bolu'daki Bolu Eğitim, Bolu Meslek, Bolu İdari Bilimler; Kırşehir'deki Kırşehir Eğitim, Kırşehir Meslek; Kastamonu'daki Kastamonu Eğitim Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ve ona bağlı altı fakülte kütüphanesi ile bir yüksekokul kütüphanesi vardır. Bu kütüphanelerde toplam 139750 kitap bulunmaktadır. Fakülte kütüphanelerinde bulunan 94750 kitabın büyük çoğunluğunun duplike ve güncelliğini yitirmiş oldukları belirtilmiştir.

IV.14.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Kütüphane 2000 metrekarelik bir binaya yerleşmiş olup, fonksiyonel olmadığı belirtilmektedir. Kütüphane dermesinde 45000 kitap, 13500 ciltli dergi ve 1165 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar: İki okuma salonu, iki süreli yayın salonu, dört ofis, bir rezerv salonuna sahiptir.

Yararlanma: Açık raf sisteminin uygulandığı kütüphanede öğrenciler 10 günlüğüne 2, öğretim elemanları iki aylığına 20 kitap ödünç alabilmektedirler. Yüksek lisans öğrencileri de bir aylığına 10 kitap alabiliyorlar. 1989'-da 31636 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik eğitilmiş ve 26 yıllık deneyime sahiptir. Diğer personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 17
Lise	: 7
Ortaokul	: 2
İlkokul	: 4
Toplam	: 30

Personel içinde bir kişi orta, 15 tanesi ise az derecede İngilizce bilgisine sahiptir. Kütüphanecilik eğitilmiş 17 kişinin hepsine de akademik uzman kadrosu sağlanmıştır.

Bütçe: Tablo-13 son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 13: Gazi Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	11.203.338	100.000	0.89
1987	17.089.000	155.750	0.91
1988	29.872.000	282.000	0.94
1989	49.805.000	700.000	1.40
1990	113.995.000	1.000.000	0.87

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 10.1 kat artarken, kütüphane bütçesi 10 kat artış göstermiştir.

Bibliyografik denetim: Merkez kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ile LC ve NLM sınıflama sistemleri kullanılmaktadır. Tüm bağlı kütüphanelerde Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'na geçiş için, Ankara'daki bağlı kütüphanelerin görevlilerine bu konuda bir kurs düzenlenmiş ve onların da bu sisteme geçmelerinin sağlanacağı, ilk etapta Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi'nde bu yönde çalışmalar yapılacağı belirtilmiştir. Bağlı kütüphanelerin teknik işlemleri merkez kütüphane tarafından yürütülmektedir.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Bu kapsamda 1989'da diğer kütüphanelerden 54 kitap (15'i yurtdışından), 71 adet fotokopi sağlanmış, diğer kütüphanelere 14 kitap ve 3 adet fotokopi gönderilmiştir.

Bilgisayar etkinlikleri: Şu anda bilgisayardan yararlanılmamakla birlikte, ileriye yönelik çeşitli tasarıları olduğu belirtilmiştir.

IV.15. GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ

1987'de kurulan üniversitede, 1988-89 öğretim yılı itibarıyla 1803 öğrenci ve 132 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Gaziantep'teki Fen-Edebiyat, Mühendislik, Tıp, İktisadi ve İdari Bilimler, Eğitim; Şanlıurfa'daki Ziraat ve İlahiyat Fakülteleri ile Gaziantep'teki Gaziantep Meslek; Kahramanmaraş'taki Kahramanmaraş Meslek ve Kilis'teki Kilis Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

IV.15.1. KÜTÜPHANE

Üniversitede sadece merkez kütüphane vardır. Tâdil edilmiş bir binaya yerleşen kütüphanede 34748 kitap, 10708 ciltli dergi ve 283 süreli yayın bulunmaktadır. Açık raf sisteminin uygulandığı kütüphanede öğrencilere 15 günlüğüne 3, öğretim elemanlarına bir aylığına 10 kitap ödünç verilmektedir. 1989'da 17729 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Daire başkanı yüksekokul çıkışlıdır. Diğer personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Yüksekokul	: 1
Lise	: 5
Ortaokul	: 2
İlkokul	: 3
Toplam	: 11

Personel içinde iki kişi İngilizce bilmekte, akademik uzman kadrosu ise bulunmamaktadır.

Bibliyografik denetim: Kataloglamada Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları, sınıflamada ise LC sistemi uygulanmaktadır.

Bütçe: Tablo-14, son üç yıllık dönemde, Üniversiteye, Üniversite kütüphanesine ve kütüphane bütçesinin Üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 14: Gaziantep Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1988-1990)

			(BİN TL.)
Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO (%)
1988	8.018.000	85.000	1.06
1989	13.771.000	120.000	0.87
1990	28.645.000	400.000	1.39

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüldüğü gibi son üç yıllık dönemde üniversite bütçesi 3.5 kat artarken, kütüphane bütçesi 4.7 kat artış göstermiştir.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Fotokopiler için YÖK Dokümantasyon Merkezi, kitaplar için ODTÜ

Kütüphanesi başta olmak üzere diğer üniversite kütüphaneleriyle işbirliğinde bulunmaktadır.

Bilgisayar etkinlikleri: Şimdilik bir çalışma olmakla birlikte, ileriye yönelik bazı tasarımların bulunduğu belirtilmiştir.

IV.16. HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

1967'de kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibariyle 22500 öğrenci ve 2391 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Ankara'daki Fen, Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Eğitim, Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik, Güzel Sanatlar ile Zonguldak'taki Zonguldak Mühendislik Fakültelerinden; Ankara'daki Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, Hemşirelik, Ev Ekonomisi, Sağlık Teknolojisi, Yabancı Diller, Sosyal Hizmetler, Sağlık İdaresi, Mesleki Teknolojisi, Ankara Meslek Yüksekokullarından ve Zonguldak'taki Zonguldak Meslek, Ereğli'deki Ereğli Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Üniversitede iki önemli kütüphane bulunmaktadır. Bunlardan birisi Tıp Merkezi Kütüphanesi, diğeri de üniversitenin Beytepe kampüsündeki Beytepe Merkez Kütüphanesi'dir.

IV.16.1. TIP MERKEZİ KÜTÜPHANESİ

Kütüphane, Morfoloji binasında iki kat ve bir asma kattan ibaret bir alana yerleşmiştir. Dermede 50000 kitap, 65000 ciltli dergi ve 700 süreli yayın bulunmaktadır.

Dermeden yararlanma: Açık raf sisteminin kullanıldığı kütüphanede öğretim elemanları ve öğrencilere bir aylığına ödünç kitap verilmektedir.

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik yüksek lisanslı, kütüphane müdürü ise kütüphanecilik doktoralıdır. Personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 2
Kütüphanecilik yüksek lisans	: 2
Diğer fakülte ve yüksekokul	: 8
Lise	:14
Ortaokul	: 3
İlkokul	: 7
Toplam	:36

Personel içinde dört kişi İngilizce bilmekte, kütüphanecilik eğitilmiş dört kişi de akademik uzman kadrosunda çalışmaktadır.

Bütçe: Tablo-15, 1986-1990 döneminde kütüphaneye yayın alımı için ayrılan kaynakları ve bunların üniversite bütçesine oranlarını göstermektedir.

Tablo 15: Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO (%)
1986	17.538.479	130.030	0.74
1987	25.011.000	190.000	0.75
1988	46.680.000	300.000	0.64
1989	77.110.000	870.000	1.12
1990	197.080.000	1.620.000	0.82

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Görüldüğü gibi son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 11.2 kat artış gösterirken, bu artış kütüphane bütçesinde 12.4 kat olarak gerçekleşmiştir.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve NLM sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite kütüphaneleriyle geniş ölçüde işbirliği yapılmaktadır. Ülkenin en zengin tıp dermesine sahip olan kütüphane 1989'da diğer üniversite kütüphanelerine 36263 sayfa fotokopi göndermiştir.

Bilgisayar etkinlikleri: Türkiye kütüphanelerinde ilk bilgisayar uygulaması (1970'lerde) bu kütüphanede gerçekleştirilmiştir. Günümüzde DIALOG'tan bilgi tarama hizmetleri yapılmakta, ayrıca kütüphanenin çeşitli etkinlikleri için yazılım geliştirme çalışmaları sürmektedir. Hacettepe Üniversitesi kütüphaneleri arasında bir bilgi ağı kurma yönünde tasarıları bulunduğu belirtilmiştir.

IV.16.2. BEYTEPE MERKEZ KÜTÜPHANESİ

1977'de kütüphane binası olarak 5500 metrekarelik bir alanda kurulan kütüphanenin dört katlı bir binası vardır. Dermesinde 68000 kitap, 58000 ciltli dergi ve 579 süreli yayın bulunmaktadır.

Dermeden yararlanma: Açık raf sisteminin kullanıldığı kütüphanede öğretim elemanlarına bir aylığına 10, öğrencilere ise bir aylığına 5 kitap ödünç verilmektedir. 1989'da 41336 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Kütüphaneyi "şube müdürü" ünvanlı, kütüphanecilik yüksek lisanslı bir görevli yönetmektedir. Diğer personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	:	4
Kütüphanecilik yüksek lisans	:	1
Lise	:	10
Ortaokul	:	6
İlkokul	:	5
Toplam	:	26

Şube müdürü dahil kütüphanecilik eğitilmiş altı kişi İngilizce bilmekte, kütüphanecilik eğitilmiş bütün personel (beş kişi) akademik uzman kadrosu ile çalışmaktadır.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite kütüphaneleriyle işbirliğine önem verilmektedir. Bu kapsamda 1989'da 91 kitap ve 195 sayfa fotokopi sağlanmış, diğer kütüphanelere de 43 kitap ve 951 sayfa fotokopi gönderilmiştir.

Bilgisayar etkinlikleri: Beytepe Merkez Kütüphanesi, şimdilik Tıp Merkezi Kütüphanesi'ndeki DIALOG olanaklarından yararlanmaktadır. Yakın gelecekte kitap kayıtlarınının Tıp Merkezi Kütüphanesi'ndeki bilgisayara yükleneyeceği belirtilmiştir.

IV.17. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

1975'de Malatya'da kurulan üniversitede 1988 itibarıyla 3315 öğrenci ve 223 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Malatya'daki Fen-Edebiyat, Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri ile Malatya'daki Malatya Meslek ve Adıyaman'daki Adıyaman Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

IV.17.1. KÜTÜPHANE

Üniversitede sadece merkez kütüphane vardır ve kütüphane binası başka amaçla yapılarak 1985'de kütüphaneye tahsis edilmiştir. Kütüphanede 18000 kitap, 50 ciltli dergi ve süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 152 metrekare kullanım alanı olan kütüphane, öğretim üyelerine açık olmak üzere, kapalı raf sistemi ile hizmet vermektedir. Öğretim üyeleri üç aylığına 10, öğrenciler bir haftalığına 2 kitabı ödünç alabilmektedirler. 1989'da 18400 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Daire başkanı başka fakülte çıkışlı olup, görevi tedviren yürütmektedir. Diğer personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 2
Diğer fakülte	: 1
Lise	: 4
Ortaokul	: 1
İlkokul	: 1
Toplam	: 9

Personel içinde bir kişi İngilizce, bir kişi Fransızca bilmekte, kütüphanecilik eğitilmiş iki kişiye akademik uzman kadrosu verilmiştir.

Bütçe: Tablo-16, son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 16: İnönü Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	2.356.572	7.820	0.33
1987	3.577.000	20.000	0.55
1988	7.594.000	40.000	0.52
1989	15.349.000	150.000	0.97
1990	31.050.000	290.000	0.93

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 13.1 kat artarken, kütüphane bütçesi 37 kat artmıştır.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Kütüphanede yazar adına göre bir fiş katalog vardır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Daha ziyade yakın çevredeki üniversite kütüphaneleri olmak üzere bu tür etkinlikte bulunmaktadırlar.

Bilgisayar etkinlikleri: Kütüphanede bilgisayar kullanımına yönelik herhangi bir tasarı yoktur.

IV.18. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

1933 yılında Darülfünun'un üniversiteye çevrilmesiyle kurulan İstanbul Üniversitesi'nde 1988-89 öğretim yılı itibariyle 39873 öğrenci ve 2574 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). İstanbul Üniversitesi Edebiyat, Fen, Siyasal Bilgiler, İktisat, İşletme, Hukuk, İstanbul Tıp, Cerrahpaşa Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Orman, Veteriner, Mühendislik Fakülteleri ile Florence Nightingale Hemşirelik, Basın-Yayın, Su Ürünleri, Tütün Ekserleri ve Adalet Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphanenin yanı sıra 13 fakülte kütüphanesi ile bölüm, seminer ve enstitü kütüphaneleri bulunmaktadır. Bu kütüphanelerin toplam kitap varlığı 1.200.000 civarındadır. Merkez Kütüphane Derleme Yasası'ndan yararlandığı için kitap ve dergilerin büyük çoğunluğunu Türkçe kaynaklar oluşturmaktadır. Kütüphanelere geldiği belirtilen 4113 süreli yayının 557'si yabancı kaynaklı olup 3556'sı ise Derleme Yasası ile gelen Türkçe süreli yayınlardır.

IV.18.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Merkez kütüphane günümüzde iki ayrı binada hizmet vermektedir. Birinci bina (eski) Nâdir Eserler ve Müze Bölümü olarak hizmet vermektedir. Burada 18600 yazma, 25000 basma kitap ile 1600 harita ve plan, 873 albüm bulunmaktadır. Bu eserlerin çoğunluğu tarihsel önem taşımaktadır.

1985 yılında hizmete giren yeni bina kütüphane olarak tasarlanıp yapılmıştır. Burada yaklaşık 400000 kitap, 3556 Türkçe ve 214 yabancı süreli yayın ile 30000 ciltlik gazete koleksiyonu bulunmaktadır. Aynı anda 800 kişiye hizmet verebilen kütüphaneden üniversitenin bütün öğrencileri kütüphane kartı çıkartarak yararlanabilmektedirler. Altı katlı bir binaya sahip kütüphanenin 8500 metrekare kullanım alanı, 1200 kişi kapasiteli okuma salonları ve 1.000.000 kitap kapasiteli depoları bulunmaktadır.

Dermeye erişim ve yararlanma: Kütüphanede kapalı raf sistemi kullanılmakta olup ödünç verme işlemi, sınırlı sayıda ki çift nüshalar hariç, yapılmamaktadır. Bu yüzden 1989'da ödünç verilen kitap sayısı 1002 olarak çok düşük bir düzeyde gerçekleşmiştir. Kitapların Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu ile sağlanmasının ödünç vermemenin temel nedeni olduğu belirtilmiştir.

Personel: Daire başkanı diğer bir fakülte çıkışlı olup, diğer personelin eğitim durumu şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 7
Diğer fakülte veya yüksekokul	: 4
Lise	: 14
Ortaokul	: 5
İlkokul	: 7
Toplam	: 37

Personel içinde bir kişi İngilizce, bir kişi de Fransızca bilmektedir. Kütüphanecilik eğitilmiş üç kişiye de akademik uzman kadrosu sağlanmıştır.

Bütçe: Tablo-17, son beş yıllık dönemde kütüphaneye tahsis edilen kaynakları ve bunun üniversite bütçesine oranını göstermektedir.⁽¹⁾

(1) İstanbul Tıp ve Cerrahpaşa Tıp Fakülteleri Kütüphaneleri, yayın harcamalarını kendi fakültelerinin döner sermayelerinden yapmakta, bu bütçeden pay almamaktadırlar.

Tablo 17: İstanbul Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

			(BİN TL.)
Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	25.907.000	97.000	0.37
1987	40.185.000	350.000	0.87
1988	62.565.000	700.000	1.11
1989	103.550.000	1.000.000	0.96
1990	254.967.000	1.000.000	0.39

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi, 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 9.8 kat artarken kütüphane bütçesi 10.3 kat artmıştır. Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranında ise yıllara göre önemli farklılıklar görülmektedir.

Bibliyografik denetim: Merkez kütüphanede 1984'den itibaren Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları (AACR2) ve Evrensel Onlu Sınıflama Sistemi (UDC) kullanılmaktadır. Fakülte kütüphanelerinde de aynı uygulamalara başlanması için seminer ve toplantılar yapıldığı belirtilmiştir. Merkez kütüphane diğer kütüphaneler için yayın satın alma yapmakta, ancak eleman yetersizliği nedeniyle kataloglama ve sınıflama işlemleri yapmamaktadır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite kütüphaneleriyle kitap ve fotokopi sağlamada işbirliği yapılmaktadır.

Bilgisayar etkinlikleri: Üniversitenin Haydar Furgaç Elektronik Hesap ve Araştırma Merkezi tarafından kütüphane için hazırlanan yazılım tamamlanmak üzere olup öncelikle kütüphane katalogunun bilgisayara geçirilmesi,

daha sonra da satınalma ve diğer alanlarda bilgisayar kullanımına geçilmesi planlanmaktadır.

IV.18.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi: 3839 kitap ve 29 güncel süreli yayının bulunduğu kütüphane 130 metre-karelik bir alanda hizmet vermektedir. Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları (AACR2) ve Dewey sınıflama sisteminin kullanıldığı kütüphanede açık raf sistemi uygulanmakta, bir kütüphanecilik lisanslı ve bir lise eğitilmiş personeli bulunmaktadır.

b. Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanesi: 414 metre-karelik kullanım alanı bulunan kütüphanede 283 kitap ve 26 süreli yayın bulunmaktadır. Bir diğer fakülte, iki ortaokul ve bir ilkokul çıkışlı personel kütüphane hizmetlerini yürütmektedir.

c. İktisat Fakültesi Kütüphanesi: Bir okuma salonu ve 10 odayı kaplayan kütüphanede 44407 kitap, 95 güncel süreli yayın ve 7952 ciltli dergi bulunmaktadır. Bir kütüphanecilik lisans, iki diğer fakülte, bir lise, bir ortaokul, bir ilkokul eğitilmiş personel kütüphane hizmetlerini yürütmektedir.

d. Hukuk Fakültesi Kütüphanesi: 1120 metre-karelik bir alanda bir okuma salonu ve dokuz odalık bir kısımda hizmet veren kütüphanede bir kütüphanecilik lisans, dört lise, bir ortaokul, bir ilkokul eğitilmiş personel bulunmaktadır.

e. Siyasal Bilgiler Fakültesi Kütüphanesi: 214 metre-karelik bir alanda hizmet veren kütüphanede 9961 kitap, 110 süreli yayın ve 1293 ciltli dergi bulunmaktadır. Bir diğer fakülte ve iki lise eğitilmiş personel kütüphane hizmetlerini yürütmektedir.

f. Fen Fakültesi Kütüphanesi: Kütüphanecilik lisanslı bir görevlinin yönetimindeki kütüphanede 9535 kitap, 2476 ciltli dergi, 162 süreli yayın bulunmakta, Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi uygulanmaktadır.

g. İşletme Fakültesi Kütüphanesi: 200 metrekarelik bir alana ve 21371 kitaba sahip olan kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları uygulanmakta, bir kütüphanecilik lisans, bir lise eğitilmiş personeli bulunmaktadır.

İstanbul Üniversitesi'nde, veri yokluğu nedeniyle burada belirtilmeyen Edebiyat, İstanbul Tıp, Cerrahpaşa Tıp, Orman, Veteriner, Mühendislik Fakülteleri ile çeşitli bölüm ve enstitülerde kütüphaneler bulunmaktadır. Bölüm, enstitü, seminer kütüphanelerinin fakülte kütüphanelerine bağlanması için yapılan girişimlerin öğretim üyelerinin karşı çıkması sonucu şimdilik sonuçlandırılmadığı ifade edilmiştir.

IV.19. İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

1773 yılında Mühendishane-i Berri-i Hümayun adı ile eğitime başlayan okul, çeşitli aşamalardan sonra 1944 yılında üniversite haline gelmiştir. 1988-89 öğretim yılı itibariyle 15426 öğrenci ve 1554 öğretim elemanına sahiptir (YÖK 1988).

Üniversite bünyesinde İstanbul'daki Elektrik-Elektronik, Kimya-Metalurji, Fen-edebiyat, İnşaat, Makina, Mimarlık, Gemi İnşaat ve Deniz Bilimleri, Maden, İşletme, Uçak ve Uzay Bilimleri Fakülteleri ile Sakarya'daki Sakarya Mühendislik, Sakarya Meslek, Düzce'deki Düzce Meslek Yüksekokulları ve İstanbul'daki Türk Musikisi Konservatuarı bulunmaktadır.

Mühendishane-i Berri-i Hümayun adı altında Halıcıoğlu'nda açılan ilk mühendislik okulunda 1876 yılında bir basımevi kurulmuş, burada basılan kitaplar merkez

kütüphanenin çekirdeğini oluşturmuştur. 1923 yılında Gümüşsuyu'na taşınan merkez kütüphanesi, zamanla üniversitenin üç ayrı binaya taşınması sonucu fakülte kitaplıklarının kurulması ile önemini yitirmiştir. 1982 yılında merkez kütüphanede köklü bir reorganizasyon çalışmasına başlanmış, 1983 yılında ise merkezileşme yolunda ilk adımlar atılmıştır. Merkez kütüphane, 1986'da Ayazağa kampusundaki yeni yerine taşınmıştır.

Üniversitede merkez kütüphanenin yanısıra dokuzu kampus dışında olmak üzere 11 fakülte, üç yüksek okul, bir enstitü ve bir bölüm kütüphanesi bulunmaktadır. Bu kütüphanelerin 1987 itibarıyla 262.090 kitap, 54657 ciltli dergi ve 930 süreli yayına sahip oldukları görülmektedir.

IV.19.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Bina kütüphane amaçlı olarak yapılmıştır. 104000 kitap, 30000 ciltli dergi ve 450 süreli yayın dermeyi oluşturmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 2500 metrekarelik bir alanı kaplayan kütüphanede bir okuma salonu, 77 masa ve 400 sandalye vardır. Açık raf sistemi uygulanmakta olup, öğrenciler 15 günlüğüne 2, öğretim elemanları iki aylığına 10 kitabı ödünç alabilmektedirler.

Personel: Daire başkanı diğer fakülte çıkışlıdır. Personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Kütüphanecilik doktora	:	1
Kütüphanecilik lisans	:	3
Diğer fakülte ve yüksek okul	:	7
Lise	:	13
Ortaokul	:	5
İlkokul	:	5
Toplam	:	34

Personel içinde yedi kişi İngilizce bilmekte, kütüphanecilik eğitilmiş dört kişi ise akademik uzman kadrosun-

da çalışmaktadır.

Bütçe: Tablo-18, son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 18: İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)			
Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	9.652.831	15.000	0.15
1987	13.736.000	150.000	1.09
1988	24.560.000	450.000	1.62
1989	44.216.000	1.202.000	2.71
1990	104.426.000	2.252.000	2.15

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 10.8 kat artarken, kütüphane bütçesindeki artış 150.1 kat olarak gerçekleşmiştir.

Bibliyografik denetim: Kütüphaneye ilişkin üniversite senatosu kararında "Tüm kitaplıklar, Koordinasyon Komitesince kararlaştırılan kodlama, sınıflandırma, sıralama ve bilgi derleme işlemine uyarlar." denmektedir (Anket-87). Bu karar uyarınca bütün kütüphanelerde Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve UDC sınıflama kullanımı planlanmış, ancak eleman yetersizliği nedeniyle tam olarak uygulanamamaktadır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Bu çerçevede 1989 yılında 17 kitap ve miktarı belirtilmeyen sayıda fotokopi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: IBM 4341 marka bir bilgisayardan kataloglama ve süreli yayınlarda yararlanılmaktadır. Yazılım, Bilgi İşlem Merkezi ile kütüphanecilerin ortaklaşa çalışmaları ile hazırlanmıştır. Daha geniş kapsamlı bilgisayar tasarısı olduğu belirtilmiştir.

IV.19.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi: 1971'de kurulan fakültede kütüphane için 50 metrekarelik bir alan ayrılmıştır. 8910 kitap ve 27 süreli yayının bulunduğu dermede açık raf sistemi uygulanmaktadır. Tüm harcamalar ve teknik işlemler merkez kütüphane tarafından yapılmakta olup diğer fakülte çıkışlı bir görevli kütüphaneyi yönetmektedir.

b. Elektrik-Elektronik Fakültesi Kütüphanesi: 1934'te kurulan fakültenin kütüphanesinde 22863 kitap, 151 süreli yayın vardır. Kitap ve dergi satın alımları ile teknik işlemler merkez kütüphane tarafından yerine getirilmektedir. Açık raf sistemi olan kütüphanenin yöneticisi sanat enstitüsü çıkışlıdır. Ayrıca bir lise, bir ortaokul, iki ilkokul eğitimli personeli vardır.

c. İnşaat Fakültesi Kütüphanesi: Her açıdan merkez kütüphaneye bağlı olan kütüphanenin 16350 kitabı, 112 süreli yayın ve lise eğitimli üç görevlisi vardır.

d. İşletme Fakültesi Kütüphanesi: Her açıdan merkez kütüphaneye bağlı olan kütüphanenin 8437 kitabı, 543 ciltli dergisi ve 20 süreli yayın vardır. İşletme fakültesi çıkışlı ve akademik uzman kadrolu yöneticisinin yanısıra lise eğitimli bir görevli bulunmaktadır.

e. Kimya-Metalurji Fakültesi Kütüphanesi: 13000 kitap, 750 ciltli dergi ve 66 süreli yayının bulunduğu kütüphane, satın alma ve teknik işlemler yönünden merkez kütüphaneye bağlıdır. Kütüphanecilik lisanslı yöneticinin yanısıra ilkokul eğitimli bir görevlisi bulunmaktadır.

f. Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi: Satınalma ve teknik işlemler yönünden merkez kütüphaneye bağlı olan kütüphanede 15000 kitap, 10000 ciltli dergi ve 50 süreli yayın bulunmaktadır. Kütüphanede bir lise, bir de ortaokul eğitilmiş görevli vardır.

g. Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi: Bütçe ve teknik işlemler yönünden merkeze bağlı olan kütüphanede 2456 kitap, 18 süreli yayın vardır. Lise eğitilmiş bir görevliye sahip kütüphane kapalı raf sistemi ile hizmet vermektedir.

h. Gemi İnşaat ve Deniz Bilimleri Fakültesi Kütüphanesi: 10916 kitap, 2500 ciltli dergi ve 36 süreli yayının bulunduğu kütüphane, mali ve teknik işlemler açısından merkez kütüphaneye bağlıdır. Diğer fakülte çıkışlı yöneticinin yanısıra, bir lise, bir ortaokul eğitilmiş personele sahiptir.

IV.20. KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

1955'de kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibariyle 12497 öğrenci ve 754 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Trabzon'daki Mühendislik-Mimarlık, Fen-edebiyat, Tıp, Orman, İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri; Akçabat'taki Fatih Eğitim Fakültesi; Rize'deki Rize Meslek; Gümüşhane'deki Gümüşhane Meslek; Ordu'daki Ordu Meslek; Giresun'daki Giresun Meslek; Sürmene'deki Sürmene Deniz Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ve ona bağlı bir fakülte kütüphanesi (Fatih Eğitim Fakültesi'nde) bulunmaktadır. İki kütüphanede toplam 90.000 kitap, 30.000 ciltli dergi ve 280 süreli yayın bulunmaktadır.

IV.20.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Bina kütüphane olarak yapılmış olup 70000 kitap, 30000 ciltli dergi ve 280 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 3500 metrekairelik bir alanı kaplayan kütüphanede üç okuma salonu ve 200 çalışma masası vardır. Açık raf sistemi uygulanmakta olup, öğretim elemanlarına üç aylığına 10, öğrencilere 15 günlüğüne bir kitap ödünç verilmektedir. 1989'da 30.000 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Daire başkanı diğer fakülte çakışlıdır. Personelin eğitim düzeyi ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	:	3
Diğer fakülte	:	4
Lise	:	10
Ortaokul	:	1
İlkokul	:	5
Toplam	:	23

Personel içinde dört kişi İngilizce bilmekte, kütüphanecilik eğitilmiş iki kişi ise akademik uzman kadrosunda çalışmaktadır.

Bütçe: Tablo-19, son beş yıllık dönemde kütüphaneye tahsis edilen kaynakları ve bunun üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 19: Karadeniz Teknik Üniversitesi Kütüphane Bütçesi (1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	5.476.715	40.000	0.73
1987	8.247.000	100.000	1.21
1988	16.573.000	160.000	0.96
1989	31.417.000	340.000	1.08
1990	70.289.000	618.000	0.87

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo, 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görülebileceği gibi, son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 12.8 kat artarken kütüphane bütçesi 15.4 kat artmıştır. Ancak kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı dikkate alındığında, tahsis edilen kaynakların hâlâ yetersiz olduğu söylenebilir.

Bibliyografik denetim: 1987 yılından itibaren Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sistemi uygulaması başlatılmıştır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Bu kapsamda 1989 yılında 27 kitap ve 360 sayfa fotokopi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: Bilgisayardan yararlanmak için tasarıları bulunduğu ve yakın gelecekte uygulamanın (hangi alanlarda olduğu belirtilmeyen) başlayacağı belirtilmiştir.

IV.21. MARMARA ÜNİVERSİTESİ

1982'de İstanbul'da kurulan Üniversitenin 1988-89 öğretim yılı itibarıyla 18064 öğrencisi ve 1218 öğretim elemanı vardır (YÖK 1988). Üniversite bünyesinde Atatürk Eğitim, Diş Hekimliği, Eczacılık, Fen-Edebiyat, Güzel Sanatlar, Hukuk, Tıp, Teknik Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler, İlahiyat Fakülteleri ile Basın-Yayın, Meslek Yüksekokulları bulunmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ile 10 fakülte, fakülte kütüphanelerine bağlı üç bölüm ve iki yüksekokul kütüphanesi bulunmaktadır. Bu kütüphanelerin kitap varlığı 153.288'e ulaşmış, ayrıca 12000 ciltli dergi ve 301 süreli yayın bulunmaktadır.

IV.21.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Merkez kütüphane, başka amaçla yapılmış sonradan tâdil edilmiş bir binada hizmet vermektedir. Dermede 45701 kitap, 3700 ciltli dergi ve 176 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 220 metrekarelik bir alanda, kapalı raf sistemi ile hizmet vermektedir. Öğretim elemanlarına 30 günlüğüne 10, öğrencilere haftalık 2 kitap ödünç verilmektedir. 1989'da 21509 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Daire başkanı diğer fakülte çıkışlıdır. Personelin eğitim durumuna göre dağılımı şöyledir:

Kütüphanecilik lisans:	7
Diğer fakülte	: 2
Lise	: 9
Ortaokul	: 1
İlkokul	: 3
Toplam	: 22

Personel içinde dört kişi İngilizce, bir kişi Fransızca, iki kişi de Almanca bilmektedir. Diğer kütüphanelerde dahil olmak üzere 12 görevliye (11 tanesi kütüphanecilik lisanslı) akademik uzman kadrosu verilmiştir.

Bütçe: Tablo-20, 1986-1990 döneminde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 11.8 kat artarken, kütüphane bütçesi 32 kat artış göstermiştir.

Bibliyografik denetim: Merkez kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloqlama Kuralları ile LC sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Ancak diğer kütüphanelerle bu konuda birliktelik sağlanamamıştır.

Tablo 20: Marmara Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	6.901.577	25.000	0.36
1987	10.466.000	32.000	0.30
1988	20.533.000	100.000	0.48
1989	32.699.000	455.000	1.39
1990	82.022.000	800.000	0.97

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: 1989 yılında bu kapsamda 85 kitap ve 9930 sayfa fotokopi sağlanmış, diğer üniversite kütüphanelerine de 33 kitap ve 4019 sayfa fotokopi gönderilmiştir.

Bilgisayar etkinlikleri: Şimdilik bu konuda bir çalışma yoktur.

IV.21.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. Atatürk Eğitim Fakültesi Kütüphanesi: Kütüphane, merkez kütüphaneden bağımsız bir konumdadır. Bina "koro salonu" olarak yapılmış, sonradan kütüphane olarak kullanılmaya başlanmıştır. 17550 kitabın bulunduğu kütüphanede açık raf sistemi uygulanmaktadır. Akademik uzman kadrolu bir kütüphanecinin yönetimindeki kütüphanede bir kütüphanecilik lisans, bir lise, bir ilkokul eğitilmiş personel vardır. Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

b. Diş Hekimliği Fakültesi Kütüphanesi: 1982'de kurulan fakültenin kütüphanesi merkez kütüphaneye idari

açından bağlıdır. 40 metrekarelik bir alanda hizmet veren kütüphanede 523 kitap ve 16 dergi abonesi vardır. Lise eğitilmiş bir görevlinin bulunduğu kütüphanede kataloglama çalışmaları yapılmamaktadır.

c. Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi: 1963'de kurulan fakülte kütüphanesi merkez kütüphaneden "bağımsız" gibi çalışmaktadır. Lise çıkışlı bir personelin bulunduğu kütüphanede 1362 kitap, 12 süreli yayın bulunup, kataloglama ve sınıflama yapılmamaktadır.

d. Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi: Açık raf sisteminin kullanıldığı kütüphanede, kütüphanecilik lisanslı iki görevli vardır. 7650 kitabın bulunduğu kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

e. Güzel Sanatlar Fakültesi Kütüphanesi: Merkez kütüphaneye idari yönden bağlı olan kütüphanede katalogu yapılmamış 3000 kitap vardır. 80 metrekarelik bir alanda hizmet veren kütüphanede akademik uzman kadrolu kütüphanecilik lisanslı bir görevli bulunmaktadır.

f. Hukuk Fakültesi Kütüphanesi: Merkez kütüphaneden "bağımsız" gibi olan kütüphanenin yönetimi akademik uzman kadrolu bir kütüphaneci tarafından üstlenilmiş, iki tane de lise eğitilmiş personeli vardır. 170 metrekarelik bir alanda hizmet veren kütüphanede 11500 kitap ve 50 süreli yayın bulunmakta, Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

g. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi: 1959'da açılan fakültenin kütüphanesi, teknik işlemler yönünden merkez kütüphaneye bağlıdır. 150 metrekarelik bir alanda 26095 kitabın bulunduğu kütüphane kapalı raf sistemi ile hizmet vermektedir. Diğer fakülte çıkışlı bir yöneticinin yanı sıra, iki diğer fakülte ve bir ilkokul eğitilmiş personele sahiptir. İki akademik uzman kadrosunun bulunduğu kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sistemi uygulanmaktadır.

h. Tıp Fakültesi Kütüphanesi: 1985'de kurulan fakülte kütüphanesi 250 metrekarelik iki salonda hizmet vermektedir. 3000 kitap, 2500 ciltli dergi, 60 dergi abonesinin bulunduğu kütüphanede iki kütüphanecilik lisanslı ve iki lise eğitilmiş personeli vardır. Kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve NLM sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

IV.22. MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ

1883 yılında Sanayii Nefise Mektebi olarak kurulan okul Cumhuriyet döneminde Güzel Sanatlar adını almış, 1982'de üniversite olmuştur. 1988-89 öğretim yılı itibarıyla 2961 öğrenci ve 405 öğretim elemanına sahip olan üniversitede Fen-Edebiyat, Güzel Sanatlar, Mimarlık Fakülteleri ile Devlet Konservatuvarı bulunmaktadır (YÖK 1988).

Üniversitede merkez kütüphanenin yanı sıra, bir fakülte, iki enstitü ve bir yüksekokul kütüphanesi vardır.

IV.22.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Bina kütüphane olarak kullanılmak üzere yapılmış, ancak dersane yapılan bazı kısımları nedeniyle alanı daralmıştır.

Personel eksikliği nedeniyle katalog ve sınıflama yapılamayan 48000 kitap, 2500 ciltli dergi ve 35 süreli yayın dermeyi oluşturmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 340 metrekarelik bir alanı kaplayan kütüphanede bir okuma salonu, 50 masa ve 100 sandalye vardır. Büyük ölçüde açık raf sisteminin uygulandığı kütüphanede belirli bir ödünç verme politikası saptanmamıştır.

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik lisans eğitilidir. Diğer personelin eğitim düzeyi ise şöyledir:

Diğer fakülte	: 1
Lise	: 2
Ortaokul	: 3
İlkokul	: 1
Toplam	: 7

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi uygulanmaktadır. Bağlı kütüphaneler için kitap ve dergi satın alımını gerçekleştiren merkez kütüphane, kataloglamalarını da üstlenmeyi hedeflemektedir.

Bütçe: Tablo-21, son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 21: Mimar Sinan Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)			
Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	2.531.502	19.500	0.37
1987	3.627.000	22.000	0.60
1988	7.025.000	25.000	0.35
1989	12.567.000	46.000	0.36
1990	27.705.000	80.000	0.28

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 10.0 kat artarken, kütüphane bütçesi ancak 4.1 kat artmıştır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite, özellikle İstanbul'daki üniversite kütüphaneleriyle yardımlaşma içinde bulunduğu belirtilmektedir.

Bilgisayar etkinlikleri: Üniversitenin Bilgi İşlem Merkezi'nin sağladığı bir yazılımla kütüphane katalogu bir IBM-PC'ye yüklenmiştir. 1990'da alacakları bir mini bilgisayarla ödünç verme işlemlerinde bilgisayar kullanılacağı belirtilmektedir.

IV.22.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. Güzel Sanatlar Fakültesi Kütüphanesi: Kütüphane için fakültede bir yer ayrılmış olmayıp, kitaplar bölümlerdeki çeşitli odalarda korunmakta ve kullanılmaktadır. Bu kitapların katalog ve sınıflaması merkez kütüphanede yapılmaktadır.

b. Devlet Konservatuvarı Kütüphanesi: Kütüphanecilik lisanslı bir görevlinin bulunduğu kütüphanede katalog ve sınıflaması yapılmamış 6000 kitap bulunmaktadır.

IV.23. ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

1974'de Samsun'da kurulan üniversitede, 1988-89 öğretim yılı itibariyle, 6920 öğrenci ve 549 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite bünyesinde Samsun'daki Eğitim, Fen-Edebiyat, İlahiyat, Tıp, Ziraat Fakülteleri ile Eğitim Yüksekokulu; Sinop'taki Su Ürünleri; Amasya'daki Eğitim, Meslek Yüksekokulları; Çorum'daki Meslek Yüksekokulu bulunmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ve ona bağlı üç fakülte ve dört yüksekokul kütüphanesi vardır. Bu kütüphanelerde 44960 kitap, 11430 ciltli dergi ve 579 süreli yayın bulunmaktadır.

IV.23.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Kütüphane binası başka amaçla yapılmış, ancak tâdil edilerek kütüphaneye dönüştürülmüştür. Kütüphanede 22700 kitap, 8000 ciltli dergi ve 521 süreli yayın bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 620 metrekarelik alanda 300 kişilik dört okuma salonu vardır. Açık raf sisteminin uygulandığı kütüphanede öğretim elemanlarına aylık dört, öğrencilere üç günlüğüne bir kitap ödünç verilmektedir. (1)

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik yüksek lisanslıdır. Diğer personelin dağılımı ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 5
Diğer fakülte	: 1
Lise	: 7
Ortaokul	: 1
İlkokul	: 1
Toplam	:15

Personel içinde dört kişi İngilizce, bir kişi Fransızca bilmekte, beş kişi ise akademik uzman kadrosunda çalışmaktadır.

Bütçe: Tablo-22, son beş yıllık dönemde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 22 : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	5.448.524	25.000	0.45
1987	7.520.000	45.000	0.59
1988	13.370.000	75.000	0.56
1989	22.984.000	150.000	0.65
1990	56.982.000	450.000	0.78

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

(1) 1989'da ödünç verilen kitap sayısına ilişkin veri elde edilememiştir.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Soñ beş yıllık dönemde üniversite bütçesinin 10.4, kütüphane bütçesinin ise 18 kat artış gösterdiği tablodan anlaşılmaktadır.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Bağlı kütüphanelerin teknik işlemlerinin de merkez kütüphanesinde gerçekleştirilmesine yönelik tasarıları vardır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Bu kapsamda 1989'da 100 kitap ve 23000 sayfa fotokopi sağlanıp, diğer kütüphanelere de 825 sayfa fotokopi gönderilmiştir.

Bilgisayar etkinlikleri: Kütüphanede henüz bilgisayar kullanımı yoktur, ancak başta ödünç verme olmak üzere bilgisayar kullanımına yönelik tasarıları vardır.

IV.23.2. DIĞER KÜTÜPHANELER

Ziraat, İlâhiyat, Eğitim Fakülteleri ile Sinop Su Ürünleri, Çorum Meslek ve Amasya Meslek Yüksekokullarında bulunan kütüphaneler idari, mali ve teknik işlemler yönünden merkez kütüphaneye bağlıdır. Bu kütüphaneler, lise eğitimi personelleri ve yetersiz sayıdaki kitaplarıyla hizmet vermektedirler.

IV.24. ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

1956'da kurulan üniversitede, 1988-89 öğretim yılı itibarıyla 15690 öğrenci ve 1491 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Ankara'daki Mimarlık, Fen-Edebiyat, Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik Fakülteleri ile Yabancı Diller Yüksekokulu'ndan oluşmaktadır.

Erdemli (İçel) kampusundaki küçük enstitü kütüphanesi bir yana bırakılırsa, üniversitede sadece merkez kütüphane vardır.

IV.24.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Bina, kütüphane amaçlı yapılmıştır. Kütüphanede 247.008 kitap, 101.423 ciltli dergi ve 1916 süreli yayın vardır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 12058 metrekarelik alanda sekiz okuma salonu, 244 çalışma masası, 1250 sandalye, 24 özel çalışma odası, beş gösteri ve konferans salonu vardır. Kütüphane büyük ölçüde açık raf sistemi kullanmakta olup, bazı kısımların kullanımı izne bağlıdır. Öğretim elemanlarına bir sömestrelilik 10, öğrencilere 15 günlüğüne 6 kitap ödünç verilmektedir. 1989'da öğrencilere 253.747, öğretim elemanlarına 13.352, diğer üniversite mensuplarına da 3260, toplam 270.359 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik lisanslıdır. Diğer personelin eğitim durumu ise şöyledir:

Kütüphanecilik yüksek lisans	: 2
Kütüphanecilik lisans	: 23
Diğer fakülte veya yüksekokul:	4
Lise	: 32
İlkokul	: 10
Toplam	: 71

Mevcut personel içinde 13 kişi İngilizce bilmektedir. Üniversite yönetiminin sağladığı bir olanakla kütüphanecilik eğitimi olan personelin Üniversitenin Hazırlık Okulu'nda İngilizce öğrenmeleri sağlanmaktadır. Bu arada kütüphanecilik eğitimli 12 kişiye akademik uzman kadrosu sağlanmıştır.

Bütçe: Tablo-23, 1986-1990 döneminde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 23: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphane Bütçesi (1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	11.287.760	185.000	1.63
1987	15.037.000	300.400	1.99
1988	30.866.000	500.000	1.61
1989	47.168.000	800.000	1.69
1990	91.956.000	2.720.000	2.95

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 8.1 kat artarken, kütüphane bütçesi 14.7 kat artış göstermiştir.

Bazı yıllar bütçe yetersiz kaldığı için üniversite yönetimi ek ödenek sağlamıştır. Bu amaçla 1987'de 100, 1988'de de 300 milyon liralık ödenek sağlanmıştır.

Bibliyografik denetim: Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sisteminin kullanıldığı kütüphanenin alfabetik dizindeki kataloğuna yazar adı, kitap adı ve konudan erişim yapılabilmektedir.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: 1989'da diğer üniversite mensuplarına 3260 kitap ve 6075 sayfa fotokopi gönderilmiş, diğer kütüphanelerden de 5 kitap ve 27 sayfa fotokopi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: Süreli yayınların izlenmesi hariç bilgisayar uygulamasının henüz başlamadığı, ancak 1990 yılı içinde geniş kapsamlı bir uygulamanın başlatılacağı, üniversite yönetiminin de bu konuya büyük önem verdiği belirtilmektedir.

IV.25. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

1976'da Konya'da kurulan üniversitede 1988-1989 öğretim yılı itibariyle 15440 öğrenci ve 931 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Konya'daki Fen-Edebiyat, Mühendislik, Eğitim, Ziraat, İlahiyat, Veteriner, Hukuk Fakülteleri ile Konya'daki Konya Meslek, Kız Sanat Eğitim; Niğde'deki Meslek, Eğitim Yüksekokullarından oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ile sekiz fakülte ve dört yüksekokul kütüphanesi vardır.

Bu kütüphanelerde katalog ve sınıflaması yapılmış 96000, yapılmamış 44032 toplam 134032 kitap ile 500 ciltli dergi ve 200 süreli yayın bulunmaktadır.

IV.25.1. MERKEZ KÜTÜPHANE (1)

Bina başka amaçla yapılmış, sonradan kütüphane olarak tâdil edilmiştir. Dermede 30000 kitap, 150 ciltli dergi ve 113 süreli yayın bulunmaktadır.

Dermeden yararlanma: Kapalı raf sisteminin uygulandığı kütüphanede öğretim elemanlarına bir aylığına 10, öğrencilere günlük bir kitap ödünç verilmektedir. 1986'da 1604 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Daire başkanı diğer fakülte çıkışlıdır. Personelin eğitim durumu ise şöyledir.

Kütüphanecilik lisans	: 1
Diğer fakülte	: 5
Lise	: 4
İlkokul	: 1
Toplam	:11

Personelin içinde bir kişi İngilizce bilmekte, akademik uzman kadrosu ise bulunmamaktadır.

(1) Kütüphanelere ait bilgiler Anket-37 verilerine dayanmaktadır.

Bütçe: Tablo-24 , 1986-1990 yıllarında kütüphaneye yayın alımı için tahsis edilen kaynakları ve bunların üniversite bütçesine oranlarını göstermektedir.

Tablo 24 : Selçuk Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	5.197.439	20.000	0.38
1987	8.733.000	35.000	0.40
1988	16.295.000	50.000	0.30
1989	28.275.000	200.000	0.70
1990	71.887.000	270.000	0.37

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüldüğü gibi son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 13.8 kat artarken, kütüphane bütçesi 13.5 kat artış göstermiştir.

Bibliyografik denetim: 1987'de Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları uygulanmasına başlanmış, sınıflamada Dewey sistemi kullanılmaktadır. Merkez kütüphane, diğer kütüphaneler için kitap satın alımı yapmakta, ancak kataloglama yapmamaktadır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Diğer üniversite kütüphaneleri ile bu konuda işbirliği yapıldığı belirtilmektedir.

Bilgisayar etkinlikleri: 1987 yılı itibariyle bilgisayar kullanımına yönelik bir çalışma ve tasarı yoktur.

IV.25.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. Eğitim Fakültesi Kütüphanesi: Bir kütüphanecilik lisanslı, bir ortaokul eğitilmiş personele sahip olan kütüphanede kapalı raf sistemi uygulanmaktadır. Kataloglama için Basma Eserler Kataloglama Kuralları, sınıflama için Dewey sistemi kullanılmaktadır. 13894 kitap, 139 ciltli ve 35 süreli yayın dermeyi oluşturmaktadır.

b. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi: Lise çıkışlı bir yönetici ve iki ortaokul eğitilmiş görevlinin bulunduğu kütüphane 16697 kitap ve bir süreli yayına sahip olup, kataloglama işlemi yapılmamaktadır.

c. Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi: Akademik uzman kadrolu kütüphanecilik yüksek lisanslı bir görevlinin yönetimindeki kütüphanede 29000 kitap, 3700 ciltli, 24 süreli yayın bulunmaktadır. Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sisteminin uygulandığı kütüphane kapalı raf sistemi ile hizmet vermektedir. Merkez kütüphane ile yayın sağlama ve teknik hizmetlerde işbirliği yapılmaktadır.

d. Hukuk Fakültesi Kütüphanesi: Kataloğu yapılmayan 5000 kitabın bulunduğu kütüphanede lise eğitilmiş bir personelin denetiminde hizmet verilmektedir.

e. Tıp Fakültesi Kütüphanesi: 1982'de kurulan fakülteye hizmet veren kütüphane 100 metrekarelik bir alanda 2100 kitap ve 140 dergiye sahip olup açık raf sistemi uygulanmaktadır. Lise eğitilmiş bir personel bulunmaktadır.

f. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Kütüphanesi: 1970 yılında kurulan fakültede 170 metrekarelik bir alan kütüphane olarak ayrılmıştır. Kataloğu yapılmayan 700 kitabın bulunduğu kütüphanede iki lise, bir ortaokul çıkışlı görevli bulunmaktadır.

g. Veteriner Fakültesi Kütüphanesi: 1982'de kurulan fakültede 25 metrekarelik bir alan kütüphane için ayrılmıştır. Ortaokul çıkışlı bir görevlinin bulunduğu kütüp-

hanede açık raf sistemi uygulanmakta, 999 kitap ile 13 ciltli dergi bulunmaktadır.

Üniversite bünyesinde ayrıca Ziraat Fakültesi ve yüksekokullarda kütüphane adı verilen kısımlar bulunmaktadır. Bu kütüphanelerde bir eğitim enstitüsü, üç lise, bir ortaokul çıkışlı personel görev yapmaktadır.

IV.26. TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

1982'de kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibariyle 10927 öğrenci ve 437 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Edirne'deki Fen-Edebiyat, Tıp, Mühendislik-Mimarlık, Tekirdağ'daki Ziraat Fakültelerinden; Edirne'deki Eğitim, Meslek; Çanakkale'deki Çanakkale Eğitim, Çanakkale Meslek; Kırklareli'deki Kırklareli Meslek ve Tekirdağ'daki Tekirdağ Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

IV.26.1. KÜTÜPHANE

Fen-Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, merkez kütüphane işlevini görmekte olup, fakülte binasında 50 metrekarelik bir alanda hizmet vermeye çalışmaktadır. 3904 kitabın bulunduğu kütüphanede süreli yayın bulunmamaktadır. Uzun zamandır yapılamayan kataloglama işlemleri de, yakın tarihte (1990) bir kütüphanecinin atanması ile AACR kullanılarak yapılmaya başlanmıştır. Daire başkanının henüz atanmadığı kütüphanede "şube müdürü" ünvanlı bir diğer yüksek okul çıkışlı personel bulunmaktadır. Ciddi bir personel sıkıntısı çekilen bu üniversitede anlamlı bir kütüphane hizmetinin verilemediği ortadadır. Tablo-25'de gösterilen bütçe durumu da bu görüşü desteklemektedir.

Tablo 25: Trakya Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	4.019.067	5.000	0.12
1987	5.668.000	4.000	0.07
1988	9.672.000	5.000	0.05
1989	19.563.000	10.000	0.05
1990	48.365.000	20.000	0.04

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

IV.27. ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

1975'de kurulan üniversitede, 1988-89 öğretim yılı itibariyle, 18225 öğrenci ve 925 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Bursa'daki Tıp, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik, Veterinerlik, Ziraat, İlahiyat, Eğitim, Fen-Edebiyat Fakülteleri; Balıkesir'deki Necatibey Eğitim, Balıkesir Mühendislik Fakülteleri; Bursa'daki Sağlık Hizmetleri Yüksekokulu, Bursa Meslek Yüksekokulu; Balıkesir'deki Balıkesir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ile Balıkesir Meslek Yüksekokulu'ndan oluşmaktadır.

Üniversitede merkez kütüphane ile 10 fakülte ve bir yüksekokul kütüphanesi vardır. Bu kütüphanelerde toplam olarak 130088 kitap, 456 ciltli dergi ve 224 süreli yayın bulunmaktadır.

IV.27.1. MERKEZ KÜTÜPHANE

Kütüphane binası başka amaçla yapılmış, ancak kütüphane olmak üzere tādil edilmiştir. Kütüphanede yaklaşık

10000 kitap bulunmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 200 metrekarelik bir alanı kaplayan okuma salonunda 25 masa ve 60 sandalye vardır. Kütüphane açık raf sistemi olup öğretmen elemanları bir aylığına 5, öğrenciler 15 günlüğüne 2 kitabı ödünç alabilmektedirler. Kütüphanede ödünç vermeye ilişkin istatistik tutulmamaktadır.

Personel: Daire başkanı diğer fakülte çıkışlıdır. Personelin eğitim düzeyi ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 4
Diğer fakülte	: 3
Lise	:11
Ortaokul	: 3
Toplam	:21

Personel içinde bir kişi Almanca bilmekte, akademik uzman kadrosu bulunmamaktadır.

Bütçe: Tablo-26, 1986-1990 döneminde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunun üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 26: Uludağ Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	8.397.673	28.000	0.33
1987	11.531.000	37.000	0.32
1988	20.600.000	60.000	0.29
1989	37.385.000	100.000	0.26
1990	83.294.000	250.000	0.30

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi son beş yıllık dönemde üniversite bütçesi 9.9, kütüphane bütçesi 8.9 kat artış göstermiştir.

Bibliyografik denetim: Kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi kullanılıyor. Diğer kütüphanelerde de bu sistemlerin uygulanması yönünde tasarının bulunduğu belirtilmektedir.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: 1989'da bu kapsamda 100 kitap ve 50 adet makale fotokopisi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: Bu konuda bir girişim ve tasarı bulunmamaktadır.

IV.27.2. DİĞER KÜTÜPHANELER

a. İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi: Merkez kütüphaneden bağımsız olarak çalışan kütüphanede katalogu yapılmayan 8376 kitap, lise eğitimli iki görevlinin denetiminde hizmete sunulmaktadır.

b. Balıkesir Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi: 1982'de kurulan fakültenin bir odası kütüphane olarak kullanılmaktadır. Lise eğitimli bir personelin denetimindeki kütüphanede 4272 kitap kapalı raf sistemi ile hizmete sunulmaktadır.

c. Eğitim Fakültesi Kütüphanesi: 1958'de eğitime başlayan fakültenin kütüphanesinde 14500 kitap ve iki dergi, diğer fakülte çıkışlı bir yönetici ve ortaokul eğitimli bir görevli tarafından hizmete sunulmaktadır.

d. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kütüphanesi: 1971'de kurulan fakültede 400 metrekarelik bir alan kütüphaneye ayrılmıştır. Kütüphanedeki 32331 kitap (13263 tanesi katalogsuz) açık raf sistemi ile hizmete sunulmaktadır. 1986'da 33300 kitap ödünç verilmiştir. Kütüphanecilik lisanslı bir yöneticinin yanısıra bir diğer fakülte, iki lise, iki ortaokul eğitimli personelin bulunduğu kü-

tüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve Dewey sınıflama sistemi uygulanmaktadır.

e. Mühendislik Fakültesi Kütüphanesi: Teknik işlemler yönünden merkez kütüphaneye bağlı olan kütüphanede 3850 kitap, lise eğitimli bir görevli ile hizmete sunulmaktadır. Kataloglamada merkez kütüphanenin denetiminde Anglo-Amerikan Kataloglama Kurallarına geçilmesi düşünülmektedir.

f. Tıp Fakültesi Kütüphanesi: Büyük çoğunluğunun kataloğu yapılmamış 13130 kitabın bulunduğu kütüphanede Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları ve NLM sınıflama sistemi kullanılmaktadır. Kütüphanecilik lisanslı bir yönetici ile, iki lise, bir ilkokul eğitimli personel kütüphane hizmetlerini yürütmektedir.

Fen-Edebiyat, Necatibey Eğitim ve Veteriner Fakülteleri kütüphanelerinde verilen hizmetlerin gerekenin çok altında bir düzeyde olduğu görülmektedir.

IV.28. YILDIZ ÜNİVERSİTESİ

1932'de Akademi olarak açılan okul, 1982'de üniversite olmuştur. 1988-89 öğretim yılı itibariyle 14573 öğrenci ve 754 öğretim elemanına sahip olan (YÖK 1988) Yıldız Üniversitesi İstanbul'daki Mühendislik, Mimarlık, Fen-Edebiyat; İzmit'teki Kocaeli Mühendislik Fakülteleri ile, İstanbul'daki Meslek ve İzmit'teki Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

IV.28.1. MERKEZ KÜTÜPHANE⁽¹⁾

Üniversitede sadece merkez kütüphane vardır. 49800 kitap, 6375 ciltli dergi ve 43 süreli yayın dermeyi oluşturmaktadır. Bina, kütüphane olarak kullanılmak üzere tasarlanmış ve yapılmıştır. 3264 metrekarelik bir alanda

(1) Veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

dört okuma salonu, 128 çalışma masası ve 351 sandalye bulunmaktadır.

Dermeye erişim ve yararlanma: Öğretim üyelerine açık, öğrencilere kapalı bir sistem uygulanmaktadır. Öğretim elemanlarının üç aylığına 15, öğrenciler haftalık üç kitap alabildiği kütüphanede 1986'da 17600 kitap ödünç verilmiştir.

Personel: Diğer fakülte çıkışlı daire başkanının yanısıra, bir kütüphanecilik lisans, iki diğer fakülte çıkışlı, beş lise, iki ortaokul, bir ilkokul çıkışlı personeli vardır. İki kişi akademik uzman kadrosunda çalışmaktadır.

Bibliyografik denetim: 1987'de Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'na geçilmesi planlanmış ve UDC sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

Bütçe: Tablo-27, son beş yıllık dönemde kütüphaneye tahsis edilen kaynakları ve bunun üniversite bütçesine oranını göstermektedir.

Tablo 27: Yıldız Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	4.114.312	32.212	0.78
1987	5.619.000	40.000	0.71
1988	8.454.000	55.000	0.65
1989	15.152.000	100.000	0.65
1990	36.657.000	160.000	0.43

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 8.9 kat artış gösterirken, kütüphane bütçesi ancak 4.9 kat artış gösterebilmiştir.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: Özellikle İstanbul'daki üniversite kütüphaneleriyle işbirliği yaptıkları belirtilmiştir.

Bilgisayar etkinlikleri: Kütüphanede bazı alanlarda bilgisayar uygulaması başlatılmıştır.

IV.29. YÜZÜNCÜYIL ÜNİVERSİTESİ

1982'de kurulan üniversitede 1988-89 öğretim yılı itibariyle 2310 öğrenci ve 167 öğretim elemanı bulunmaktadır (YÖK 1988). Üniversite Van'daki Fen-Edebiyat, Veteriner, Ziraat Fakülteleri ile Van'daki Eğitim ve Hakkari'deki Meslek Yüksekokullarından oluşmaktadır.

IV.29.1. KÜTÜPHANE

Üniversitede sadece merkez kütüphane vardır. Kütüphane binası başka amaçla yapılmış ve 1983'de kütüphaneye tahsis edilmiştir. Çoğunluğunun kataloğu yapılmamış 20000 civarında kitap, 55 ciltli dergi ve 231 süreli yayın dermeyi oluşturmaktadır.

Fiziksel olanaklar ve dermeden yararlanma: 186 metrekarelik alanda iki okuma salonu vardır. Sadece öğretim elemanlarına açık olmak üzere kapalı raf sisteminin uygulandığı kütüphanede öğretim elemanlarına 30 günlüğüne 5, öğrencilere 15 günlüğüne 3 kitap ödünç verilmektedir. 1989'da 4402 kitap ödünç olarak verilmiştir.

Personel: Daire başkanı kütüphanecilik lisanslıdır. Personelin eğitim durumlarına göre dağılımı ise şöyledir:

Kütüphanecilik lisans	: 1
Diğer fakülte	: 2
Lise	:13
Ortaokul	: 1

İlkokul : 1
Toplam :18

Üç kişinin İngilizce bildiği ve iki akademik uzman kadrosu verildiği belirtilmiştir.

Bütçe: Tablo-28, 1986-1990 döneminde kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve bunların üniversite bütçesine oranlarını göstermektedir.

Tablo 28: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kütüphane Bütçesi
(1986-1990)

(BİN TL.)

Yıl	Üniversite Bütçesi	Kütüphane Bütçesi	KBÜBO(%)
1986	2.008.778	15.000	0.74
1987	2.903.000	25.000	0.86
1988	5.862.000	36.000	0.61
1989	11.724.000	55.000	0.46
1990	32.051.000	220.000	0.67

KBÜBO: Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı.

Kaynak: Bu tablo 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablodan görüleceği gibi 1986-1990 döneminde üniversite bütçesi 15.9, kütüphane bütçesi ise 14.6 kat artış göstermiştir.

Bibliyografik denetim: Anglo--Amerikan Kataloglama Kuralları ve LC sınıflama sistemi kullanılmaktadır.

Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme: 1989'da bu kapsamda 7 kitap ve 15 adet fotokopi sağlanmıştır.

Bilgisayar etkinlikleri: İleriye yönelik olarak kütüphanede bilgisayar kullanımı tasarlanmaktadır.

BÖLÜM V BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın ortaya çıkardığı bulgular bu bölümde sergilenmeye çalışılmıştır. Bulguların değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında şu boyutlar dikkate alınmıştır:

- 1- Bina,
- 2- Bütçe,
- 3- Personel,
- 4- Kullanıcılar,
- 5- Derme,
- 6- Bibliyografik denetim,
- 7- Kütüphanelerdeki bilgisayar uygulamaları,
- 8- Kütüphanelerarası işbirliği ve ödünç verme.

Söz konusu boyutların seçiminde bir kütüphane hizmetini oluşturan öğeler (yukarıdaki sıralamada ilk beş tanesi) ile bilgi ağı konusu ile ilgili görülen diğerleri dikkate alınmıştır. Çapar (1990:43)'a göre bu beş öğe kütüphane hizmetlerinin alt yapısını oluşturur. Ancak bu alt yapı uygun ise, bir bilgi ağı kurma girişimi söz konusu olabileceği için bu konunun tartışılması büyük önem taşımaktadır. Bibliyografik denetim, bilgisayar uygulamaları, kütüphanelerarası işbirliği gibi konular da bilgi ağı ile doğrudan ilgili oldukları için değerlendirme kapsamına alınmışlardır.

Bulguların değerlendirilmesinde konu ile ilgili bazı uluslararası standartlardan yararlanılmıştır. Hemen belirtmekte yarar vardır ki, Türk kütüphaneciliğinde alt yapıya ilişkin standartların belirlenmemiş veya uluslararası standartların benimsenmemiş oluşu kütüphaneler arasında önemli farklılıklara neden olmaktadır.

Bulguların değerlendirilmesine geçmeden önce, araştırma kapsamına giren kütüphanelerin sayısına ilişkin bir fikir verilmesi yararlı olabilir. Tablo 29'dan görüldüğü gibi Türkiye'deki üniversitelerde 30 merkez, 107

Tablo 29: Türkiye'deki Üniversite Kütüphaneleri

Üniversite Adı	MK	FK	BK	EK	YO.K	TOPLAM
Akdeniz	1	2	-	-	2	5
Anadolu	1	2	-	-	-	3
Ankara	1	10	12	5	6	34
Atatürk	1	7	-	-	2	10
Bilkent	1	-	-	-	-	1
Boğaziçi	1	-	-	-	-	1
Cumhuriyet	1	1	-	-	-	2
Çukurova	1	1	-	-	7	9
Dicle	1	3	-	-	3	7
Dokuz Eylül	1	8	-	5	8	22
Ege	1	7	19	-	3	30
Erciyes	1	2	-	1	3	7
Fırat	1	-	-	-	-	1
Gazi	1	6	-	-	1	8
Gaziantep	1	-	-	-	-	1
Hacettepe	2	1	-	-	1	4
İnönü	1	-	-	-	-	1
İstanbul	1	13	67	8	4	93
İTÜ	1	11	1	1	3	17
KTÜ	1	1	-	-	-	2
Marmara	1	10	3	-	2	16
Mimar Sinan	1	1	-	2	1	5
Ondokuz Mayıs	1	3	-	-	4	8
ODTÜ	1	-	-	1	-	2
Selçuk	1	8	-	-	4	13
Trakya	1	-	-	-	-	1
Uludağ	1	10	-	-	-	11
Yıldız	1	-	-	-	-	1
Yüzüncüyıl	1	-	-	-	-	1
TOPLAM	30	107	102	23	54	316

MK: Merkez kütüphane, FK: Fakülte Kütüphanesi,
 EK:Enstitü Kütüphanesi, YO.K:Yüksekokul Kütüphanesi,
 BK: Bölüm Kütüphanesi.

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 verilerine dayanılarak
 hazırlanmıştır.

fakülte, 102 bölüm, 23 enstitü, 54 yüksekokul olmak üzere 316 kütüphane bulunmaktadır. Üniversitelerin % 69'unda fakülte, % 17'sinde bölüm, % 27.5'inde enstitü, % 55'inde yüksekokul kütüphanesi bulunduğu ilgili tablomun gösterdiği bir başka sonuçtur. (1)

V.1. BİNA

Tablo-30 üniversite merkez kütüphanelerinin bina durumunu göstermektedir. Buna göre binaların % 56.6'sı (17 bina) kütüphane olarak kullanılmak üzere tasarlanıp inşa edilmiştir. % 43.4'ü (13 bina) ise başka amaçla yapılan, ancak sonradan tādil edilen binalara yerleşmiş durumdadır. (2)

Gerek anket sonuçları, gerekse araştırmacının kişisel gözlem ve gezileri üniversite kütüphane binalarının alan, mefruşat ve diğer araçlar yönünden "yeterli" düzeyde olmadığını ortaya koymaktadır. Bu kütüphanelerde kullanıcı başına düşen alan, Ertel ve Koran (1989:10)'ın yaptığı bir araştırmaya göre ortalama 0.24 m²'dir. Çeşitli ülkelerdeki üniversite kütüphaneleri standartlarını inceleyen Withers (1988:40) ise kullanıcı başına düşmesi gereken alanın ortalama 1.5 m² olması gereğine değinerek öğrenci sayısının 1500'den az olması hâlinde bu alanın 2 m².ye kadar çıkabileceğini, öğrenci sayısının 10.000'den fazla olması durumunda 1.20 m².ye kadar inebileceğini belirtmektedir. Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri için bu alan 0.02 m² ile 0.92 m² arasında değişmektedir (Ertel ve Koran 1989:10). Görülmektedir ki üniversite kütüphaneleri "alan" açısından yetersizdir.

(1) Anketlerde ifade edilmemekle birlikte, kişisel gözlemlerimiz bölüm kütüphanesi sayısının daha fazla olduğunu göstermektedir.

(2) Hacettepe Üniversitesinde Tıp Merkezi ve Beytepe olmak üzere iki merkez kütüphane bulunmaktadır.

Tablo 30: Üniversite Merkez Kütüphanelerinin Bina Durumu

Üniversite Adı	BKAY	BBAYTE
Akdeniz		X
Anadolu	X	
Ankara	X	
Atatürk	X	
Bilkent	X	
Boğaziçi	X	
Cumhuriyet		X
Çukurova	X	
Dicle		X
Dokuz Eylül		X
Ege		X
Erciyes	X	
Fırat	X	
Gazi	X	
Gaziantep		X
Hacettepe	X(Beytepe)	X(Tıp M.)
İnönü		X
İstanbul	X	
İTÜ	X	
KTÜ	X	
Marmara		X
Mimar Sinan	X	
Ondukuz Mayıs	X	
ODTÜ	X	
Selçuk		X
Trakya		X
Uludağ		X
Yıldız	X	
Yüzüncü Yıl		X

BKAY: Bina kütüphane amaçlı olarak yapılmış, BBAYTE: Bina başka amaçla yapılarak, sonradan kütüphane olarak tâdil edilmiş.

Klâsik üniversite modelinde görülen merkezî kütüphane sisteminin "fonksiyonel" kütüphane binalarının yapımını engellediği ve kütüphane hizmetinin birbirinden bağımsız mekânlara dağılmasına yol açtığı ileri sürülebilir. Bu durumun ekonomik olmadığı ortadadır. Kampus esasına göre kurulan üniversitelerde ise genellikle tek kütüphane binası bulunmaktadır. Bu tür kuruluşlarda kaynakların daha verimli kullanılabileceği açıktır.

Çalışmada bir alt-hipotez olarak belirtilen "üniversite kütüphaneleri bina ve diğer fiziksel olanaklar açısından yetersizdir." görüşü, yukarıdaki örneklerle doğrulanmaktadır.

V.2. BÜTÇE

Tablo-31, 1986-1990 yılları arasında üniversite kütüphanelerine tahsis edilen bütçe miktarlarını göstermektedir. Üniversite bütçelerininin 105.002.400 harcama kalemlerinin incelenmesiyle hazırlanan bu tabloda özel bir üniversite olan Bilkent yer almamaktadır.⁽¹⁾ Buna göre Devlet, üniversite kütüphanelerine 1988 yılında 5.018.000.000, 1989 yılında 10.530.000.000, 1990'da ise 20.790.000.000 TL.'yı yayın alımı için tahsis etmiştir.

Sözkonusu tablodan görülebileceği gibi, yıllar itibariyle nicelik olarak önemli artışlar olmaktadır. Ancak, nesnel bir değerlendirmede bulunabilmek için, bu alandaki uluslararası standartlara bakıldığında nasıl bir sonuç ortaya çıkmaktadır? Üniversite kütüphane bütçesi ile ilgili olarak standartlar oluşturma çabası Batılı ülkelerde uzun zaman sürmüştür. ABD'deki "Üniversite Kütüphane Standartları" önerisi 1978'de ARL, 1979'da da ALA'nın bir bölümü olan ACRL tarafından benimsenmiştir.

(1) Ankara Üniversitesi'nde 105.002.400 harcama kalemi bulunmayıp, harcamalar 105.01.001 kaleminden yapılmaktadır.

Tablo 31: Üniversite Kütüphanelerinin Bütçeleri (1986-1990)
(BİN TL.)

Üniversite adı	1986	1987	1988	1989	1990
Akdeniz	17.000	28.000	40.000	57.000	200.000
Anadolu	31.000	70.000	220.000	300.000	570.000
Ankara	195.000	250.000	325.000	600.000	1.000.000
Atatürk	101.000	140.000	200.000	350.000	651.000
Boğaziçi	175.000	300.000	511.000	950.000	2.506.000
Cumhuriyet	38.000	40.000	60.000	150.000	270.000
Çukurova	76.000	100.000	177.000	425.000	700.000
Dicle	40.000	50.000	75.000	125.000	240.000
Dokuz Eylül	35.000	50.000	110.000	315.000	600.000
Ege	25.000	120.000	247.000	475.000	700.000
Erciyes	40.000	50.000	60.000	325.000	903.000
Fırat	42.700	45.000	120.000	160.000	300.000
Gazi	100.000	155.750	282.000	700.000	1.000.000
Gaziantep	-	-	85.000	120.000	400.000
Hacettepe	130.030	190.000	300.000	870.000	1.620.000
İnönü	?	?	40.000	150.000	290.000
İstanbul	97.000	350.000	700.000	1.000.000	1.000.000
İTÜ	15.000	150.000	400.000	1.202.000	2.252.000
KTÜ	40.000	100.000	160.000	340.000	618.000
Marmara	25.000	32.000	100.000	455.000	800.000
Mimar Sinan	9.500	22.000	25.000	46.000	80.000
Ondokuz Mayıs	25.000	45.000	75.000	150.000	450.000
ODTÜ	185.000	300.400	500.000	800.000	2.720.000
Selçuk	20.000	35.000	50.000	200.000	270.000
Trakya	5.000	4.000	5.000	10.000	20.000
Uludağ	28.000	37.000	60.000	100.000	250.000
Yıldız	32.212	40.000	55.000	100.000	160.000
Yüzüncü Yıl	15.000	25.000	36.000	55.000	220.000
TOPLAM	1.543.314	2.729.150	5.018.000	10.530.000	20.790.000

Kaynak: 5 Ocak 1986, 8 Ocak 1987, 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Bu standartlar, kütüphane bütçesi ile ilgili olarak kütüphane bütçesinin üniversite bütçesinin asgari % 5'i olmasını öngörmektedir (Lynch 1982:33). İngiltere'deki Parry Komitesi bu oranın % 6, Kanada Standartları da % 6 olmasını istemiştir. Bu oranların "asgari düzey" olduğunu belirtmekte yarar vardır (Humphrey 1972:320; Murray 1972:306-307). Gene bu standartlara göre kütüphane bütçesinin % 50-60 civarı personel harcamalarına, kalanı da kitap ve dergi alımı ile diğer giderlere ayrılmalıdır. Bu standartlar dikkate alındığında yayın alımı için ayrılması gereken kaynakların üniversite bütçesinin asgari % 2.5-3'üne tekabül ettiği söylenebilir.

Uluslararası standartlar dikkate alındığında (% 3 olduğunu varsayalım) Türkiye'de üniversite kütüphanelerine yayın alımı için ayrılması gereken para 1990 yılı için yaklaşık 71 milyar 300 milyon TL.'dir. Oysa bu rakam 20 Milyar 790 milyon TL. olarak gerçekleşebilmiştir. Kaldı ki, çeşitli kesintiler yüzünden bu rakam daha da düşmektedir.

Üniversitelere ayrı ayrı bakıldığında ise, Tablo-32 1988-1990 döneminde üniversite kütüphane bütçelerinin üniversite bütçelerine oranlarını göstermektedir. Tablonun yorumundan çıkarılabilecek ilk sonuç, bütçe oranlarının üniversiteler arasında büyük bir dengesizlik gösterdiği'dir. 1990 yılında kütüphane için oldukça iyi bir bütçe ayırdığı görülen Boğaziçi Üniversitesi'nin (% 5.13) yanısıra sadece ODTÜ (% 2.95) nisbeten çağdaş standartlara yaklaşabilmiştir. Yayın alımına yeterli kaynak ayırdığı ifade edilen Bilkent Üniversitesi de bunlara eklenirse, üniversitelerin sadece % 10'unun kütüphane için yeterli kaynak ayırdığı söylenebilir.⁽¹⁾ Diğerleri, derece derece değişen bir oranda, gereken oranın altında kal-

(1) Kütüphane bütçesi yeterli olan her üç kuruluşta da eğitim dilinin İngilizce olması, bu konuda bazı sorunları beraberinde getirmektedir.

Tablo 32: Üniversite Kütüphanelerinde, Kütüphane Bütçesinin Üniversite Bütçesine Oranı (%)

Üniversite Adı	1988 Yılı	1989 Yılı	1990 Yılı
Akdeniz	0.28	0.21	0.37
Anadolu	0.76	0.60	0.51
Ankara	0.74	0.84	0.53
Atatürk	0.78	0.79	0.64
Bilkent	?	?	?
Boğaziçi	4.20	4.77	5.13
Cumhuriyet	0.53	0.79	0.51
Çukurova	0.82	1.12	0.76
Dicle	0.47	0.47	0.37
Dokuz Eylül	0.42	0.64	0.61
Ege	0.73	0.82	0.50
Erciyes	0.40	1.39	1.80
Fırat	0.97	0.74	0.59
Gazi	0.94	1.40	0.87
Gaziantep	1.06	0.87	1.39
Hacettepe	0.64	1.12	0.82
İnönü	0.52	0.97	0.97
İstanbul	1.11	0.96	0.39
İTÜ	1.62	2.71	2.15
KTÜ	0.96	1.08	0.87
Marmara	0.48	1.39	0.97
Mimar Sinan	0.35	0.36	0.28
Öndokuz Mayıs	0.56	0.65	0.78
ODTÜ	1.61	1.69	2.95
Selçuk	0.30	0.70	0.37
Trakya	0.05	0.05	0.04
Uludağ	0.29	0.26	0.30
Yıldız	0.65	0.65	0.43
Yüzüncü Yıl	0.61	0.46	0.67

Kaynak: 5 Mayıs 1988, 9 Ocak 1989 ve 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazetelerden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

maşlardır. Son üç yıllık dönem dikkate alındığında, kütüphane bütçelerinin üniversite bütçelerine oranı Türkiye genelinde 1988'de % 0.85, 1989'da % 1.04, 1990'da ise % 0.87 olarak gerçekleşmiştir.

Kullanıcı başına düşen harcama miktarını göstermeyi amaçlayan Tablo 33'den görülmektedir ki, bu noktada da üniversiteler arasında çarpıcı dengesizlikler vardır. 1989-90 yılı itibariyle, kişi başına en fazla harcamanın yapıldığı Boğaziçi Üniversitesi'nde bu rakam 268.990 TL. iken, en az harcamanın yapıldığı Trakya Üniversitesi'nde 1570 TL.'dir. Yani iki kurum arasında yayın harcamaları yönünden yaklaşık 171 misli fark vardır. Üniversitelerde kütüphane bütçesine ilişkin hiçbir ölçütün bulunmaması bu sonucu doğurmuş olsa gerektir.

Yayın alımlarına yönelik harcamalar kitap ve dergi için yapılmaktadır. Roberts (1980:24) bu harcamaların kitap ve dergiye göre oranını İngiltere için şöyle hesaplamaktadır:

<u>Yıl</u>	<u>Kitap(%)</u>	<u>Dergi (%)</u>
1964/65	66	34
1969/70	60	40
1975/76	53	47

Görüldüğü gibi, her geçen yıl dergi aboneleri için harcanmakta olan para, kitap alımının aleyhine olarak, artmaktadır. Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde bu oranın ne kadar olduğuna dair bir rakam elde edilememiştir. Ancak Anket-87'ye yanıt veren Daire Başkanlarının yaklaşık % 60'ınının bütçelerinin önemli kısmını, hatta bazan tamamını dergi aboneleri için harcadıklarını belirtmeleri dikkate alınırca, üniversite kütüphanelerinin dergi alımına ayırdıkları oranın İngiltere'den daha yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

Anket-87 sonuçları, 1983-1986 döneminde yurt dışından çok az sayıda kitap alınabildiğini göstermektedir. Benzeri durum 1986-1989 arasında da sürmüş, 1990'da ise

Tablo 33: Üniversite Kütüphanelerinde Kullanıcı Başına
Düşen Harcama (1989-90 Öğretim Yılı)

Üniversite Adı	Bütçe	Kullanıcı Sayısı	(BİN TL.)
			Ortalama Harcama
Akdeniz	200.000	8791	22.29
Anadolu	570.000	17374	32.80
Ankara	1.000.000	36262	27.57
Atatürk	651.000	16727	38.91
Bilkent	?	4989	?
Boğaziçi	2.506.000	9316	268.99
Cumhuriyet	270.000	6716	40.20
Çukurova	700.000	15846	44.17
Dicle	240.000	8722	27.51
Dokuzeylül	600.000	26250	22.85
Ege	700.000	20698	33.81
Erciyes	903.000	8455	106.80
Fırat	300.000	6769	44.31
Gazi	1.000.000	36212	27.61
Gaziantep	400.000	3565	112.20
Hacettepe	1.620.000	27690	58.50
İnönü	290.000	4663	62.19
İstanbul	1.000.000	49412	20.23
İTÜ	2.252.000	22067	102.05
KTÜ	618.000	13197	46.82
Marmara	800.000	22873	34.97
Mimar Sinan	80.000	4381	18.26
Ondokuz Mayıs	450.000	9420	47.77
ODTÜ	2.720.000	20601	132.03
Selçuk	270.000	18744	14.40
Trakya	20.000	12669	1.57
Uludağ	250.000	20389	12.26
Yıldız	160.000	16322	9.80
Yüzüncü Yıl	220.000	2473	88.96

Kaynak: Bütçe rakamları 5 Ocak 1990 tarihli Resmi Gazete'den , kullanıcı sayıları ise ÖSYM (1990)'nin 1989-1990 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri adlı yayınından alınmıştır.

kütüphaneler kitap alımı için yeterli olmasa bile, oldukça önemli mali olanaklara kavuşmuşlardır.

Bütçelerinin yetersiz kaldığı durumlarda Anadolu, Atatürk, Boğaziçi, ODTÜ ve Fırat Üniversitelerinde kütüphaneler üniversite yönetimlerinden ek ödenek alabildiklerini belirtirlerken diğerleri alamadıklarını bildirmişlerdir.

V.3. PERSONEL

Bir kuruluşu oluşturan ögeler içinde en önemlisinin insan faktörü olduğu tartışmasız kabul edilmektedir. Üniversite kütüphaneleri için de durum böyledir. Tuncer (1988b:65)'in deyişiyle:

Her şeyin başı nitelikli insan gücüdür. İyi yetişmiş kütüphanecilerle üniversite kütüphaneleri, öğretim elemanlarına ve öğrencilere daha kaliteli ve yararlı hizmetler sunarak, dolaylı olarak Türk ve dünya bilimine daha çok katkıda bulunacaktır.

Kütüphane personelinin önemine değinen Artukoğlu (1979:10)'da "Tam anlamıyla kütüphanecilik hizmetlerinin gerçekleştirilmesi özellikle yeterli sayı ve nitelikteki kütüphanecilerin varolmasına bağlıdır" demektedir.

Üniversite kütüphanelerindeki personel konusunu üç gruba ayırarak incelemek daha anlamlı olacaktır. Bu grupları:

a) Yöneticiler (Daire Başkanları, Fakülte kütüphane yöneticileri),

b) Meslek elemanları (kütüphanecilik eğitilmiş),

c) Diğer personel, biçiminde ayırabiliriz.

a) Yöneticiler: Bu kapsamda öncelikle Daire Başkanlarının durumuna değinmekte yarar vardır. 124 sayılı Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumlarının İdari Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 33.maddesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlarının görev ve sorumluluklarını belirlemiş olmakla birlikte,

Başkanların hangi esaslara göre atanacağını gösteren bir hüküm taşımamaktadır. Ancak, Başkanların birinci derece bir kadroda görev yapmaları öngörüldüğü için, yükseköğretim çıkışlı olmalarının gerektiği sonucuna varılabilir (Bkz.21 Kasım 1983 tarih ve 18228 sayılı Resmî Gazete). Fakat, ne yasa ne de yönetmeliklerde atanacak kişinin niteliklerine ilişkin bir saptama yapılmadığı için, rektörler kendi ölçütlerine göre atama yapabilmektedirler. Bu nedenle Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı herhangi bir makam gibi ele alınmakta, meslekten olmayan kişilerin de bu makamlara getirilmesi olağan sayılmaktadır. Bu düşüncenin ürünüdür ki, 1990 yılında görev yapmakta olan Daire Başkanlarının % 42.8'i (12 tanesi) hiç kütüphanecilik eğitimi almamış diğer fakülte veya yüksekokul çıkışlı kişilerden oluşmaktadır (Bkz. Tablo-34).

Mevcut 28 Daire Başkanından 12 tanesinin kütüphanecilik dışı branşlardan olması düşündürücü olsa gerektir. Kütüphanecilik mesleği toplumda ve hatta akademik kuruluşlarda kendisini yeterince kabul ettiremediği için Ersoy (1966:20)'un 1960'ların ortalarında değindiği bir sorun önemini hâlâ korumaktadır:

Bugün üniversiteye dayalı kütüphanecilik bölümleri kurulmuş olmasına rağmen, başka meslekten olanların hiç kütüphanecilik eğitimi görmeden kütüphanelerimizde sorumluluk alması hâlâ önlenememiştir. Hatta hiç bir meslekte formasyon almamış, eğitimi yetersiz kişilerin de mesleğimizin sorumluluklarına katıldığını, önemi küçümsenemeyecek kurumlarımızda görev aldıklarını görüyoruz.

Tablo 34: Üniversite Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlarının Eğitim Düzeyi

Üniversite Adı	KL	KYL	KD	DFYO
Akdeniz	X			
Anadolu	X			
Ankara	X(⌘)			
Atatürk				X
Bilkent			X	
Boğaziçi		X		
Cumhuriyet	X			
Çukurova	X			
Dicle				X
Dokuz Eylül	X			
Ege				X
Erciyes				X
Fırat	X			
Gazi	X			
Gaziantep				X
Hacettepe		X		
İnönü				X
İstanbul				X
İTÜ	X			
KTÜ				X
Marmara				X
Mimar Sinan	X			
Ondokuz Mayıs		X		
ODTÜ	X			
Selçuk				X
Trakya			Henüz atanmadı	
Uludağ				X
Yıldız				X
Yüzüncü Yıl	X			

KL: Kütüphanecilik lisans, KYL: Kütüphanecilik Yüksek lisans, KD: Kütüphanecilik Doktora, DFYO:Diğer Fakülte veya Yüksek Okul.

(⌘)Daire Başkanı, başka bir alanda doktora yapmıştır.

Fakülte kütüphane yöneticilerine ilişkin durumu Tablo 35 göstermektedir. Buna göre, fakülte kütüphane yöneticisi konumunda olan kişilerden % 2.3'ü kütüphanecilik yüksek lisans, % 36.5'i kütüphanecilik lisans, % 21.1'i diğer fakülte veya yüksekokul, % 29.4'ü lise, % 9.5'i ortaokul, % 1.1'i ise ilkokul eğitimidir. Fakülte kütüphanelerinin yönetim kadrolarında kütüphanecilik eğitilmişlerin % 38.8'lik oranına karşılık, kütüphanecilik eğitimi olmayan % 61.2'lik bir oran oluşturması dikkat çekici bir durumdur. Bu durumun ise çeşitli yetersizliklere neden olacağı söylenebilir. Tuncer (1988b:61) konuya ilişkin olarak şu yargıya varmaktadır:

Yeterince deneyimi olmayan kütüphanecilerin yönetici kadrolarında olması istenen bir durum değildir. Ancak, Türkiye'nin kendine özgü gerçekleri içinde bu durum çoğu kez kaçınılmaz olmaktadır. Her şeye rağmen, deneyimsiz bir kütüphaneci bile kütüphanecilik eğitimi olmayan bir idareci den daha yararlı olacaktır.

b) Meslek elemanları: Tablo-36, üniversite kütüphanelerinin personel durumunu göstermektedir. Buradan görülebileceği gibi kütüphanecilik eğitilmiş personel sayısı 179'dur. Böylece kütüphanecilik eğitimine sahip personel oranının % 19.8 olduğu görülmektedir. Acaba bu sayı yeterli midir? Kanada Kolej ve Üniversite Kütüphaneleri Derneği'nin hazırladığı Kanada Üniversite Kütüphane Standartları'nda 300 kullanıcıya bir profesyonel kütüphaneci düşmesi öngörülmektedir (Murray 1972:306-307). Bu durumda, 1990 yılı dikkate alındığında, üniversite kütüphanelerinde bulunması gereken kütüphaneci sayısı $472612:300=1575$ 'dir. Yani mevcut kütüphaneci sayısı olmasının sekiz kat altındadır.

Meslek elemanlarının kurumlar arasında dağılımı açısından ise dengesiz bir durum olduğu görülmektedir. Dicle, Ege, Mimar Sinan, Selçuk, Yıldız, Trakya ve Yüzüncü Yıl Üniversitelerinde sadece birer kütüphanecilik lisanslı personelin bulunması üzerinde önemle durulması gereken

Tablo 35: Fakülte Kütüphanelerinin Yöneticilerinin Eğitim Düzeyi ⁽¹⁾

Üniversite Adı	KL	KYL	DFYO	L	O	İ	Toplam
Akdeniz	1	-	-	1	1	-	3
Anadolu	2	-	-	-	-	-	2
Ankara	7	1	3	-	-	-	11
Atatürk	-	-	-	3	3	1	7
Çukurova	1	-	-	-	-	-	1
Dicle	-	-	-	3	-	-	3
Dokuz Eylül	2	-	3	2	1	-	8
Ege	1	-	1	-	-	-	2
Gazi	1	-	-	-	-	-	1
İstanbul	5	-	3	-	-	-	8
İTÜ	1	-	4	4	-	-	9
KTÜ	-	-	-	-	1	-	1
Marmara	5	-	1	2	-	-	8
Mimar Sinan	1	-	-	-	-	-	1
Selçuk	1	1	1	6	1	-	10
Trakya	-	-	1	-	-	-	1
Uludağ	3	-	1	4	1	-	9
TOPLAM	31	2	18	25	8	1	85

KL: Kütüphanecilik lisans, KYL: Kütüphanecilik yüksek lisans, DFYO: Diğer fakülte veya yüksekokul, L: Lise, O: Ortaokul, İ: İlkokul.

(1) Sadece fakülte kütüphanesi bulunan üniversiteler dikkate alınarak ve Anket-87 sonuçlarına dayanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo 36: Üniversite Kütüphanelerindeki Personelin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Üniversite Adı	KL	KYL	KD	DFYO	L	O	İ	T
Akdeniz	4	-	-	1	4	3	-	12
Anadolu	7	-	-	5	4	5	8	29
Ankara	13	1	-	7	25	15	21	82
Atatürk	2	1	-	3	24	11	15	56
Bilkent	13	-	-	6	24	2	13	58
Boğaziçi	8	-	-	5	22	5	3	43
Cumhuriyet	5	1	-	2	6	1	2	17
Çukurova	5	-	1	1	7	7	2	23
Dicle (⌘)	1	-	-	-	9	1	2	13
Dokuz Eylül(⌘)	3	-	-	4	10	4	1	22
Ege (⌘)	1	-	-	5	7	3	4	20
Erciyes	3	-	-	2	4	4	7	20
Fırat	4	-	-	3	6	4	2	19
Gazi	17	-	-	-	7	2	4	30
Gaziantep	-	-	-	1	5	2	3	11
Hacettepe	6	4	1	8	24	9	12	64
İnönü	2	-	-	1	4	1	1	9
İstanbul	12	-	-	8	23	9	10	62
İTÜ	4	-	1	10	22	8	8	53
KTÜ	3	-	-	4	10	1	5	23
Marmara	13	-	-	2	14	1	3	33
Mimar Sinan	1	-	-	1	2	3	1	8
Ondokuz Mayıs	5	-	-	1	12	3	1	22
ODTÜ	23	2	-	4	32	-	10	71
Selçuk (⌘)	1	1	-	5	12	6	1	26
Trakya	1	-	-	1	-	-	-	2
Uludağ	7	-	-	5	20	7	1	40
Yıldız(⌘)	1	-	-	2	5	2	1	11
Yüzüncü Yıl	1	-	-	2	13	1	1	18
TOPLAM	166	10	3	99	357	120	142	897

KL: Kütüphanecilik lisans, KYL:Kütüphanecilik yüksek lisans, KD:Kütüphanecilik doktora, DFYO:Diğer fakülte veya yüksekokul, L:Lise,O:Ortaokul, İ:İlkokul, T:Toplam.

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarına dayanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

(⌘) Bu kütüphanelere ait veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

bir konudur.

Çalışmada bir alt hipotez olarak belirtilen "üniversite kütüphanelerinin personel sayısı yetersizdir." görüşü verilen bu örnekler tarafından desteklenmektedir.

Mesleki elemanlar konusunda üzerinde durulması gereken bir diğer önemli konu da, kütüphanelerde çalışan kişilerin özlük haklarıdır. Kütüphanecilik veya farklı eğitilmiş kişiler 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun Genel İdare Hizmetleri sınıfına tâbi olarak çalıştıklarından ücretleri oldukça düşüktür. Bu nedenle nitelikli elemanlar bir süre çalışıp deneyim kazandıktan sonra buralardan ayrılmayı tercih etmektedirler. 2547 sayılı yasanın 33.maddesi:

Uzmanlar öğretimle doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ilgili olan, özel bilgi veya uzmanlığa ihtiyaç gösteren bir işle laboratuvarlarda, kitaplıklarda, atelyelerde ve diğer uygulama alanlarında görevlendirilen öğretim yardımcılarıdır (Bkz.6 Kasım 1981 tarih ve 17506 sayılı Resmi Gazete).

diyerek, kütüphanelere "akademik uzman" adı verilen kadroların tahsisine olanak sağlayınca, bazı üniversitelerde bu kadroların kütüphanecilere verilmeye başlandığı görülmektedir.

Tablo-37, üniversite kütüphanelerindeki akademik uzman kadrolarının dağılımını göstermektedir. Bu tablodan görüleceği gibi, üniversite kütüphanelerinde çalışan 179 kütüphanecilik eğitilmiş personelin % 60.6'sına (109 kişi) akademik uzman kadrosu sağlanmıştır. Mevcut 113 akademik uzman kadrosunun % 95.7'sinin kütüphanecilere, % 4.3'ünün (5 kişi) ise diğer fakülte veya yüksek-öğretim kurumlarına verilmesi, bu alandaki tercihin kütüphaneciler lehine yapıldığını göstermektedir. Tablodan çıkarılabilecek bir diğer sonuç da kurumlar itibarıyla bu dağılımın son derece dengesiz oluşudur. Dokuz Eylül, Ege, Gaziantep, Mimar Sinan ve Uludağ üniversite kütüp-

Tablo 37: Üniversite Kütüphanelerindeki Akademik Uzman Kadroları

Üniversite Adı	Kütüphanecilik Eğitilmiş	DFYO	TOPLAM
Akdeniz	-	-	-
Anadolu	4	-	4
Ankara	6	1	7
Atatürk	3	-	3
Bilkent	-	-	-
Boğaziçi	8	3	11
Cumhuriyet	4	-	4
Çukurova	6	-	6
Dicle (⌘)	1	-	-
Dokuz Eylül (⌘)	-	-	-
Ege (⌘)	-	-	-
Erciyes	3	-	3
Fırat	4	-	4
Gazi	17	-	17
Gaziantep	-	-	-
Hacettepe	9	-	9
İnönü	2	-	2
İstanbul	3	-	3
İTÜ	4	1	5
KTÜ	2	-	2
Marmara	12	-	12
Mimar Sinan	-	-	-
Ondokuz Mayıs	5	-	5
ODTÜ	12	-	12
Selçuk (⌘)	1	-	1
Trakya	-	-	-
Uludağ	-	-	-
Yıldız(⌘)	1	1	2
Yüzüncü Yıl	2	-	2
TOPLAM	109	6	115

DFYO: Diğer fakülte veya yüksek okul.

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarına dayanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

(⌘) Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

hanelerinde hiç akademik uzman kadrosu yok iken Atatürk, Boğaziçi, Dicle, Erciyes, Fırat, Gazi, İnönü ve Yüzüncü Yıl üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin tamamı akademik uzman kadrolarından yararlanmaktadırlar. Hacettepe, İTÜ, Marmara ve ODTÜ'nde de kütüphanecilerin çoğunluğuna bu kadrolar sağlanmış durumdadır.

c) Diğer personel: Kütüphanecilik eğitilmiş olmayan ve ilköğretim eğitilmiş, yüksek eğitilmişlere kadar olanları kapsayan bu grup 718 kişi olup, tüm kütüphane çalışanlarının % 80.2'sini kapsamaktadır.

Nicelik açısından acaba bu sayı yeterli midir? Meslek elemanları kısmında değinilen Kanada Üniversite Kütüphane Standartları'na göre (Murray 1972:306-307) toplam kütüphane çalışanlarının % 31'inin profesyonel kütüphaneci olması gerektiği, diğerlerinin de bunlara yardımcı olması öngörülmektedir. Böylece, yaklaşık olarak, 1 profesyonel kütüphaneciye 2 yardımcı eleman düşmesi gerektiği sonucuna varılabilir. Bir önceki kısımda Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri için 1575 mesleki eleman öngörüldüğüne göre "yardımcı personel" olarak adlandırılacak eleman sayısının da $1575 \times 2 = 3150$ olduğu sonucuna varılabilir. Mevcut rakamın 718 olduğu düşünülürse, ancak dört kat bir artışla bu sayının asgari düzeye ulaşabileceği ortadadır.

V.4. KULLANICILAR

Tablo-38, 1988 yılı itibarıyla üniversite kütüphanelerindeki potansiyel kullanıcı sayısını, Tablo-39 da kullanıcı türüne göre ödünç verme sürelerini ve 1989'da ödünç verilen kitap sayısını göstermektedir. Kütüphanelerin kitap varlığı ve kullanıcı sayısı, ödünç verme politikalarının belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bazı üniversite kütüphanelerinde (Dokuz Eylül, İstanbul, Mimar Sinan, Trakya) ise ödünç vermeye yönelik bir politikanın saptanmamış olduğu görülmektedir. Öte yandan, Anket-87

Tablo 38: Üniversite Kütüphanelerinde Potansiyel Kullanıcı Sayısı (1989-90 Öğretim Yılı)

Üniversite Adı	Öğretim Elemanı	Öğrenci	TOPLAM
Akdeniz	585	8386	8971
Anadolu	1077	16297	17374
Ankara	2811	33451	36262
Atatürk	1145	15582	16727
Bilkent	356	4633	4989
Boğaziçi	500	8816	9316
Cumhuriyet	586	6130	6716
Çukurova	1004	14842	15846
Dicle	680	8042	8722
Dokuz Eylül	1284	24966	26250
Ege	1819	18879	20698
Erciyes	608	7847	8455
Fırat	513	6256	6769
Gazi	1968	34244	36212
Gaziantep	175	3390	3565
Hacettepe	2472	25218	27690
İnönü	281	4382	4663
İstanbul	3036	46376	49412
İTÜ	1694	20373	22067
KTÜ	788	12409	13197
Marmara	1533	21340	22873
M.Sinan	415	3966	4381
Ondokuz Mayıs	562	8858	9420
ODTÜ	1712	18889	20601
Selçuk	1037	17707	18744
Trakya	490	12179	12669
Uludağ	1051	19338	20389
Yıldız	789	15533	16322
Yüzüncü Yıl	219	2254	2473
TOPLAM	32029	440583	472612

Kaynak: ÖSYM (1990)'nin 1989-1990 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri adlı yayınından yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 39: Üniversite Merkez Kütüphanelerinde Kitapları
Ödünç Verme Politikası

Üniversite Adı	Öğretim Elemanı		Öğrenci		Ödünç Verilen Kitap (1989)
	Süre (Gün)	Sayı	Süre (Gün)	Sayı	
Akdeniz	90	3	15	2	7860
Anadolu	30	30	15	5	21478
Ankara	15		15		360
Atatürk	30	5	15	3	23904
Bilkent	15	10			41658
Boğaziçi	90	20	21	6	65956
Cumhuriyet	15	5	7	2	5384
Çukurova	30	10	15	5	34770
Dicle(⌘)	30	6	15	3	?
Dokuz Eylül(⌘)	(⌘⌘)				?
Ege (⌘)	30	10	15	3	?
Erciyes	30	5	15	3	7255
Fırat	90	5	30	2	21850
Gazi	60	20	10	2	31636
Gaziantep	30	10	15	3	17723
Hacettepe	30	10	30	5	91336
İnönü	90	10	7	2	18400
İstanbul	(⌘⌘)				1002
İTÜ	60	10	15	2	?
KTÜ	90	10	15	1	30000
Marmara	30	20	7	1	21509
Mimar Sinan	(⌘⌘)				4820
Ondokuz Mayıs	30	4	3	1	10125
ODTÜ	90	10	15	6	270359
Selçuk (⌘)	30	10	1	1	?
Trakya	(⌘⌘)				?
Uludağ	30	5	15	2	?
Yıldız (⌘)	90	15	7	3	?
Yüzüncü Yıl	30	5	15	3	4402

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarına dayanılarak
tarafımızdan hazırlanmıştır.

(⌘) Bu kütüphanelere ait veriler Anket-87 sonuçlarına da-
yanmaktadır.

(⌘⌘)Belirli bir ödünç verme politikası yok.

kapsamına giren bazı fakülte kütüphanelerinde çeşitli nedenlerle (eleman yetersizliği v.s.) ödünç verme işlemi yapılamamaktadır.

Kullanıcı başına göre ödünç verilen kitap sayısı hakkında bir bilgi vermek gerekirse, sadece merkezi bir kütüphaneye sahip olan kurumlar hakkında anlamlı bir rakam verilebilecektir. Merkezi kütüphanesi bulunmakla birlikte farklı yerlerde çeşitli fakülte kütüphanelerine sahip kurumlar için sağlıklı bir sonuca varmak, veri eksikliği nedeniyle güçleşmektedir. Sadece bir tek merkezi kütüphaneye sahip bazı üniversite kütüphanelerinde 1989'da kullanıcı başına ödünç verilen kitap sayıları şöyledir:

ODTÜ	: 15.7
Bilkent	: 12.4
Gaziantep	: 9
Fırat	: 3.3
Atatürk	: 1.3

Bu farklı rakamların, kütüphanenin yetersizliğinden mi, üniversitedeki eğitim-öğretim yöntemlerinden mi veya daha başka nedenler yüzünden mi kaynaklandığı konusu araştırılmaya değer olsa gerektir.

Anket-87 sonuçları üniversite kütüphanelerinin sadece % 20.6'sında (Anadolu, Bilkent, Boğaziçi, Çukurova, Hacettepe ve ODTÜ) kullanıcılara kütüphane kullanımı konusunda programlar düzenlendiğini, diğerlerinde ise bu tür etkinliklerde bulunulmadığını ortaya koymaktadır.

V.5. DERME

Bir kütüphaneyi oluşturan en önemli egelerden birisinin kütüphane dermesi olduğu tartışılmayacak bir gerçektir. Bir üniversite kütüphanesi, ancak yeterli ve güncel bir derme ile kullanıcılarının gereksinimlerini karşılayabilir.

Tablo 40'da üniversite kütüphanelerinin kitap, ciltli dergi ve dergi abonelerine ilişkin veriler görülmektedir. Bu dermelerdeki kitap ve dergi sayılarının yeterli olup olmadığı konusunda yine uluslararası standartlara başvurmakta yarar vardır. Dermelerin değerlendirilmesinde iki tür ölçüt kullanılmaktadır (Humphreys 1970; Watkins 1972; Murray 1972):

1- Bir dermede bulunması gereken asgari kitap ve dergi sayısı,

2- Kullanıcı başına düşmesi gereken kitap ve dergi sayısı.

Bu konudaki bazı standartlar şöyledir: Federal Almanya'da Wissenschaftsrat tarafından yayınlanan bir raporda, yeni kurulan üniversitenin kütüphanesi için başlangıçta 300.000 kitap ve 5000 derginin gerektiği, kitap sayısı ancak 600.000'e ulaştığında kütüphanenin kendi ayakları üzerinde durabileceği belirtilmektedir. (Humphreys 1970:145).

İngiltere'de Parry Komitesi 3000 lisans, 1000 yüksek lisans ve doktora öğrencisi, 500 öğretim elemanı bulunan bir üniversite için 500.000 kitap ve 3000 dergi aboneliği, yeni kurulan bir üniversitede asgari 100.000 kitabın bulunması gerektiğini belirtmiştir (Humphreys 1970:146).

Kanada Üniversite Kütüphane Standartları'nda yeni kurulan bir üniversitede asgari 100.000 kitabın bulunması öngörülerek, öğrenci başına 75 kitap düşecek biçimde

Tablo 40: Üniversite Kütüphane Dermelerindeki Kitap ve Dergi Sayıları

Üniversite Adı	Kitap Sayısı	Ciltli Dergi	Abone Dergi
Akdeniz	12125	-	114
Anadolu	71506	15714	930
Ankara	714749	43186	471
Atatürk	287388	53700	1032
Bilkent	35000	1630	855
Boğaziçi	198005	59847	1452
Cumhuriyet	11520	-	283
Çukurova	52682	18078	858
Dicle	?	?	?
Dokuz Eylül (⌘)	126730	4108	601
Ege (⌘)	219500	20000	280
Erciyes	25000	11500	434
Fırat	524 6	-	551
Gazi	139750	15550	1165
Gaziantep	34748	10708	283
Hacettepe	118000	123000	1279
İnönü	18470	50	60
İstanbul	1200000	?	557
İTÜ	262090	54657	813
KTÜ	98000	10000	360
Marmara	153288	12000	466
Mimar Sinan	55832	2807	35
Ondokuz Mayıs	44950	11430	579
ODTÜ	247008	101423	1916
Selçuk (⌘)	134032	500	200
Trakya	3904	-	-
Uludağ	130088	456	24
Yıldız (⌘)	49800	6375	43
Yüzüncü Yıl	16000	55	231

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarına dayanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

(⌘) Bu kuruluşlara ait veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

artırılması gerektiği belirtilmiştir. Dergiler için de 1000 öğrenci için 1000 dergi ve öğrenci sayısı arttıkça dergi sayısının artması gerektiği sonucuna varılarak 13.000 öğrenci için 7250 dergi önerilmektedir (Murray 1972:306-307). A.B.D.'de bu oran, öğrenci başına bir dergi ve 100 kitaptır (Watkins 1972:197).

Bu standartların hangisi uygulanırsa uygulansın, Türkiye'deki üniversite kütüphane dermelerinin "yetersiz" olduğu sonucuna varılabilir. Asgari kitap sayısı (100.000 kitap) ölçütü kullanıldığında Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Dokuz Eylül, Ege, Gazi, Hacettepe, İstanbul, İTÜ, Marmara, ODTÜ, Selçuk ve Uludağ üniversite kütüphanelerinin bu ölçütü karşıladıkları görülmekte ise de bunlardan hiçbirinin "yeni" kurulan bir üniversite oldukları belirtilmelidir.

Türkiye'de sayıca en fazla kitabın bulunduğu İstanbul Üniversitesi kütüphanelerinde 1.200.000, onu izleyen Ankara Üniversitesi kütüphanelerinde 714.749 kitabın bulunduğu bildirilmekteyse de bunların önemli kısmının duplike, güncelliğini yitirmiş Türkçe yayınlar olduğu bilinmektedir. Ülkenin en zengin üniversite kütüphanesi kabul edilen ODTÜ kütüphanesi'nin kitap sayısının 247.007 oluşu yukarıda belirtilen standartlar dikkate alındığında, üniversite kütüphanelerinin kitap sayısı bakımından yetersizliklerini ortaya koymaktadır.

Kitap sayısına ilişkin olarak daha sağlıklı bir gösterge sayılabilecek olan "kullanıcı başına düşen kitap sayısı" ile ilgili veriler Tablo-41'de gösterilmiştir. Görülmektedir ki hiçbir üniversite kütüphanesi bu konuda uluslararası standartlara erişememiştir. Dergiler için de aynı görüşü söylemek olanaklıdır.

Yine bu ölçüt (kullanıcı başına düşen kitap sayısı) açısından üniversite kütüphaneleri arasında büyük farklılıkların olduğu görülmektedir. Kütüphaneler farklı tarihlerde kurulduğu için, bu durumu bir bakıma olağan

Tablo 41: Üniversite Kütüphanelerinde Kullanıcı Başına Düşen Kitap Sayısı (1989-90 Öğretim Yılı)

Üniversite Adı	Kitap Sayısı	Kullanıcı Sayısı	KBDKS
Akdeniz	12125	8971	1.35
Anadolu	71506	17374	4.11
Ankara	714749	36262	19.71
Atatürk	287388	16727	17.18
Bilkent	35000	4989	7.01
Boğaziçi	198005	9316	21.25
Cumhuriyet	11520	6716	1.71
Çukurova	52682	15846	3.32
Dicle	?	8722	?
Dokuz Eylül (⌘)	126730	26250	?
Ege (⌘)	219500	20698	?
Erciyes	25000	8455	2.95
Fırat	53496	6769	7.90
Gazi	139750	36212	3.85
Gaziantep	34748	3565	9.74
Hacettepe	118000	27690	4.26
İnönü	18470	4663	3.96
İstanbul	1200000	49412	24.28
İTÜ	262090	22067	11.87
KTÜ	98000	13197	7.42
Marmara	153288	22873	6.70
Mimar Sinan	55832	4381	12.74
Ondukuz Mayıs	44950	9420	4.77
ODTÜ	247008	20601	11.99
Selçuk (⌘)	134032	18744	?
Trakya	3904	12669	0.30
Uludağ	130088	20389	6.38
Yıldız (⌘)	49800	16322	?
Yüzüncü Yıl	16000	2473	6.46

KBDKS: Kullanıcı Başına Düşen Kitap Sayısı.

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

(⌘) Bu kütüphanelerin kitap sayılarına ilişkin veriler 1987 yılına aittir, bu nedenle KBDKS nesaplanmamıştır.

karşılmak gerekir. Olağan karşılanamayacak durum aynı tarihlerde kurulmalarına karşın bazı üniversite kütüphaneleri arasında görülen büyük farklılıktır. Örneğin aynı tarihte (1982'de) kurulan Yüzüncü Yıl üniversite kütüphanesinde kullanıcı başına düşen kitap sayısı 6.45 iken, Akdeniz Üniversitesi'nde 1.37, Trakya'da ise 0.34'dür.

Çalışmada bir alt hipotez olarak yer alan "Kütüphane dermeleri nicelik ve nitelik olarak kullanıcı gereksinimini karşılamaktan uzaktır." görüşünün doğrulandığı yukarıdaki örneklerle ortaya çıkmaktadır.

Dermeye erişim: Üniversite kütüphanelerinin "açık-raf" olması görüşü, uzun bir süredir benimsenen bir ilkedir. Tablo-42, üniversite merkez kütüphanelerinde dermeye erişim biçimlerini göstermektedir. Buna göre, merkez kütüphanelerin % 65.5'inde açık raf, % 10.4'ünde kapalı raf, % 24.1'inde ise yarı açık raf (sadece öğretim elemanlarına açık, öğrencilere kapalı) sistemi uygulanmaktadır. "Açık raf" ilkesinin bazı üniversite kütüphanelerinde yerleşememiş oluşu düşündürücüdür.

V.6. BİBLİYOGRAFİK DENETİM

Tablo-43 üniversite merkez kütüphanelerinde kullanılan kataloglama ve sınıflama sistemlerini göstermektedir.

Anket-90'ı yanıtlayan kütüphaneler (Trakya hariç) kataloglamada Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'nı uyguladıklarını bildirmişlerdir. Anket-90'ı yanıtlamayan üniversite kütüphaneleri de Anket-87'ye verdikleri yanıtlarda aynı kuralı uyguladıklarını ya da uygulamayı tasarladıklarını belirtmişlerdir. 1990 yılına kadar kataloglama yapılmayan Trakya Üniversitesi'nde de aynı yıl bir kütüphanecinin atanmasıyla AACR uygulaması başlatılmıştır. Bu durumda üniversite kütüphanelerinin tamamında Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'nın benimsendiğini söylemek olanaklıdır.

Tablo 42: Üniversite Merkez Kütüphanelerinde Dermeye Erişim Biçimleri

Üniversite Adı	Açık Raf	Sadece Öğretim elemanına açık	Kapalı Raf
Akdeniz	X		
Anadolu		X	
Ankara			X
Atatürk		X	
Bilkent	X		
Boğaziçi	X		
Cumhuriyet	X		
Çukurova	X		
Dicle (⌘)	X		
Dokuz Eylül (⌘)		X	
Ege (⌘)	X		
Erciyes	X		
Fırat	X		
Gazi	X		
Gaziantep	X		
Hacettepe	X		
İnönü		X	
İstanbul			X
İTÜ	X		
KTÜ	X		
Marmara			X
Mimar Sinan	X		
On dokuz Mayıs	X		
ODTÜ	X		
Selçuk (⌘)			X
Trakya		X	
Uludağ	X		
Yıldız (⌘)		X	
Yüzüncü Yıl		X	

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

(⌘) Bu kütüphanelere ilişkin veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

Tablo 43: Üniversite Merkez Kütüphanelerinde Kullanılan
Kataloglama ve Sınıflama Sistemleri

Üniversite Adı	Kataloglama	Sınıflama
Akdeniz	AACR	LC
Anadolu	AACR	LC
Ankara	AACR	LC
Atatürk	AACR	Dewey
Bilkent	AACR	LC
Boğaziçi	AACR	Dewey
Cumhuriyet	AACR	NLM, Dewey
Çukurova	AACR	LC
Dicle(⌘)	AACR	Dewey
Dokuz Eylül(⌘)	AACR	Dewey
Ege(⌘)	AACR	Dewey
Erciyes	AACR	LC, NLM
Fırat	AACR	Dewey
Gazi	AACR	LC, NLM
Gaziantep	AACR	LC
Hacettepe	AACR	LC, NLM
İnönü	AACR	LC
İstanbul	AACR	UDC
İTÜ	AACR	UDC
KTÜ	AACR	LC
Marmara	AACR	LC
Mimar Sinan	AACR	Dewey
On dokuz Mayıs	AACR	Dewey
ODTÜ	AACR	LC
Selçuk (⌘)	AACR	Dewey
Trakya	AACR	LC
Uludağ	AACR	Dewey
Yıldız(⌘)	AACR	UDC
Yüzüncü Yıl	AACR	LC

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarına dayanılarak
tarafımızdan hazırlanmıştır.

(⌘) Bu kütüphanelere ilişkin veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

Ne var ki kataloglama sorunu bütünüyle çözümlenebilmiş değildir. Üniversite kütüphaneleri kataloglama ve sınıflamada uzun yıllar farklı yöntemleri kullanmışlardır. Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'nın üniversite kütüphaneleri için daha uygun olduğu görüşünün benimsenmesi sonucu, diğer yöntemleri kullanan kütüphaneler de 1985'den başlayarak bu yöntemi uygulamaya çalışmaktadırlar.⁽¹⁾ Üniversite kütüphanelerinin hepsi ilke olarak Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'nı benimsemekle birlikte, uygulamada bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Özellikle eleman yetersizliği nedeniyle bu kuralın uygulanmadığı kütüphaneler vardır. Ayrıca belli bir tarihten itibaren uygulanmaya başlansa bile, eski tarihli ve farklı kataloglu kitapların durumunun ne olacağı yanıtlanması gereken bir sorun alanıdır.

Sınıflamada ise durum şöyledir: Üniversite merkez kütüphanelerinin 12 tanesinde LC, üç tanesinde LC ve NLM birlikte, 10 tanesinde Dewey, bir tanesinde Dewey, bir tanesinde Dewey ve NLM birlikte, üç tanesinde de UDC sistemi kullanılmaktadır. Genelde Dewey sisteminden LC sistemine doğru bir geçiş gözlenmektedir. Tıp ağırlıklı kütüphanelerde ise (Erciyes, Gazi, Hacettepe Tıp Merkezi) LC ile birlikte NLM sistemi de kullanım alanı bulmaktadır.

Konu ile ilgili olarak değinilmesi gereken bir başka nokta, II.Bölümde sözkonusu edilen YÖK ilke kararı gereği teknik hizmetlerin ne ölçüde merkezileştiğidir. Tek kütüphaneye sahip Bilkent, Boğaziçi, Fırat, Gaziantep, İnönü, ODTÜ, Trakya, Yıldız ve Yüzüncü Yıl Üniversite kütüphanelerinde teknik işlemler zaten merkezi olarak yürütülmektedir. Anadolu, Atatürk, Cumhuriyet, Çukurova, Dicle,

(1) Bu görüşün daire başkanlarının ortak toplantısından sonra ortaya çıkması, bu toplantıların kütüphanelerde standardizasyonun sağlanması bakımından önemini göstermektedir.

Erciyes, Gazi, Hacettepe, İstanbul, İTÜ, KTÜ, Mimar Sinan ve Ondokuz Mayıs üniversitelerinde ise merkez kütüphaneler diğer kütüphanelerin teknik işlemlerini de üstlenmişlerdir. (1)

Mevcut kütüphanelerin %24.1'ini oluşturan Akdeniz, Ankara, Dokuz Eylül, Ege, Marmara, Selçuk ve Uludağ üniversitelerinde ise teknik işlemler merkez kütüphaneden bağımsız olarak yürütülmektedir. Bu durumda, Üniversite kütüphanelerinin %75.9'unda teknik işlemlerin merkezi olarak yapıldığı sonucuna varılabilir.

V.7. ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİNDE BİLGİSAYAR UYGULAMASI

Tablo-44 üniversite kütüphanelerinde bilgisayar uygulamalarının durumunu göstermektedir. Buna göre, Üniversite merkez kütüphanelerinin %24'ü (7 kütüphane) bazı alanlarda bilgisayar uygulamasına başlamış, %41.5'inde (12 kütüphane) bilgisayar için tasarımların bulunduğu, %34.5'inde (10 kütüphane) ise şimdilik böyle bir girişim bulunmadığı görülmektedir.

Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi kataloglama, ödünç verme, sağlama, süreli yayın denetimi; Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi sağlama, ödünç verme, kataloglama, çevrimiçi katalog; Fırat Üniversitesi Kütüphanesi kataloglama, fiş çıkarma; ODTÜ Kütüphanesi süreli yayın izleme alanlarında bilgisayardan yararlanmaktadırlar. Hacettepe Üniversitesi Tıp Merkezi Kütüphanesi'nde çeşitli alanlarda kullanmak için bir yazılım geliştirilmektedir. Bu kuruluş ayrıca DIALOG'la bağlantı sağlamıştır. Yıldız Üniversitesi'nde de bilgisayar kullanımı başlamıştır. Bu

(1) İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Üniversiteye bağlı diğer kütüphaneler için kitap ve dergi satın alımını yapmakta, kataloglama ve sınıflamayı yapmamaktadır.

Tablo 44: Üniversite Merkez Kütüphanelerinde
Bilgisayar Uygulamaları

Üniversite Adı	Bilgisayar Uygulaması		
	Var	Tasarısı Var	Şimdilik düşünülüyor
Akdeniz			X
Anadolu	X		
Ankara		X	
Atatürk		X	
Bilkent	X		
Boğaziçi		X	
Cumhuriyet			X
Çukurova		X	
Dicle (⌘)			X
Dokuz Eylül(⌘)		X	
Ege (⌘)			X
Erciyes			X
Fırat	X		
Gazi		X	
Gaziantep		X	
Hacettepe	X		
İnönü			X
İstanbul		X	
İTÜ	X		
KTÜ		X	
Marmara			X
Mimar Sinan		X	
On dokuz Mayıs		X	
ODTÜ	X		
Selçuk (⌘)			X
Trakya			X
Uludağ			X
Yıldız	X		
Yüzüncü Yıl		X	

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

(⌘) Bu kütüphanelere ait veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

kütüphaneler, yazılım için genellikle üniversitelerinin Bilgi İşlem Merkezlerinin yardımını sağlamışlardır. Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi özel bir firmadan da yararlandığını belirtmiştir. Bu kütüphaneler mevcut uygulamaları daha da geliştirmeye ve yeni alanlarda bilgisayar kullanımına yönelik tasarılar üzerinde çalışmaktadırlar.

Öte yandan, tüm üniversitelere hizmet veren YÖK Dokümantasyon Merkezi'nde de bilgisayardan yararlanılmakta ve çeşitli projeler uygulanmaya çalışılmaktadır. 1984 yılı Aralık ayında başlatılan DIALOG bağlantısına ek olarak, Almanca ve Fransızca dillerindeki yayınlardan da yararlanılmasını sağlamak üzere 1991'de European Space Agency ile çevrimiçi bağlantı sağlanması düşünülmektedir. Üniversitelerde yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri için bir veri tabanı geliştirilmekte olup, EARN ile bağlantısı olan üniversiteler bu veri tabanına erişebileceklerdir. Merkez'deki bütün dergi adları bilgisayara yüklenmiş ve okuma salonundaki terminal aracılığıyla erişim yapılabilmektedir. Muhasebe ve fotokopi işlemlerinde de bilgisayardan yararlanılmaktadır.⁽¹⁾

Ankara, Atatürk, Boğaziçi, Çukurova, Dokuz Eylül, Gaziantep, Gazi, İstanbul, KTÜ, Mimar Sinan, Ondokuz Mayıs ve Yüzüncü Yıl gibi üniversite kütüphanelerinin içinde bulunduğu grup ise, bilgisayarlardan yararlanmak için çeşitli tasarıları bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Akdeniz, Cumhuriyet, Dicle, Ege, Erciyes, İnönü, Marmara, Selçuk, Trakya ve Uludağ gibi üniversite kütüphanelerinin bulunduğu grup ise şimdilik bilgisayar uygulaması düşünmemektedirler.

(1) 3 Aralık 1990'da YÖK Dokümantasyon Merkezi Başkanı Prof.Dr.Nilüfer TUNCER ile yapılan görüşme.

V.8. KÜTÜPHANELERARASI İŞBİRLİĞİ VE ÖDÜNÇ VERME

Tablo - 45, üniversitelerarası ödünç verme ve fotokopi sağlama durumunu göstermektedir. Kütüphanelerin büyük kısmında konuya ilişkin istatistik tutulmadığı için az sayıda kuruluşa ilişkin rakam verilebilmiştir.

Anket-87 ile Anket-90 karşılaştırıldığında, 1987'de kütüphanelerarası işbirliği yapmadığını bildiren dokuz üniversite kütüphanesine karşılık 1990'da bu sayının bire (Trakya Üniversitesi) düştüğü görülmektedir. Diğer kütüphaneler şu veya bu şekilde işbirliğinde bulduklarını belirtmişlerdir. Önceleri kişisel ilişkiler düzeyinde gerçekleştirilen ödünç verme işlemleri, Daire Başkanlarının düzenli toplantılarından sonra daha resmi bir biçim almış, bu da işbirliğini teşvik etmiştir. Bu toplantılar sonucunda geliştirilen "Ortak Ödünç Verme Formu" (Ek-2) ile kütüphaneler birbirlerine daha kolay başvurur duruma gelmişlerdir. Ödünç vermeye ilişkin rakamlar istenilen düzeyde olmamakla birlikte, gittikçe yerleşmekte olan işbirliği anlayışı içinde daha da artması beklenmelidir.

Tablodan çıkarılabilecek bir diğer sonuç da, bazı üniversitelerin alıcı, bazılarının da verici konumunda olduklarıdır. Kitaplar için en fazla başvurunun ODTÜ, Hacettepe ve Boğaziçi Kütüphanelerine yapıldığı görülmektedir. Dergiden fotokopi için ise en fazla başvuru tabloda yer almayan YÖK Dokümantasyon Merkezi'ne yapılmaktadır.⁽¹⁾ Kaynakları itibarıyla zengin olan kütüphanelerin daha ziyade verici konumunda bulunmaları, çeşitli ülkelerdeki örneklerden görülebileceği gibi, doğaldır.

(1) Araştırmacılar doğrudan YÖK Kütüphanesine başvurabildikleri için kütüphanelerde bu konuda doyurucu veri bulunmamaktadır.

Tablo 45: Üniversite Kütüphaneleri Arasındaki Ödünç Verme İşlemleri (1989)

Üniversite Adı	Kitap Sayısı		Fotokopi Sayısı	
	Ödünç aldığı	Ödünç verdiği	Sağladığı	Gönderdiği
Akdeniz	+	-	+	-
Anadolu	77	11	280	27
Ankara	+	+	+	+
Atatürk	+	+	+	+
Bilkent	+	113	+	+
Boğaziçi	+	+	+	+
Cumhuriyet	4	-	720	-
Çukurova	49	+	420	+
Dicle (κ)	+	+	+	+
Dokuz Eylül (κ)	+	+	+	+
Ege(κ)	+	+	+	+
Erciyes	15	-	1500	-
Fırat	18	+	636	+
Gazi	54	14	71(adet)	3(adet)
Gaziantep	+	+	+	+
Hacettepe	91	43	195	37214
İnönü	+	-	+	-
İstanbul	+	+	+	+
İTÜ	17	+	+	+
KTÜ	27	3	360	130
Marmara	+	+	+	+
Mimar Sinan	+	+	+	+
Ondokuz Mayıs	100	-	23000	825
ODTÜ	5	3260	27	6075
Selçuk(κ)	+	+	+	+
Trakya	(κκ)	(κκ)	(κκ)	(κκ)
Uludağ	100	-	50	-
Yıldız (κ)	+	+	+	+
Yüzüncü Yıl	7	-	150	-

(+) : İşbirliği yapılıyor, ancak istatistik tutulmuyor,
 (-) : Talep Yok

Kaynak: Anket-87 ve Anket-90 sonuçlarına dayanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

(κ) Bu üniversitelere ait veriler Anket-87 sonuçlarına dayanmaktadır.

(κκ)Ödünç alıp verme işlemi yapılmıyor.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye'de üniversite kütüphaneleri arasında bilgi ağı kurulmasına ilişkin sorunları saptamayı hedefleyen bu çalışma bu kütüphanelerin alt yapı sorununun yeterince çözümlenemediğini ortaya koymaktadır. Bu kütüphaneleri etkileyen sorun alanlarına şöyle özetlemek mümkündür:

- a) Bina ve diğer fiziksel olanaklar sorunu,
- b) Yönetim sorunları,
- c) Personel sorunu,
- d) Mali sorunlar,
- e) Bibliyografik denetime ilişkin sorunlar,
- f) Bilgisayar kullanımına ilişkin sorunlar,
- g) İşbirliğine ilişkin sorunlar,
- h) Kullanıcılara ilişkin sorunlar,
- i) Dermeye ilişkin sorunlar.

a) Bina ve diğer fiziksel olanaklar sorunu: Verimli bir kütüphane hizmeti için "fonksiyonel" binaların önemi açıktır. Üniversite kütüphanelerinin bu açıdan önemli sorunları olduğu söylenebilir. Çünkü 30 merkez kütüphane binasının 17 tanesi yani % 56'sı kütüphane amaçlı, diğerleri ise sonradan tādil edilen binalarda hizmet vermektedirler. Fakülte ve hele bölüm kütüphaneleri ise, ilgili fakülte veya bölümün en elverişsiz yerlerini kullanma durumunda kalmaktadırlar. Anket-87 verilerine göre, bu kütüphanelerin masa, sandalye, raf gibi araçlar açısından da ciddi sıkıntılar içinde oldukları görülmektedir.

Kullanıcı başına düşmesi gereken alan açısından bakıldığında ise, bu kütüphanelerin tamamının uluslararası standartlar açısından "yetersiz" oldukları ortaya çıkmaktadır.

b) Yönetim sorunu: İlgili Kanun Hükmünde Kararname'de Daire Başkanı üniversite kütüphanesinin tek yetkilisi olarak görülmekle birlikte, fakülte kütüphane yöneticilerinin fakülte sekreteri aracılığıyla dekane karşı sorumluluğu "yetki kargaşası" diye nitelenebilecek bir duruma yol açmaktadır. Bu belirsizlik sonucu, bazı üniversitelerde fakülte kütüphane yöneticileri doğrudan daire başkanının güdümünde iken bazı fakülte kütüphaneleri daire başkanından bütünüyle bağımsız gibi hareket etmektedirler. O kadar ki Anket-87'yi yanıtlayan fakülte kütüphanesi yöneticilerinin % 27'si, kütüphanelerinin daire başkanından bütünüyle bağımsız hareket ettiği karşılığını vermişlerdir. Kendi içinde bile koordinasyonu sağlayamayan bu üniversite kütüphanelerinin çok daha yüksek düzeyde bir koordinasyonu gerektiren bilgi ağı çalışmalarına nasıl katılabilecekleri düşündürücüdür.

c) Personel sorunu: Personel içinde en önemli konumu oluşturan daire başkanları açısından bakılacak olursa, bu alanda değinilmesi gereken en önemli sorun, daire başkanlıklarına hiç kütüphanecilik eğitimi almamış diğer fakülte veya yüksekokul mezunlarının getirilebilmeleridir. Disiplinlerarası bir alan olan kütüphaneciliğe, farklı disiplinlerden kişilerin de katılması arzu edilir bir durumdur ve mesleğe güç katar. Ancak, sözkonusu kişilerin hiçbir kütüphanecilik eğitimi almadan mesleğin en üst kademelerine çıkabilmeleri önemli sorunlar doğurmaktadır.

Başkanların atanmasında bir "liyakat" sisteminin işlediğini söylemek güçtür. Üniversite üst yöneticilerinin kişisel tercihleri atamalarda belirleyici rol oynamaktadır. Çünkü bu konuda bir mevzuat yoktur. Denilebilir ki, başkanlığa atanmada nesnellığe ve liyakate dayalı bir sistemin olmayışı sonucu, çok önemli görevler olan kütüphane ve dokümantasyon daire başkanlıklarına "ehil" olmayan kişiler gelebilmektedir.

Kütüphanelerin "mesleki eleman" kadrosunu oluşturan kütüphanecilerin durumu iki boyutta incelenebilir:

1- Kütüphanecinin "statü" sorunu: Türkiye'de kütüphanecinin statüsüne ilişkin bir "tanım" yasalarda yer almamaktadır. Üniversitelerde çalışan kütüphaneciler de, diğer kütüphaneciler gibi, bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedirler. Meslekte ilerlemek nesnel ölçütlerden ziyade, yöneticilerin özel tercihlerine dayalı olmak durumunda kalmıştır. Yetenekli elemanların böyle bir ortamda üniversite kütüphanelerinde çalışması zorlaşmaktadır.

Nitelikli personel istihdamı için ön koşul olan "ücret" sorunu henüz çözümlenememiştir. Bu tür personel için bir çözüm olabileceği düşünülen "akademik uzman" kadrolarının verilmesi nesnel kurallara bağlanamamıştır. Bu konuda da üst yöneticilerin tercihleri belirleyici rol oynamaktadır. Bu yüzden bu kadroların üniversiteler itibariyle dağılımı dengesizdir. Bazı üniversitelerde kütüphanecilerin tamamı bu kadrolardan yararlanırken, bazılarında pek azı bu olanaktan yararlanabilmektedir. Bu durumun ise çeşitli sakıncaları olabileceği ortadadır. Kütüphanecilerin üniversite ortamında akademik bir çalışma yaptıkları görüşü doğrudur. Ancak, bu durumun nesnel ölçütleri ortaya konulmalıdır. Bu kadroların verilebilmesi kişilerin özel tercihlerine bağımlı olmaktan kurtarılamaz ve yarışmaya kapalı durumu sürdürülürse, bu kadroları kütüphanelere sağlamakla ulaşılmak istenen amaçlara erişmek güçleşecektir.

2- Üniversite kütüphanelerinde istihdam edilecek personele ait standart yokluğu: Kütüphanelerde istihdam edilecek personele ilişkin bir standart bulunmadığı için, her üniversite kendine göre bir istihdam politikası izlemektedir. Bu politikanın sonucu olarak, kütüphaneci sayısı olması gerekenin çok altındadır ve mesleki eleman dağılımı yönünden üniversiteler arasında büyük farklılıklar vardır.

Kütüphanecilik mesleği dışından gelen "yardımcı personel" in durumu ise şöyle değerlendirilebilir: Bu personele ilişkin olarak da bir ölçüt bulunmadığı için nicelik ve nitelik olarak kurumdan kuruma büyük farklılık olduğu gözlenmektedir. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, sayısal olarak ancak dört kat bir artışla asgari düzeye ulaşabilecekleri söylenebilir.

d) Mali sorunlar: Veriler göstermektedir ki, birkaç üniversite dışında yayın alımı için ayrılan ödenekler "yetersiz" denilebilecek bir orandadır. Kütüphane için üniversite bütçesinden standart bir pay ayrılması sonucu bu kaynakların tahsisinde kurumdan kuruma büyük farklılıklar görülmektedir. YÖK Dokümantasyon Merkezi'ne ayrılan kaynaklar da hesaba katılırsa Türkiye genelinde kütüphane bütçelerinin üniversite bütçelerine oranı % 1.18'dir. Oysa bu rakam Batılı ülkelerde asgari % 2.5 - 5 dolayındadır. Sadece Boğaziçi ve Orta Doğu Teknik ile yayın alımında mali sıkıntısı olmadığı bilinen Bilkent Üniversiteleri, bu anlamda çağdaş standartlara erişmiş gözükümlerdir.

e) İşbirliğine ilişkin sorunlar: Genellikle verici konumunda buldukları için, güçlü kütüphanelerin işbirliğine daha az istek gösterdikleri bilinen bir durumdur. Öyle ki bu kurumlar "üniversite özerkliği" adına bu çalışmalara karşı çıkabilirler. Örneğin Boğaziçi Üniversite kütüphanesinin otomasyon için diğer üniversite kütüphaneleriyle işbirliğinde bulunmadığını ve bulunmayı düşünmediğini belirtmesi ilginçtir (Anket-90). Güçlü kuruluşların, kendine yeterlik duygusu içinde olmalarının işbirliğini zorlaştırabileceği bu örnekte görülmektedir.

f) Bibliyografik denetime ilişkin sorunlar: Kataloglama ve sınıflamada üniversite kütüphaneleri uzun yıllar farklı yöntemleri kullanmışlardır. Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'nın üniversite kütüphaneleri için daha uygun olduğu görüşünün benimsenmesi sonucu, daha önce baş-

ka kuralları uygulayan kütüphaneler de 1985'den itibaren bu yöntemi benimsemişlerdir. Anket-90'a yanıt veren kütüphanelerin hepsi (% 83) bu kuralı uygulamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Anket-90'ı yanıtlamayan üniversite kütüphaneleri de Anket-87'ye verdikleri yanıtlarda aynı kuralı uyguladıklarını ya da uygulamaya başladıklarını belirtmişlerdir. Bu verilere bakılarak bütün üniversite kütüphanelerinde Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları'nın benimsendiğini söylemek mümkündür. Ancak sorun henüz çözülebilmemiş değildir. Kütüphanelerin bir kısmı, ilke olarak bu kuralları benimsemekle birlikte, eleman yetersizliği nedeniyle uygulayamamakta, bazan da farklı yöntemlerini sürdürmektedirler. Belli bir tarihten itibaren AACR uygulanmaya başlansa bile, eski tarihli ve farklı kataloglu kitapların durumu ise "meçhul" gözükmektedir.

Sınıflamada ise farklı sistemlerin kullanıldığı, ancak LC'ye doğru bir geçiş olduğu görülmektedir. Bu durum olumlu olarak nitelenebilir.

g) Bilgisayar kullanımına ilişkin sorunlar: Daha önceki bölümde belirtildiği gibi bazı üniversite kütüphaneleri çeşitli alanlarda bilgisayar kullanımına başlamışlardır. Ancak bu uygulamalar arasında donanım ve yazılım farklılıkları görülmektedir. Anket-90'a verilen yanıtlarda, bilgisayar uygulamasına başlayan kütüphanelerin diğerleriyle bir danışma ve görüş alışverişine girmedikleri görülmektedir. Uygulamaların bir kısmı "prestij" yatırımı olmaktan öteye gidemeyecek yatırımlardır. Denilebilir ki, ülkemizde Batı'daki kütüphane otomasyonunun ilk günlerini andıran bir başıboşluk yaşanmaktadır. Bu farklı girişimler arasında koordinasyonun nasıl sağlanacağı konusu önemli bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

h) Kullanıcılara ilişkin sorunlar: Başlangıcından itibaren "merkezi kütüphane" anlayışının yerleştiği kurumlarda, kullanıcılar açısından önemli bir sorunun olmadığı söylenebilir. "Klasik" olarak adlandırılan kurumlar-

da ise merkezileşme çabalarının sonucu olarak bölüm, enstitü ve seminer kütüphanelerinin fakülte kütüphanelerine devrine, öğretim elemanlarının bir kısmı karşı çıkarak bu çalışmalarını önlemeye çalışmaktadırlar. Bu durumun sonucu olarak İstanbul, Ankara ve Ege Üniversitelerinde bölüm kütüphanelerinin varlığı devam edebilmektedir. Bu kütüphaneler arasında koordinasyonun nasıl sağlanabileceği konusu ise önemli bir sorun olarak varlığını korumaktadır.

Öte yandan, kullanıcılara yönelik eğitim programları az sayıda kütüphanede gerçekleştirilebilmekte, kullanıcı-kütüphane ilişkisi yeterince sağlanamamış gözükmektedir.

i) Dermeye ilişkin sorunlar: Klâsik üniversitelerde her zaman sorun olmuş "güncel derme" olgusu, bütçe yeterliği nedeniyle diğer kurumları da etkilemiştir. Anket-87 ve Anket-90'ı yanıtlayan daire başkanları bütçelerinin önemli kısmını hatta bazan tamamını süreli yayınlara ayırdıkları için uzun yıllar çok az kitap alabildiklerini, bu yüzden kütüphanelerin kitap bakımından çok yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Güncel kitaplara sahip olmayan kütüphanelerin ise verimli bir hizmette bulunamayacakları ortadadır.

Genelde Türk Kütüphaneciliğini, özelde üniversite kütüphanelerini etkileyen nedenler, kuşkusuz sadece bunlar değildir. Türkiye'de Araştırma-Geliştirme çalışmalarına ayrılan kaynakların yetersizliğinden başlanarak daha bir çok faktörün bu listeye eklenebileceği açıktır. Görülmektedir ki sorun çok yönlüdür ve karmaşık bir bütün oluşturmaktadır. Kısacası bu sorun, bir kaç olumsuz etkenin çözümlenmesiyle ortadan kalkacak gibi değildir. Bir yandan yeterli mali kaynak ve personel gibi kütüphane çapında çözümlenebilecek sorunlar vardır. Diğer yandan da üniversiteler ve eğitim-öğretim sistemi düzeyinde yeni bir anlayış gelişmesi, belki de hepsinden önemlisi toplumda kütüphanelerin önemine ilişkin bir eğilim oluşması gerekmektedir.

Kütüphane dışından kaynaklanan ve denetimi olanaksız olan sorunlar bir yana bırakılırsa, üniversite kütüphanelerine ilişkin sorunları üç başlık altında toplamak mümkündür. Bina, derme, bibliyografik denetim, yönetim gibi sorunların doğrudan veya dolaylı olarak bunlara bağlı olduğu görülmektedir. 3-P biçiminde formüle edilebilecek bu sorunlar şöyle özetlenebilir:

- 1- Para,
- 2- Personel,
- 3- Politika.

1- Para (Bütçe) sorunu: Daha önceki bölümlerdeki örneklerden görülebileceği gibi, üniversite kütüphanelerine ayrılan ödenekler, birkaç üniversite hariç, yetersizdir. Yayın alımına ayrılan kaynaklar açısından bakıldığında, üniversiteden üniversiteye büyük farklılıklar görülmektedir. YÖK Dokümantasyon Merkezi'ne ayrılan kaynaklar da hesaba katıldığında 1990 yılında üniversitelerin yayın alımı için ayırdıkları para 28 milyar 190 milyon TL.'dir. Kütüphane bütçesinin üniversite bütçesine oranı da Türkiye genelinde % 1.18'dir. Çağdaş standartlar dikkate alındığında bu oranın "yetersiz" olduğu söylenebilir.

2- Personel sorunu: Kütüphanelerin "itici gücü" durumunda bulunan daire başkanlarının % 42.8'inin kütüphanecilik dışı branşlardan gelmesi önemli bir sorundur. Kütüphane yöneticiliği yapacak kişilerin yöneticilik yetenekleri yanı sıra, kütüphaneciliğin teorik ve pratik sorunları konusunda bilgili olmaları büyük önem taşımaktadır. Mevcut durumun böyle olmadığı ise ortadadır.

Üniversite kütüphaneleri, öte yandan, ciddi bir personel sıkıntısı içindedir. Kütüphane hizmetini yürütmede asıl yükü taşıması gereken mesleki eleman sayısı gerekenin çok altındadır. Nitelikli personel istihdamı için önemli bir unsur olan "ücret" ve "statü" sorunu yeterince çözümlenememiştir.

"Yardımcı elemanlar" kategorisinde değerlendirilebilecek personel de sayısal açıdan yetersiz bir konumdadır.

3- Politika sorunu: Türkiye'de yasal temellere dayalı bir ulusal kütüphanecilik politikası saptanmadığı için her türdeki kütüphane bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedir. Bu ulusal politikayı sürdürmesi hedeflenen bir kuruluş olmadığı için kütüphaneler arasındaki koordinasyon çalışmaları olanaksız hale gelmektedir.

Yine bu eksiklik nedeniyle, çeşitli kütüphane türlerine yönelik standartlar bir türlü saptanamamış ve uygulamaya konulamamıştır. Üniversite kütüphaneleri dikkate alındığında, bu alanda benimsenmiş hiçbir standart bulunmadığı için, kütüphanelere ayrılan kaynakların belirlenmesi üniversite yöneticilerinin kişisel tercihlerine bağlı kalmaktadır. Bu yüzden de kütüphaneler arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

Üniversitelere ait yasa ve yönetmeliklerde "kütüphane" konusuna yeterince önem verilmeyişi bazı olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. II.Bölüm'de söz konusu edilen tarihsel süreç açısından bakıldığında denilebilir ki, klâsik üniversite modelinde görülen merkezî olmayan kütüphane sistemi, kütüphanelerin gelişimini olumsuz yönde etkilemiş ve bu olumsuz etkinin izleri hâlâ sürmektedir. Bölüm, kürsü, enstitü kütüphaneleri gibi küçük birimlerin kurulabilmesini olanaklı kılan bu anlayışla üniversitelerdeki kütüphane hizmeti gereksiz sayıda fazla yere dağılmıştır. 1981'den sonra getirilen mevzuatla öngörülen merkezileşme çabaları ise bazı öğretim elemanlarının karşı çıkmasıyla, istenilen ölçüde yürütülememektedir. Başından beri merkeziyetçiliği uygulamaya çalışan kurumlarda bile, resmen olmasa da, uygulamada bu ilkenin çiğnendiğini görmek mümkündür.

YÖK ile getirilen yasal düzenlemelerle de "merkeziyetçilik" konusu yeterince çözümlenememiştir. Kütüphane

ve Dokümantasyon Daire Başkanı, ilgili yasada kütüphane hizmetlerinin tek yürütücüsü gibi görülmekte, ancak fakülte kütüphane yöneticilerinin fakülte dekanına da bağlı olmaları bir yetki kargaşası ortaya çıkarmaktadır.

Üniversite kütüphanelerine ilişkin sorunları böylelikle özetledikten sonra, bu sorunların "neden" kaynaklandığına ilişkin bazı açıklamalarda bulunmak gerekir. Bu durum da kütüphanelerin içinde bulunduğu ve büyük ölçüde etkilendiği ve etkilediği "toplumsal çevre" faktörünü gündeme getirmektedir. Çünkü Çakın (1986)'ın belirttiği gibi, toplumsal bir kurum olma özelliği taşıyan kütüphaneler, diğer toplumsal kurumlar gibi, rastgele bir araya gelmiş parçacıklardan oluşmayıp, birbirleriyle anlamlı bir bağ ya da temelde karşılıklı ilişkileri olan gerçeklerin birleşmesinden oluşmuşlardır. Başka bir deyişle, kütüphaneler içinde yer aldıkları toplumun politik, sosyal, ekonomik v.b. gibi denetleyemedikleri çevre koşullarından etkilenirler. Kütüphaneleri biçimlendiren bu üst sistemlerin kütüphane kurumu ile olan ilişkileri öncelikle ve özellikle incelenmeden kütüphanelerin oluşum ve gelişimlerine yönelik "niçin" sorusunu yanıtlamak mümkün değildir.

Görünen odur ki, kütüphaneler içinde buldukları toplumla organik bir ilişkiyi, arzulanan düzeyde gerçekleştirememişlerdir. Bu ilişkinin gerçekleştirilememiş olması özellikle siyasal karar mekanizmaları düzeyinde etkisini göstermektedir. Toplumdan bu alanda güçlü bir taleple karşılaşmayan siyasal organlar hazırladıkları kalkınma plânlarında bu konuya, doğal olarak, çok az yer vermektedirler. Bu durumun sonucu olarak Türkiye'de kütüphaneciliğe yönelik bir ulusal politika saptanamamıştır.

Bir kütüphanecilik politikası olmayışı ve ülkede kütüphaneciliğe yön verebilecek bir kuruluşun bulunmayışı önemli bir eksiklik kabul edilmelidir. Böyle bir kuruluşun bulunmayışı kütüphaneler arasındaki koordinasyonu olanaksızlaştırmaktadır. Bilindiği gibi halk kütüphane-

leri Kültür Bakanlığı'nın, okul kütüphaneleri Milli Eğitim Bakanlığı'nın, üniversite kütüphaneleri de bağlı oldukları kurumların denetimindedir. Kısacası kütüphaneler farklı otoritelere bağlıdır ve bunun böyle olması da normaldir. Ne var ki yadırganması gereken nokta, bu farklı kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlayacak bir üst organın bulunmamasıdır. Böyle olduğu içindir ki çeşitli türdeki kütüphaneler arasında koordinasyon sağlanamamakta, her kuruluş kendine göre bir politika izlemektedir. Kütüphanecilik gibi standardizasyonun büyük önem taşıdığı bir alanda, bu durum her türlü standartlaşmayı ve işbirliğini olanaksız kılmaktadır.

Yine bu "politika" eksikliği sonucu olmalıdır ki, kütüphanelere yönelik standartlar oluşturulamamıştır. Bu standart eksikliği üniversite kütüphanelerinde açıkça görülmektedir. Kütüphaneye ayrılan kaynaklarda, istihdam edilen personelde, dermede bulunan kitap ve dergi sayısında kurumlar arasında görülen büyük farklılıklar bunun sonucudur. "Asgari" ölçütlerden yoksun bir tutumun sonucu olarak üniversite kütüphaneleri arasında önemli farklılıklar kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Çevre faktörü söz konusu olunca değinilmesi gereken bir başka konu da kütüphanelerin içinde yer aldıkları üniversitelerdeki eğitim ve öğretim yöntemidir. Eğer bu yöntem üniversite öğretim elemanlarını ve öğrencileri araştırmaya yeterince yöneltmiyorsa, kütüphaneye olan talebi azaltıyor demektir. Her tür hizmetin yapısında belirleyici bir unsur olan arz-talep kuralı dikkate alındığında, yeterli talebin olmadığı bir ortamda, yeterli bir kütüphane hizmetinin ortaya çıkması güçleşmektedir. Kütüphane hizmetleri tartışmaya açıldığında bu konunun da sorgulanması gerekmektedir.

Üniversite kütüphanelerine olan talebi belirleyen bir başka olgu da, "yabancı dil" sorunudur. Üniversite kütüphaneleri, uluslararası gelişmeleri izleyebilmek için,

genel olarak yabancı dillerdeki (özellikle İngilizce) yayınlara ağırlık vermektedirler. Böyle olması da yerindedir. Ancak, bir yabancı dili yeterince bilmeyen öğrencilerin kütüphanelerden yararlanması güçleşmektedir. Kısacası talep oluşsa bile, yabancı dil caydırıcı etki yaratmaktadır. Bu durumda kütüphaneler daha ziyade öğretim elemanlarına hizmet verme durumunda kalmaktadırlar. Öğretim dili İngilizce olan Bilkent, Boğaziçi, ODTÜ gibi üniversitelerde öğrencilerin kitap ödünç alma oranının diğer üniversitelere göre daha yüksek oluşu bu görüşü desteklemektedir.. Üniversite öğrencileri için "yabancı dil" sorunu çözümlenemediği sürece bu eğilimin devam etmesi beklenmelidir.

Sonuç olarak, bu çalışmanın asıl problemi olan "üniversite kütüphaneleri arasında bir bilgi ağı kurmak olanaklı mıdır?" sorusunun yanıtı arandığında şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır: Kütüphanelerin büyük kısmında alt yapı sorunu çözümlenememiştir. Oysa verimli bir bilgi ağı hizmeti oluşturulması her şeyden önce sağlam bir alt yapıyı gerektirmektedir. Kütüphane işlemlerinde henüz elci (manual) yöntemleri bile rayına oturtamamış kurumların bilgisayar kullanmaya çalışması mevcut sorunları büsbütün artırabilir. Bilgi ağı kurma girişiminde bulunan ülkelelerin kütüphanelerindeki deneyimler de bu görüşü doğrulamaktadır.

Çalışmanın temel hipotezini oluşturan "Türkiye'de üniversite kütüphaneleri bilgi ağı kurulması yolundaki en önemli engel, bu kuruluşların alt yapı sorununu büyük ölçüde çözememiş olmalarıdır." görüşü daha önce verilen örnekler tarafından desteklenmektedir.

Öyle ise ne yapılmalıdır? Bu soruyu yanıtlamadan önce kütüphanecilik alanındaki güncel gelişmelere kısaca bir göz atmakta yarar vardır. Bilimsel yayın sayısındaki artış temposunu artırarak sürmektedir. Bu artışın "korkunç" denilebilecek düzeylere ulaşması kütüphaneleri bir

politika değişikliğine zorlamış kaynakların tamamına sahip olma yerine, onlara "erişme" felsefesini ön plana çıkarmıştır. Artık iyice anlaşılmalıdır ki, hiç bir kütüphane kendi başına yeterli olabilme durumunda değildir. Özellikle üniversite kütüphaneleri kullanıcılarının gereksinimlerine karşılık verebilmek için kaynaklarını birbirleriyle paylaşmanın gerekli ve kaçınılmaz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kısacası bilgi ağı, kütüphaneler için bir "lüks" değil, mutlaka yararlanılması gereken bir olgu haline gelmiştir.

Bilgi ağı çalışmaları, bilindiği gibi, iki aşamalı bir süreç sonucu gerçekleşir. Birinci aşamada, kütüphanedeki işlemlerin bilgisayarla yapılabilir duruma getirilmesi sağlanır. İkinci aşamada ise kütüphanelerdeki bilgisayarlar arasında iletişimi sağlayacak telekomünikasyon araçlarının işler duruma getirilmesi gerekmektedir. Birinci aşamanın gerçekleşmesi yani kütüphanede bilgisayar uygulamasının başlatılması daha önce söz konusu edilen alt yapı sorunlarının çözümüne büyük ölçüde bağlıdır. Bir önceki kısımda 3-P biçiminde formüle edilen bu sorunların çözümü için şunlar önerilebilir:

1- Paraya (bütçeye) ilişkin öneriler: Kütüphanelerin yayın alım için üniversite bütçesinde, çağdaş oranlara yakın, standart bir pay ayrılmalıdır. Bu oran günümüz ölçüsünde % 3'den aşağı olmamalı, yeni kurulan üniversite kütüphanelerinde, belli bir süre, daha yüksek oranlarda gerçekleştirilmelidir.

2- Personele ilişkin öneriler:

a) Üniversite kütüphanelerinin en önemli kişisi olan daire başkanlarının seçimi ve atanması nesnel ölçütlere bağlanmalıdır. Bu makamlara gelecek kişilerin mutlaka kütüphanecilik eğitimine sahip olmaları koşulu aranmalı, "liyakat" ön planda tutulmalı ve seçimleri yarışmaya açık olmalıdır.

b) Kütüphanecilik eğitimli mesleki personelin ve yardımcı elemanların sayısı çağdaş standartlara uygun olarak artırılmalı, bu artış sırasında mesleki eleman-yardımcı eleman dengesi sağlanmalıdır.

c) "Personelin statüsü" konusunda köklü değişiklikler yapıp eğitime, başarıya ve hizmet süresine dayalı yeni "ünvan"lar getirilmelidir.

d) Verilmekte olan akademik uzman kadrolarının sağlanması nesnel kurallara bağlanmalı, bu kadroların verilmesi kurumdan kuruma büyük değişiklik göstermemelidir.

e) Personelin çağdaş gelişmeleri izleyebilmesi için yurt içi ve yurt dışı olanaklardan yararlanma yolları bulunmalıdır.

3- Politikaya ilişkin öneriler:

a) Merkeziyetçi sistemde ısrar edilmeli, bu politikaya ters düşen eğilimlere karşı çıkılmalıdır.

b) Üniversitelerdeki bütün kütüphaneler üzerinde daire başkanlarının denetimini sağlayacak değişiklikler gerçekleştirilmeli, daire başkanlıklarının idari yapıdan çıkarılarak akademik bir organ olarak Rektörlüklere bağlanması sağlanmalıdır.

c) Üniversite kütüphaneleri arasında koordinasyonu sağlamak için üniversite kütüphaneleri temsilcileri ve YÖK temsilcilerinden oluşacak bir Yükseköğretim Kütüphanecilik Komisyonu kurulmalı ve bu kurulun kararları bağlayıcı olmalıdır.

d) Üniversite kütüphanelerine ilişkin standartlar belirlenerek, bu standartların uygulanabilmesi için gerekli çalışmalar başlatılmalıdır.

Belirtilen bu önerilerin yerine getirilmesi durumunda üniversite kütüphanelerinin sorunları büyük ölçüde çözülebilir ve bu kurumlar kendilerinden beklenen hizmeti daha doyurucu olarak vermeye başlayabilirler. Görülmektedir ki bu önerilerin uygulanmaya konulabilmesi maddi

kaynaklara ve bazı hukuki değişikliklerin yapılmasına bağlıdır. Önerilerin bazıları kısa sürede, bazıları ise uzun sürede gerçekleştirilebilecek niteliktedir. Bu konuda da üniversiteler arasında koordinasyon göreviyle yükümlü Yüksek Öğretim Kurulu'na önemli görevler düşmektedir.

Belirtilen bütün sorunlara karşın üniversite kütüphaneleri arasında bir bilgi ağı kurulabilir mi ve buna gerek var mıdır? Bu soruyu kendimizi dünyadaki gelişmelerden soyutlayarak cevaplayamayız. Türkiye, hedeflediği enformasyon toplumu aşamasına erişmek istiyorsa bu toplum biçiminin teknolojilerine bünyesinde hızla yer vermek durumundadır. Zaten bu alanda epeyce bir "geç kalmışlık" söz konusudur. Kısa sürede bazı girişimlerde bulunmaz ise, gelişmiş ülkelerle olan farklılık büsbütün artacak, çağdaş dünyadan soyutlanma tehlikesi gündeme gelecektir. Dünyadaki gelişmeleri izlemekle yükümlü kuruluşlara, bu arada en başta üniversitelere, bu konuda büyük görevler düşmektedir.

Üniversite kütüphaneleri de, bütün alt-yapı sorunlarına karşın, kütüphaneler içinde en güçlü kesimdir. Bu kütüphaneler arasında kurulacak bir bilgi ağı diğer tür kütüphanelerin de yararlanabileceği bir örneğin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Üniversite kütüphanelerinin % 24'ü bilgisayar uygulamasına başlamış, % 41.5'i de başlamayı tasarlamaktadır. 16 üniversite TÜVAKA aracılığı ile EARN'e bağlanmıştır. Kısacası üniversitelerde bu konuda "ciddi" sayılabilecek bir potansiyel vardır. Yapılması gereken, bu potansiyeli bilgi ağı için harekete geçirebilmektir. Üniversite kütüphaneleri arasında oluşturulacak bir Yükseköğretim Kütüphanecilik Komisyonu ve ona bağlı olarak çalışacak bir bilgi ağı alt komitesi bilgi ağına yönelik çalışmalarını sonuca ulaştırabilir.

Mevcut durum göstermektedir ki, bilgi ağı çalışmalarına bütün üniversite kütüphanelerinde aynı anda başlamak olarak değildir. Daha önce belirtildiği gibi, kütüphaneler farklı gelişmişlik düzeylerine sahiptir. Bu nedenle çalışmalara başlangıçta alt-yapısı hazır olan kuruluşların katılması, diğerlerinin de zaman içinde hazır oldukları alanlarda ağ bünyesinde yerlerini almaları yararlı olur.

"Üniversiteler özerktir, onun için böyle bir çalışmaya katılmak istemezler ise ne olacak?" sorusu bu aşamada haklı olarak sorulabilir. Bu konuda YÖK'ün tutumu etkili olacaktır. Bilgi ağı çalışmalarına katılma "gönüllülük" esasına göre olabilir. Ancak bu gönüllü katılımı teşvik için YÖK bazı önlemler alabilir. İsrail örneğinde görüldüğü gibi bu çalışmaları maddi ve diğer özendirici olanaklarla destekleyerek bu katılımı sağlamada yardımcı olabilir. Özellikle ağ çalışmalarında "verici" durumunda bulunan güçlü kütüphanelerin katılımı için bu tutum büyük önem taşımaktadır.

Kütüphaneciler de "bilgi kaynaklarının ulusun ortak malı olduğu ve herkesin yararlanması" görüşünden hareketle, ortak çıkarlar ve mesleğin saygınlığını artırmak için bu tür çalışmaları desteklemelidirler.

Çalışmaların bir "pilot proje" biçiminde başlamasında yarar görülmektedir. Böylelikle başlangıçtaki yatırımın küçük ölçüde tutulması, katılacak tarafların özel isteklerinin zaman içinde dikkate alınması, gerektiğinde sistemde değişiklik yapılması mümkün olabilir ve ağ çalışmaları kademe kademe bütün kuruluşlara yayılabilir. Başlangıçta ağ çalışmasına katılmayan kurumlar, politikalarını bu yönde geliştirerek bu çalışmalara katılmaya hazır bir hale gelebilirler ve hazır oldukları alanlarda bu çalışmalara katılabilirler. Ağ çalışması bir yandan gelişirken, bütün kütüphanelerin yararlanabileceği bir örnek de kendiliğinden ortaya çıkmış olur.

Pilot Proje'nin Ankara'da başlatılmasının yararları vardır. Çünkü mevcut durumları itibariyle böyle bir çalışmaya katılabilecek ODTÜ ve Bilkent Üniversiteleri ile bilgisayar kullanımında deneyime sahip Hacettepe Üniversitesi ve bütün üniversitelere hizmet veren YÖK Dokümantasyon Merkezi buradadır. Böyle bir çalışmada desteği gerekebilecek devlet kuruluşları da (örneğin DPT) bunlara eklenirse Ankara'nın niçin seçilmesi gerektiği ortaya çıkar.

Duyulan büyük gereksinim nedeniyle, ağ çalışmasının başlangıçta kaynak paylaşımını kolaylaştıracak bir toplu katalog çalışmasını hedeflemesi yerinde olacaktır. Daha sonra diğer alanlara yönelik çalışmalar başlatılabilir.

Üniversite kütüphanelerinin böyle bir örgütlenme modeline sahip olması, Türkiye'de kütüphanecilik alanındaki çalışmaların koordinasyonunu da kolaylaştıracaktır. Başbakanlığa bağlı olarak kurulması önerilen bir üst kuruluşun koordinatörlüğünde üniversiteleri temsilen "YÖK Kütüphane Komitesi", TÜRDOK ve Milli Kütüphane arasında daha yakın bir işbirliği kurulabilir, böylece çağdaş gelişmelere uygun tutum ve politikalar daha rasyonelce saptanabilir.

"Bilgi ağı" gibi çok boyutlu ve ayrıntılı bir konunun bütün yönlerinin, bir tez kapsamında da olsa, tartışılabilmesi kuşkusuz mümkün değildir. Bu nedenle, araştırmanın yeterince değinemediği bazı konularda ayrıntılı çalışmaların yapılmasına gerek vardır. Bu konulardan önemli görülenler şunlardır: Standardizasyonun sağlanmasıyla ilgili olarak bir TURC-MARC'a gerek olup olmadığı, TÜVAKA bünyesinde üniversite kütüphanelerinin yeri, Türkiye'deki telekomünikasyon alt yapısının bilgi ağı için elverişli olup olmadığı, üniversite kütüphanelerinin personel sorunu, çevrenin (toplumsal ortamın) üniversite kütüphanelerine etkisi, bilgi ağının teknik boyutları ve üniversitelerdeki iki farklı ağ konusu (devam eden araştırmala-

ra yönelik ve kütüphane amaçlı) arasında uyum sorunu gibi alanlar ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç gösteren bazı örneklerdir.

KAYNAKÇA

ADAMS, Roy J.

- 1986 Information Technology and Libraries: A Future for Academic Libraries.
Beckenham: Croom Helm.

AKBULUT, Mustafa

- 1985 "Bibliyografik Denetimde Uluslararası Standartlar."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXIV, 1: 8-13.

ALPAY, M. ve S. ÖZKAN

- 1982 İstanbul Kütüphaneleri.
İstanbul: Ünal Matbaası.

"Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı."

- 1989 T.C.Resmi Gazete, 6 Temmuz 1989, sayı:20217.

ARANOFSKY, J.S. ve R.R.KORFHAGE

- 1977 "Telecommunication in Library Networks."
Journal of Library Automation, X, 1:5-27.

ARTUKOĞLU, Adil

- 1979 "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitime Genel Bakış."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXVIII, 1-2: 1-11.

ATILGAN, Doğan

- 1987 "Kataloglamada Standartlaşma."
Türk Kütüphaneciliği, I, 2: 71-78.

AVRAM, H.D.

- 1970 "Bibliographic and Technical Problems in Implementing a National Library Network."
Library Trends, XVIII, 4: 482-502.

- 1986 "Current Issues in Networking."
The Journal of Academic Librarianship, XII,
4: 205-209.
- 1988 "Building a Unified Information Network."
Library HITECH, VI, 4: 117-119.
- AYBAŞ, O. Tekin
- 1975 "Türk Üniversite Kütüphaneleri."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXIV,
4: 259-272.
- 1979 Toplu Kataloglar ve Türkiye Uygulaması.
Ankara: TÜBİTAK
- BAKEWELL, K.G.B.
- 1982 "The UK Library Networks and the Cooperative
Automation Group."
ASLIB Proceedings, XXXIV, 6-7:301-309.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem
- 1982 Örgütsel Davranış.
Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi (Ankara
Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No:108).
- BAYDUR, Gülbün
- 1987 "Üniversite Kütüphanelerinde Anglo-Amerikan
Kataloglama Kuralları."
Türk Kütüphaneciliği, I, 1:17-19.
- BAYSAL, Jale
- 1970 "Yeni Üniversiteler Kanununda Kütüphanecilik
Mesleği."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni,
XIX, 4: 296-303.
- 1983 "Bir Sistem Modeli ve Türkiye."
Ulusal Enformasyon Sistemi I. Ulusal Simpozyumu,
Ankara: TÜBİTAK/TÜRDOK (Metin teksirdir).
- 1987 "Sayın Titiz'e Sesleniş."
Cumhuriyet, 1 Ağustos 1987.

- BECKER, Joseph
 1979 "Status Report on Library Network Planning in the United States."
Unesco Bulletin for Libraries, XXXI, 2:77-85.
- BECKER, J. ve W.C. OLSEN
 1968 "Information Networks."
Annual Review of Information Science and Technology, III: 289-327.
- BENNETT, R.J.
 1986 "Interlending and Document Supply: A Review of Recent Literature."
Interlending and Document Supply, XIV, 1:15-21.
- BERKER, Aziz
 1957 "Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri Hakkında Rapor."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, VI, 4: 17-27.
- BISHOP, J. ve P.R.LEWIS
 1985 "BLAISE-LINE and the British National Bibliography."
Journal of Librarianship, XVII, 2:119-136.
- BOZYİĞİT, Müslim
 1983 "Bilgisayar Ağlarında Konum ve Teknolojik Özellikler."
Ulusal Enformasyon Sistemi. I.Ulusal Simpozyumu. Ankara: TÜBİTAK/TÜRDOK (metin teksirdir).
- BROWN, R.C.W.
 1989 "Achievements, potentials and Limitations for Library Networking in Europe and North America."
Libri, XXXIX, 1:192-200.
- BUNCH, S.R. ve P.A.ALSBERG
 1977 "Computer Communication Network."
Annual Review of Information Science and Technology, XII: 183-218.

BJRKETT, Jack

- 1983 Library and Information Networks in Western Europe. London: Aslib.

BJXTON, Andrew

- 1988 "JANET and the Librarian."
The Electronic Library, VI, 4:250-263.

CILLIERS, I.

- 1985 "Impact of the Information Society on the Information Profession." Information Age, VII, 2: 87-97.

ÇADIRCI, M. ve A. SÜSLÜ

- 1982 Ankara Üniversitesi Gelişim Tarihi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. (Ankara Üniversitesi Yayınları, No:82).

ÇAKIN, İrfan

- 1978 "The Analysis of the Structure and Function of University Libraries in Turkey: A Comparative Study With Special Reference to the Universities of London and Ankara (Unpublished Ph.D. Thesis) London: University of London.
- 1983 "Üniversite-Kütüphane İlişkisi." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXII, 2: 61-64.
- 1986 "Kütüphanenin Toplumsal Konumu ve İşlevleri." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXV, 1:8-16.

ÇAPAR, Bengü

- 1981 "Planlı Kalkınma Döneminde Kütüphane Hizmetlerine Yasalar Açısından Genel Bir Bakış." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXX, 1: 24-32.
- 1990 "Türkiye'nin Bilgi Hizmetlerini Geliştirme Politikası Ve Öncelikler." Prof.Dr. Osman Ersoy'a Armağan. Ankara: Milli Kütüphane Basımevi. (Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları:15).

ÇELİK, Ahmet

- 1985 "Kütüphane Bilgi Ağlarında Bilgisayar Kullanım."
Elektrik Mühendisliği, 6-7: 116-119.
- 1986 "Elektronik Yayıncılık Üzerine."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXV,
4:4-10.
- 1987 "Enformasyon Teknolojisi ve Kütüphanecilik."
Türk Kütüphaneciliği, 1, 3: 125-132.

De GENNARO, Richard

- 1980 "Library Automation and Networking Perspectives
on Three Decades."
Library Journal, CVIII, 7:629-635.
- 1987 Libraries, Technology and the Information
Marketplace (Selected papers).
Boston: G.K.Hall.

Devlet Bakanlığı

- 1983 Türk Bilim Politikası 1983-2003.
Ankara: Devlet Bakanlığı.

Devlet Planlama Teşkilatı

- 1963 Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl:1963-1967).
Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası.
- 1967 Kalkınma Planı (İkinci Beş Yıl:1968-1972).
Ankara: Başbakanlık Devlet Basımevi.
- 1973 Yeni Strateji ve Kalkınma Planı: Üçüncü Beş
Yıl (1973-1977).
Ankara: Başbakanlık Devlet Basımevi.
- 1974 Türkiye'de Bilimsel ve Teknik Bilişim Konusu
Özel Çalışma Kurulu Raporu.
Ankara: DPT.
- 1979 Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1983
Ankara: DPT (DPT Yayın No: 1664).
- 1983 Bilim, Araştırma-Teknoloji (Özel İhtisas
Komisyonu Raporu). Ankara: DPT.

- 1984a Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(1985-1989).
Ankara: DPT.
- 1984b Kalkınma Planı ve Devlet Planlama Teşkilatı.
Ankara: DPT.
- DIKEÇ, Münevver
- 1988 "Bilgisayara Dayalı Kütüphane ve Bilgi Sistemleri: Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi için Alternatif Bir Sistem Seçimi ve Değerlendirilmesi."
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- DOĞRAMACI, İhsan
- 1986 "Yükseköğretimde Gerçekleştirilen Reform ve Dört Yıllık Uygulama Sonuçları."
Yükseköğretim Bülteni, 1:9-12.
- DONOGHUE, H.P.
- 1983 "Implications of Transborder Data Flows to Library Networks."
IFLA Journal, IX, 1: 34-38.
- DOUGHERTY, Richard M.
- 1988 "A Conceptual Framework for Organizing Resource Sharing and Shared Collection Development Programs."
The Journal of Academic Librarianship, XIV, 5: 287-291.
- DUCHESNE, R.M.
- 1977 "The Role of National Libraries in National and International Information Systems."
UNESCO Bulletin for Libraries, XXXI: 7-25.
- DURANCE, C.J.
- 1985 "Exploiting Technology to Build a Canadian Library and Information Network."
IFLA Journal, XI, 4: 299-312.

EL HADI, M.M.

- 1980 "Library Networks: Nucleus for National Development and Modernization." Transborder Data Flow Policies. New York: UNIPUB, 555-573.

EPSTEIN, Hank

- 1980 "Network Technology Today." B.E. MARK JONSON ve B. WOODS (Ed.), Networks for Networkers. New York: Neal-Schuman, 111-135.

ERGIN, Osman

- 1941 Türkiye Maarif Tarihi. Istanbul: Osmanbey Matbaası.

ERSOY, Osman

- 1966 Kütüphaneciliğimizin Sorunları. Ankara: Anadolu Matbaası.
- 1978 "Üniversite Kütüphanelerinin Sorunları." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXVII, 3-4: 144-159.
- 1983 "Kütüphaneciliğimizi Etkileyen Nedenler." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXII, 2:49-53.

ERTEL, N. ve A. KORAN

- 1989 Üniversite Kütüphanelerinin Karşılaştırmalı Analizi. Istanbul: Marmara Üniversitesi.

ERTUĞ, Aynur

- 1982 Ulusal Bilgi Ağı Raporu. Ankara TÜBİTAK/TÜRDOK (Metin teksirdir).

FOX, C.

- 1986 "Future Generation Information Systems." Journal of the American Society for Information Science, XXXVII, 4:215-219.

GRIFFITHS, J.M. ve D.W. KING

- 1984 "Multitype Library Networking: A Framework for Decision Making." The Electronic Library, II, 1:31-39.

GÜRSOY, Ersay

- 1983 "MARC ve Benzer Yöntemlerin Bibliyografik Denetime Katkıları." Ulusal Enformasyon Sistemi I. Ulusal Simpozyumu. Ankara:TÜRDOK.

Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
1989 Yüksek Lisans ve Doktora-Sanatta Yeterlilik Tezleri Yazım ve Basım Yönergesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

HILDRETH, Charles R.

- 1987 "Library Networking in the 1980's pt.1: The Dreams and Realities." The Electronic Library, V, 4:222-228.

HILL, L.L.

- 1985 "Issues in Network Participation for Corporate Librarians." Special Libraries, LXXVI, 1:2-10.

HIRŞ [HIRSCH], Ernest

- 1950 Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi. İstanbul: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- 1984 Hâtıralarım. (Çev. Fatma Subaşı), Ankara: Sevinç Matbaası.

HOLMDEL, N.J.

- 1986 "Future Generation Information Systems." Journal of American Society for Information Science, XXXVII, 4:215-219.

HUMPHREYS, K.W.

- 1970 "Standards in University Libraries." Libri, XX, 1-2: 144-155.
- 1972 "Standards for Libraries in Great Britain." Library Trends, XXI, 2:312-329.

IRMAK, Sadi

- 1973 Atatürk Devrimleri Tarihi. İstanbul:
Fatih Yayınevi Matbaası.

IGME, P.O.E.

- 1986 "The Electronic Age and Libraries: Present
Problems and Future Prospects."
International Library Review, XVIII,1:75-84.

İLHAN, Gülsema

- 1989 "Türkiye'de Kütüphane Otomasyonu ve Sorunları."
Türk Kütüphaneciliği, III, 2: 90-98.

KAPTAN, Saim

- 1981 Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik
Yöntemleri.
Ankara: Rehber Yayınevi.

KARAYALÇIN, Yaşar

- 1989 "Üniversite ve Diğer İhtisas Kütüphaneleri."
Türk Kütüphaneciliği, III, 3: 115-124.

KARHAN, Kemal

- 1986 "Atatürk'ün 1933 Üniversite Reformu."
Yükseköğretim Bülteni, 1: 13-21.

"Katma Bütçeli İdareler 1986 Mali Yılı Bütçe Kanunu."

- 1986 T.C.Resmi Gazete. 5 Ocak 1986 (Mükerrer)

"Katma Bütçeli İdareler 1987 Mali Yılı Bütçe Kanunu."

- 1987 T.C.Resmi Gazete, 8 Ocak 1987 (Mükerrer)

"Katma Bütçeli İdareler 1988 Mali Yılı Bütçe Kanunu."

- 1988 T.C.Resmi Gazete, 5 Mayıs 1988 (Mükerrer).

"Katma Bütçeli İdareler 1989 Mali Yılı Bütçe Kanunu."

- 1989 T.C.Resmi Gazete, 9 Ocak 1989 (Mükerrer).

"Katma Bütçeli İdareler 1990 Mali Yılı Bütçe Kanunu."

- 1990 T.C.Resmi Gazete, 5 Ocak 1990 (Mükerrer).

KENT, Allen

- 1977 "Directions for the Future." A.KENT ve T.J.GALVIN(Ed.), Library Resource Sharing. New York: Marcel Dekker, 323-326.

KENT, A. ve T.J. GALVIN

- 1982 Information Technology: Critical Choices for Library Decision-Makers. New York: Marcel Dekker.

KITTLE, P.W. ve K.M.PUFFER

- 1986 "Multitype Library Networks." Online, X, 4: 6-8.

KOCATÜRK, Utkan

- 1984 "Atatürk'ün Üniversite Reformu İle İlgili Notları." Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, I, 1:3-95.

KOHL, E.

- 1983 "Problems Arising from the Establishment of Library and Information Networks for Supreme National Authorities." International Forum on Information and Documentation, VIII, 4: 23-26.

KÖKSAL, Aydın

- 1981 Bilişim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu.

KRUGER, B.

- 1985 "NELINET: A Case Study of Regional Library Network Development." Information Technology and Libraries, IV, 2:112-121.

KUM, İlhan

- 1970 "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitimi." (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Ankara Üniversitesi.
- 1974 "Türkiye'de Tıp Kütüphaneleri." (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- 1979 "Başarılı Bir Kütüphanelerarası İşbirliği Projesi: OCLC."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXVIII,
3: 109-114.

KÜÇÜK, Mehmet E.

- 1989 "Otomatikleşmiş Süreli Yayın Denetim Sistemleri: Ankara'da Bulunan Üniversite Kütüphaneleri İçin Sistem Seçimi."
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

LANCASTER, F.W.

- 1984 "Implications for Library and Information Science Education."
Library Trends, XXXII, 3: 337-348.

LEARN, Lary L.

- 1988 "Networks: A Review of Their Technology, Architecture and Implementation."
Library Hi Tech, 22: 19-49.

LEVERT, V.M.

- 1985 "Applications of Local Area Networks of Microcomputers in Libraries."
Information Technology and Libraries, IV,
1: 9-18.

LEVIS, D.A. ve J.MARTYN

- 1986 "An Appraisal of National Information Policy in the United Kingdom."
Aslib Proceedings, XXXVIII, 1: 25-34.

Library and Information Science Abstracts.

- 1969- London: Library Association.

LITTLE, J.L.

- 1978 "A Computer Network Protocol at the Application Level for Libraries and Other Information Science Services."
Journal of Library Automation, XI, 3:239-245.

- LYNCH, B.P.
 1982 "University Library Standards." Library Trends, XXXI, 1:33-47.
- LYNCH, M.J.
 1985 "Information Technology, Library Management and OCLC." Information Technology and Libraries, IV, 2: 122-129.
- McCARTHY, C.M.
 1983 "Problems of Library and Information System Automation in Brazil." Journal of Information Science, VII, 4-5: 149-158.
- McCOY , R.W.
 1986 "The Linked Systems Project: Progress, Promise, Realities." Library Journal, CXI, 16: 33-39.
- MACKENZIE, G.
 1986 "Academic Libraries in Contraction: Facts, Theories and Fancies." ASLIB Proceedings, XXXVIII, 9: 317-325.
- McQUEEN, J. ve R.W. BOSS
 1985 "Sources of Machine-Readable Cataloging and Retrospective Conversion." Library Technology Reports, XXI, 6: 601-602.
- MANAS, O.
 1987 "Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı (TÜVAKA) ve Dünya Üniversite ve Araştırma Kurumları Bilgisayar Ağları." Bilgisayar, 69: 17-20.
- MANAS, O. ve E.AYTAÇ
 1985 "Üniversitelerarası Bilgisayar Ağı." 2.Türkiye Bilgisayar Kongresi. Ankara:MTA Matbaası, 87-90.

MARKUSON, B.E.

- 1980 "Revolution and Evolution: Critical Issues in Library Network Development."
B.E.MARKUSON ve B.WOODS (Ed.), Networks for Networkers. New York: Neal-Schuman Publishers, 3-28.

MARTIN, Susan K.

- 1984a "The Impact of Technology on Inter Library Lending."
Interlending and Document Supply, XII,2:47-51.
- 1984b "The New Technologies and Library Networks."
Library Journal, CIX, 11: 1194-1196.
- 1987 Library Networks 1986-1987:Libraries in Partnership.
New York: Knowledge Industry Publications.
- 1989 "Library Management and Emerging Technology: The Immovable Force and the Irresistible Object."
Library Trends, XXXVII, 3: 374-382.

MURRAY, F.B.

- 1972 "Canadian Library Standards." Library Trends, XXI, 2:298-311.

NAISBITT, John

- 1982 Negatrends. New York: Warner Books.

ONONOGBO, R.U.

- 1986 "Planning the Infrastructure of Information: 1971-79." International Library Review, XVIII, 1:57-74.

ÖSYM

- 1990 1989-1990 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri. Ankara: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yayınları.

ÖTÜKEN, Adnan

- 1957 "Prof.Hellmut Ritter'in İstanbul Kütüphaneleri Hakkında Mühim Bir Raporu."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, VI,1-2:
36-46.

RAITT, D.I.

- 1982 "Recent Developments in Telecommunications and Their Impact on Information Services."
Aslib Proceedings, XXXIV,1: 54-76.

RATCLIFFE, F.W.

- 1980 "The Growth of University Library Collections in the United Kingdom."
J.Thompson (Ed.)
University Library History.
New York: Clive Bingley, 5-32.

ROBERTS, Norman

- 1980 "Financing of University Libraries in the United Kingdom." J.Thompson (Ed.),
University Library History.
New York: Clive Bingley, 109-127.

ROGERSON, I.

- 1987 "Networking in the North West of England."
Journal of Librarianship, XIX, 1:1-13.

ROITBERG, Nurit

- 1985 "Research Sharing and Coordinated Automation in University Libraries in Israel."
N.FJALLBRANT (Ed.),
The Future of Information Resources for Science and Technology and the Role of Libraries. Göteborg: Chalmers University of Technology Library, 107-112.

- 1990 "İsrail Üniversite Kütüphanelerinde Bilgi Ağı."
(Çev.Ahmet Çelik), Türk Kütüphaneciliği,
IV.1:39-44.

ROUSE, B.R.

- 1976 "A Library Network Model."
Journal of the American Society for Information Science, XXVII, 2:88-99.

ROWLEY, Jennifer

- 1988 The Basics of Information Technology.
London: Library Association.

SALTON, G.

- 1979 "Suggestions for Library Network Design."
Journal of Library Automation, XII, 1:39-52.

SCHAEFER, M.T.

- 1986 "The Research Libraries Information Network."
Information Retrieval and Library Automation,
XXII, 3:1-5.

SEFERCİOĞLU, Necmettin

- 1987 "Kütüphanecilik: Bir Standartlar Mesleği."
Türk Kütüphaneciliği, I, 3:1.

SEGAL, J.A.S.

- 1985 "Networking and Decentralization."
Annual Review of Information Science and Technology, XX:203-231.

SENGUPTA, J.N.

- 1987 "Planning of a National Information System."
International Library Review, XVIII, 1:81-92.

SEVER, S.

- 1983 "Networking and Automation in a Small Country:
Uncertain Steps Toward Networking by Israel's
Universities."
Library and Information Science Research,
V, 3:245-271.

SIMMONS, P.

- 1989 "Converting UNIMARC Records to CCF."
International Cataloging and Bibliographic Control, July/Sept: 42-45.

SLOAN, B.G.

- 1986 "Resource Sharing Among Academic Libraries: The LCS Experience."
The Journal of Academic Librarianship, XII,
1: 26-29.

SOMOGYI, E.K.

- 1987 "Applied Information Technology: From Data Processing to Strategic Information Systems."
Journal of Information Technology, II,1:30-41.

SOYSAL, Özer

- 1983 "Türkiye'de Kütüphanecilik Eğitiminin Temel Sorunları."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXII,
4: 149-162.
- 1987 "Kütüphane Haftasının Düşündürdükleri."
Türk Kütüphaneciliği, I, 2:50-54.

STECHEER, G.

- 1980 "Library Networking in Australia: The Past is Future."
Australian Academic and Research Libraries,
XI:237-253.

TAN, Sezen

- 1979 "Hacettepe Üniversitesinde Kütüphane Hizmetlerinin Planlanmasına İlişkin Görüşler."
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.)
Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

TANER, Sönmez

- 1979 Uluslararası Enformasyon Sistemleri.
Ankara: TÜBİTAK
(TÜBİTAK Yayınları, No:416).

TEKELİ, İlhan

- 1983 "Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Eğitim Kurumlarının Gelişimi." Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi.III. İstanbul: İletişim Yayınları, 649-675.

THOMA, George R.

- 1981 "Transmission of Information."
Journal of the American Society for
Information Science, XXXII, 2:131-140.

THOMPSON, Lawrence

- 1952 Türkiye'de Kütüphaneleri Geliştirme Programı.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

TONTA, Yaşar A.

- 1987a "Bilgi Ağları ve Kütüphanelerarası İşbirliği."
Türk Kütüphaneciliği, I, 3: 139-156.
- 1987b "Bilgisayar Ağlarının Kütüphanelerarası
İşbirliğine Katkısı."
Bakış Bilgisayar Teknolojisi Dergisi, 6:13-17.
- 1990 "A Brief Look at Automation Activities in
Turkish University Libraries."
Program, XXIV, 1:73-80.

TORRES, A.C. ve K.SWIGGER

- 1986 "Barriers to Library Cooperation in Costa Rica."
Library and Information Science Research,
8: 331-347.

TREZZA, Alphonse F.

- 1981 "How Information Networks may Develop and
Accomodate to Future Trends." M.BOAZ (Ed.),
Strategies for Meeting the Information Needs
of Society in the Year 2000. Littleton:
Libraries Unlimited Inc., 101-116.

TUNCER, Nilüfer

- 1983 "Üniversite Kütüphanelerinin Merkezileştiril-
mesi Konusunda Yükseköğretim Kurulu'nun Görüşü
ve YÖK Dokümantasyon Merkezi."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXII,
2: 69-72.

- 1986a "Kütüphanelerde Bilgisayar Kullanımının Getirdiği Sorunlar."
Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XXXV,
2: 7-15.
- 1986b "Yükseköğretim Kurulu Dokümantasyon ve Uluslararası Bilgi Tarama Merkezi."
Yükseköğretim Bülteni, 1: 33-35.
- 1988a "Belge Sağlayan Kuruluşlar: YÖK Dokümantasyon Merkezi ve BLDSC."
Türk Kütüphaneciliği, II, 2:51-60.
- 1988b "Yükseköğretim Kurumları Kütüphanelerinde Uygulamada Karşılaşılan Aksaklıklar."
Meral ALPAY (Haz.), Türkiye'de Kütüphane Alanında Teori ile Uygulama İlişkisi Sempozyumu.
İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü.

TURABIAN, Kate L.

- 1987 A Manual for Writers for Term Papers, Theses and Dissertations. (5 th. ed.)
Chicago: Chicago University Press.

TUROCK, B.J.

- 1986 "Organization Factors in Multitype Library Networking: A National Test of the Model."
Library and Information Science Research, VIII: 117-154

Türk Dil Kurumu

- 1983 Türkçe Sözlük. (7.bası)
Ankara: TDK.

Türk Kütüphaneciliği

- 1987- Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni

- 1952 Ankara: Türk Kütüphaneciler
1986 Derneği.

Türkiye Bibliyografyası

- 1935- Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü.

Türkiye Makaleler Bibliyografyası.

1952- Ankara: Milli Kütüphane Bibliyografyası
Enstitüsü.

"Üniversite Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanları
Toplantısı."

- 1985 (26-27 Eylül 1985'te YÖK'te yapılan I.Toplantı-
Metin teksirdir.)
- 1986 (26-27 Haziran 1986'da Yüzüncü Yıl Üniversite-
sinde Yapılan II.Toplantı-Metin teksirdir).
- 1987 (27-28 Nisan 1987'de Fırat Üniversitesi'nde
yapılan III.Toplantı-Metin Teksirdir).
- 1987 (28 Eylül-2 Ekim 1987'de YÖK'te yapılan IV.
Toplantı-Metin teksirdir).
- 1988 (7-8 Nisan 1988'de Erciyes Üniversitesi'nde
yapılan V.Toplantı-Metin teksirdir).
- 1989 (23-24 Mart 1989'da Çukurova Üniversitesi'nde
yapılan VII.Toplantı-Metin teksirdir).
- 1989 (29 Eylül 1989'da YÖK'te yapılan VIII.Toplantı-
Metin teksirdir).

Üniversiteler Yıllığı.

- 1977 Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi
(Üniversitelerarası Kurul Genel Sekreterliği
Yayınları:2).

ÜNSOY, Mehmet S.

- 1978 "Bilgisayar Ağları: Bir Genel İnceleme."
İkinci Ulusal Bilişim Kurultayı (Bildiriler).
Ankara: 37-43.

VICKERY, B., R.HESELTINE ve C.BROWN

- 1984 "Interactive Information Networks and UK
Libraries."
Journal of Documentantion, XL, 1:36-49.

WAGSCHAL, P.H.

- 1985 "Interactive Technologies in the Academic Library." Library Trends, XXXIV, 1:141-150.

WASSER, D.

- 1985 "The Western Library Network." Electronic Library, III, 5:310-312.

WATKINS, D.R.

- 1972 "Standarts for University Libraries." Library Trends, XXI, 2: 192-197.

WHITE, B.

- 1980 "Cooperatives and Networks: A Preliminary Survey and Suggested Sources of Information." B.E. MARKUSON ve B.WOODS(Ed.). Networks for Networkers. New York: Neal Schuman Publishers, 320-334.

WILLIAMS, J.G.

- 1977 "Performance Criteria and Evolution for a Library Resource Sharing Network." A.KENT ve T.J.GALVIN (Ed.), Library Resource Sharing. New York: Marcel Dekker, 225-268.

WITHERS, F.N.

- 1988 Kütüphane Hizmeti Standartları. (Çev. Sönmez Taner ve Aysel San) Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü(Kütüphanecilik Dizisi:13).

WOOD, J.L.

- 1982 "Factors Influencing the Use of Technical Standarts in a Nationwide Library and Information-Service Network." Library Trends, XXXI, 2: 343-358.

YILMAZ, Bülent

- 1990 "Üniversite Kütüphaneleri." Milliyet, 29 Mart 1990.

YURDADOĞ, Berin

1966 "Teknik Hizmetlerde Merkeziyetin Önemi ve Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri İçin Düğünlenen Çözüm Yolu Hakkında." Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni, XV, 1:5-7.

1974 Kitaplıkbilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Ankara:Ankara Üniversitesi Basımevi (Türk Dil Kurumu Yayınları, No:394).

"Yükseköğretim Kanunu"

1981 T.C. Resmi Gazete, 6 Kasım 1981, Sayı:17506.

Yükseköğretim Kurulu

1988 Kasım 1981-Kasım 1988 Döneminde Yükseköğretimdeki Gelişmeler. Ankara: Meteksan Matbaası.

"Yükseköğretim Üst Kuruluşları ile Yükseköğretim Kurumlarının İdari Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname"

1983 T.C.Resmi Gazete, 21 Kasım 1983, Sayı:18228.

ZIEGMAN, Bruce

1988 "The Western Library Network: An Evolving Entity." Library HI TECH, VI, 4:109-111.

EK-1

22 Ocak 1990

Sayın

Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nde "Türkiye'de Üniversite Kütüphaneleri Bilgi Ağı Kurulmasına İlişkin Sorunlar" konulu Doktora çalışması yapmaktayım. Bu çalışmayla ilgili olarak üniversite kütüphanelerimize ilişkin çeşitli verilere gereksinim duymaktayım. Sözkonusu verilerin bir kısmını çeşitli kaynakları tarayıp toplamış olmakla birlikte, gönderdiğimiz ankette yer alan sorulara ancak ilgili kurum ve yetkililerince cevap verilebileceği açıktır.

Gönderilen anketlerin en geç 20 Şubat 1990 tarihine kadar doldurularak aşağıdaki adrese gönderilmesi çalışmamızın sonuçlanmasında etkili olacaktır. Göstereceğiniz ilgi ve yardıma şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Saygılarımla,

Ahmet ÇELİK

Adres

Hacettepe Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Kütüphanecilik Bölümü
Beytepe/ANKARA

ANKET SORULARI

Açıklama: Bu ankete verilecek cevapların Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığına bağlı bütün kütüphanelerin toplam verilerini ortaya koyması gerekmektedir. Bazı sorularda herhangi bir nedenle bu durum gerçekleştirilemezse, sadece merkez kütüphaneye ilişkin veriler verilebilir, ancak bu durum ilgili kısımda bir notla belirtilmelidir.

I. GENEL BİLGİLER

- 1- Merkez kütüphanenin adı:
- 2- Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'na bağlı kütüphane sayısı (İsimlerini lütfen belirtiniz.):
- 3- Kütüphanelerin kitap sayısı:
 - a. Merkez Kütüphane:
 - b. Diğer kütüphaneler (Toplam):
- 4- Ciltli dergi sayısı
 - a. Merkez Kütüphane:
 - b. Diğer kütüphaneler:
- 5- Aboneliği devam eden dergi sayısı:
 - a. Merkez Kütüphane:
 - b. Diğer kütüphaneler:

II. BİBLİYOGRAFİK VERİ DÜZENLEME BİÇİMLERİ

- 1- Hangi kataloglama kuralını kullanıyorsunuz?
 - a. Merkez Kütüphane:
 - b. Diğer kütüphaneler:
- 2- Hangi sınıflandırma sistemini kullanıyorsunuz?
 - a. Merkez Kütüphane:
 - b. Diğer kütüphaneler:

- 3- Başkanlığınıza bağlı kütüphaneler arasında, kataloglama ve sınıflandırma açısından farklılık varsa, ortak bir sisteme yönelik tasarılarınız var mı? Kısaca açıklayınız.

III. ÖDÜNÇ VERME SİSTEMİ

- 1- Aşağıdaki kaynaklardan hangileri ödünç veriliyor?

- a. Kitap ()
- b. Ciltli dergiler ()
- c. Ciltsiz dergiler ()
- d. Son sayılar ()
- e. Diğerleri (türünü belirtiniz) ()

- 2- Kimler ödünç kitap alabiliyor?

- a. Öğrenciler ()
- b. Öğretim üyeleri ()
- c. Üniversite idari personeli ()
- d. Üniversite dışından kullanıcılar ()

- 3- Ödünç verilebilen kitap sayısı (en fazla):

- a. Öğrenciler:
- b. Öğretim üyeleri:
- c. Üniversite idari personeli:
- d. Üniversite dışından kullanıcılar:

- 4- Kitapların ödünç verme süresi:

- a. Öğrenciler:
- b. Öğretim Üyeleri:
- c. Üniversite idari personeli:
- d. Üniversite dışından kullanıcılar:

- 5- Kimler ödünç ciltli dergi alabiliyor?

- a. Öğrenciler ()
- b. Öğretim üyeleri ()
- c. Üniversite idari personeli ()
- d. Üniversite dışından kullanıcılar ()

- 6- Ciltsiz dergiler veriliyorsa, kimlere, kaç gün süreyle?
Kısaca açıklayınız?
- 7- 1989'da ödünç verilen kitap sayısı:
- Öğrencilere :
 - Öğretim üyelerine:
 - Üniversite idari personeline:
 - Üniversite dışından kullanıcılara:
- 8- Ciltli dergilerin ödünç verme süresi:
- Öğrenci :
 - Öğretim üyesi:
 - Üniversite idari personeli:
 - Üniversite dışı kullanıcılar:
- 9- 1989'da ödünç verilen ciltli dergi sayısı:
- Öğrencilere:
 - Öğretim üyesi:
 - Üniversite idari personeli:
 - Üniversite dışı kullanıcılar:
- 10- Başkanlığınıza bağlı kütüphaneler arasında ödünç verme politikası açısından farklılıklar var mı? Kısaca açıklayınız.

IV. PERSONEL

- 1- Daire Başkanınının,
- Eğitimi:
 - Kütüphanedeki hizmet süresi:
 - Asil veya vekil olduğu:
- 2- Diğer personel (sayı belirtiniz).
- Kütüphanecilik lisanslı:
 - Kütüphanecilik yüksek lisanslı:
 - Kütüphanecilik doktoralı:
 - Diğer üniversite ve yüksekokul çıkışlı:
 - Lise çıkışlı:
 - Ortaokul çıkışlı:
 - İlkokul çıkışlı:

- 3- Yabancı dil bilgisine sahip personel sayısı:
- İngilizce :
 - Fransızca:
 - Almanca:
 - Diğer (Belirtiniz):
- 4- "Akademik Uzman" kadrolu personel sayısı:
- Kütüphanecilik eğitilmiş:
 - Diğer üniversite veya yüksekokul çıkışlı:

V. OTOMASYON ÇALIŞMALARI

- 1- Başkanlığınıza bağlı kütüphane/kütüphanelerde bilgisayar kullanımı:
- Var ()
 - Yok ()
- 2- Cevabınız "var" ise,
- Merkez kütüphane ve bağlı kütüphanelerde, hangi alanlarda bilgisayar kullanıyorsunuz? Kısaca açıklayınız.
 - Hangi tür (marka) bilgisayar malzemesi kullanıyorsunuz? Lütfen belirtiniz?
 - Yazılımı nasıl sağladınız? Kısaca açıklayınız.
- 3- Birinci soruya cevabınız "YOK" ise,
- İleriye yönelik tasarılarımız var ()
 - İleriye yönelik hiçbir tasarımız yok ()
- 4- İleriye yönelik tasarılarınız "VAR" ise, kısaca açıklayınız.
- 5- Üniversiteniz Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ile kütüphane otomasyonu için işbirliği yapıyor musunuz? Nasıl?

- 6- Başka bir üniversite kütüphanesi ile kütüphane otomasyonu konusunda işbirliği yaptınız mı veya yapmayı düşünüyor musunuz? Kısaca açıklayınız.
- 7- Mevcut personeliniz içinde kütüphane otomasyonu konusunda uzman eleman var mı? Varsa bu eğitimi nerede ve nasıl aldılar?

VI. BÜTÇE

- 1- Aşağıdaki yıllara ait kütüphaneye ayrılan bütçeyi ve gerçekleştirilen harcamaları gösteriniz.

<u>Yıl</u>	<u>Bütçe</u>	<u>Harcama</u>
1988		
1989		
1990		

- 2- Bütçenizin yetersiz kaldığı durumlarda, üniversite yönetimi nasıl yardımcı oluyor? Kısaca açıklayınız.
- 3- Bütçenizde otomasyon için ayrılan fon var mı? Varsa ne kadar?

VII. KÜTÜPHANELERARASI İŞBİRLİĞİ

- 1- Diğer üniversite kütüphaneleri ile işbirliği yapıyor musunuz?
- a. Evet ()
- b. Hayır ()
- 2- Cevabınız "EVET" ise,
- a. 1989'da diğer üniversite kütüphanelerinden ödünç aldığınız/sağladığınız.
- Kitap sayısı:
- Fotokopi:
- Diğer:

b. 1989'da diğ er üniversite kütüphanelerine ödünç
verdiğiniz/gönderdiğiniz,

-Kitap sayısı:

-Fotokopi:

-Diğ er:

c. 1989'da en fazla işbirliğinde bulunduğ unuz
ü ç üniversite kütüphanesinin adı,

1) Ödünç aldığınız/sağ ladığınız kaynaklar
açısından,

-Kitaplar için:

-Fotokopi için (YÖK Dokümantasyon Merkezi
dahil):

-Diğ er:

2) Ödünç verdiğiniz kaynaklar açısından,

-Kitaplar için:

-Fotokopi:

-Diğ er:

d. İşbirliği kapsamında hangi tür kaynağı, kaç gün
süreyle ödünç veriyorsunuz? Kısaca açıklayınız.

3- Kütüphanelerarası işbirliği için protokolünüz nedir?
Kısaca açıklayınız. (Varsa fotokopinizi lütfen ekleyiniz)

4- Kütüphanelerarası işbirliği konusunda belirtmeyi gerek-
li gördüğ ünüz sorunlar nelerdir? Kısaca açıklayınız.

VIII. Türkiye'de üniversite kütüphaneleri bilgi ağı kurul-
ması için engel oluşturabilecekleri düşünölen aşağı-
daki sorunları önem sırasına göre işaretleyiniz.
(En önemli gördüğ ünüz sorunu 1, diğ erlerini verece-
ğ iniz önem sırasına göre numaralandırınız.)

a. Nitelikli personelin azlığı ()

b. Mali olanakların yetersizliği ()

c. Kütüphanelerarasında görölen standart farklılık-
ları ()

- d. Böyle bir projeyi yürütecek yetkili bir üst kuruluşun bulunmaması ()
 - e. Ülkemizdeki iletişim sisteminin yetersizliği ()
 - f. Üniversite kütüphanelerinin farklı gelişmişlik düzeyleri ()
 - g. Çeşitli nedenlerle, kütüphanelerin böyle bir işbirliğini arzu etmemeleri ()
- IX. Bu anket kapsamında yer almayan, ancak konu ile ilgili olduğunu düşündüğünüz görüşlerinizi lütfen belirtiniz.

EK-2

KÜTÜPHANELERARASI ÖDÜNÇ KİTAP/FOTOKOPİ İSTEK FORMU

İstek no :		İstek tarihi :		İsteğin geçerli olduğu tarih :	
İsteyen kütüphanenin adı ve adresi :			Başvurulan kütüphanenin adı ve adresi :		
İsteyen kişinin adı :		Görevi :	Bölümü :		
Ödemeli gönderme adresi :		Tel :			
Kitap veya dergi adı :					☐ Ödünç kitap isteği ☐ Fotokopi BAŞVURULAN KÜTÜPHANENİN BİLDİRİSİ Gönderildiği tarih : Geri istendiği tarih : Geri getirildiği tarih : Teslim alan kütüphanecinin adı, soyadı, imzası Yayın gönderilmiyorsa nedeni : ☐ Kütüphanede mevcut değil ☐ Ödünç verilmez ☐ Başka okuyucuda ! Diğer
Kitap veya makalenin yazarı :					
Makale adı :					
Yayın yeri :		Yayınevi :			
Basım :	Yıl :	Cilt :	Sayı :	Sayfa :	
Yer No :			☐ Yalnız bu baskıyı istiyoruz		
Bibliyografik künyenin sağlandığı kaynak :					İSTEYEN KÜTÜPHANENİN BİLDİRİSİ
İsteyen okuyucunun imzası			Yetkili kütüphanecinin adı, soyadı, imzası		Yayının alındığı tarih : Yayının geri verildiği tarih :

